

Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс

У номері:

• *ЦЕРН звільнив Україну від сплати внесків на 2026 рік: підтримка української науки триває*

• *Понад 3 млрд грн на розвиток науки: розподілено фінансування за результатами державної атестації*

• *НФДУ оголошує конкурс «Індивідуальні наукові проекти 2027-2028»*

• *Зростання вуглецевого елемента в атмосфері: причини та наслідки для людини і планети*

• *Бібліотеки наукових установ НАН України: трансформації і тенденції розвитку в умовах сучасних викликів*

№ 3 (218)

березень

Київ 2026

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів
державної влади**

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації
(Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101)
Заснований у 2005 р. Видається щомісяця.

Головний редактор В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заслуж. діяч науки і техніки України, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) НБУВ. Редакційна колегія: М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу; Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації (заст. головного редактора); О. Натаров (упорядник).

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviap.gov.ua/>.

**Шляхи розвитку української науки:
суспільний дискурс**

№ 3 (218) березень 2026

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2026

Київ 2026

ЗМІСТ

Аналітичний погляд	3
Наука – для обороноздатності країни	19
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти	27
Наука і влада	30
Міжнародне наукове співробітництво	37
Наукові дослідження коронавірусу COVID-19	43
Новини наукового розвитку	45
Проблеми енергозбереження	52
Науково-організаційні заходи	54
Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки	62
Бібліотека в науковому процесі	67
Наукова комунікація	82
Зарубіжний досвід наукової діяльності	88
У критичному фокусі	93
ДОДАТКИ	95

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

Аналітичний погляд

М. Закіров,

доктор політичних наук, доцент, завідувач відділу,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Політична пропаганда в інформаційно-комунікаційному середовищі епохи постправди

Актуальність. Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій та нові можливості впливу на суспільну свідомість суттєво розширили масштаби і простір безпосереднього зіткнення акторів міжнародної політики як на локальному, так і на глобальному рівні. Протистояння в інформаційно-комунікаційному середовищі вже стало невід'ємним складником усіх без винятку форм протиборства у політичній, економічній та військовій сферах. Важливим фактором загострення інформаційної боротьби і зростання загрози національним інтересам стає широке використання маніпулятивного інструментарію та методів впливу епохи постправди в політичній пропаганді з метою підвищення ефективності як перманентної діяльності політичних акторів із просування власних інтересів у світі загалом, так і цілеспрямованих інформаційно-психологічних операцій локального характеру. Значна актуалізація проблеми теоретичного осмислення широкого спектра питань політичної пропаганди відбувається на тлі поширення неопопулістських тенденцій у країнах сталої демократії, зростання впливу і згуртованості авторитарних режимів у світі, виникнення феномену інформаційних автократій та масштабної російської агресії проти України, що у сукупності загрожує руйнуванням системи світової безпеки і певної глобальної стабільності, яка склалася наприкінці минулого століття.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми протидії російській антиукраїнській пропаганді в умовах широкомасштабного збройного вторгнення Російської Федерації в Україну досліджують Л. Белкін, Ю. Юринець, І. Сопілко та М. Белкін [1]. У роботі підкреслено, що метою пропаганди є нав'язування запрограмованої оцінки, підштовхування суспільства до певного уявлення і дії. Автори аналізують основні наративи російської пропаганди та визначають ключові напрями контрпропагандистської діяльності. Принципи формування, характерні риси, проблеми інформаційної політики та її протидії інформаційній агресії досліджує Ж. Денисюк [2]. Авторка зазначає, що цілеспрямована пропаганда є найбільш поширеною формою маніпулювання громадською думкою. У статті окреслені сутність, особливості та інструменти інформаційної війни, висвітлюються окремі аспекти досвіду країн ЄС у протидії дезінформації. У роботі В. Кацалапа і В. Наместніка здійснено порівняльний аналіз особливостей українського та російського досвіду

ведення стратегічних комунікацій в інтересах мобілізації на основі ключових меседжів відповідних інформаційних кампаній [3]. Автори зробили спробу виокремити спільні ознаки та відмінності стратегічних комунікацій в Україні та Російській Федерації, а також визначити ризики від поширення відповідних меседжів і можливості для ведення подальшої інформаційної взаємодії як у внутрішньому інформаційному просторі, так і в інформаційному просторі противника. Проблему реінституціоналізації пропаганди і контрпропаганди у цифровому суспільстві досліджує І. Рущенко [4]. У роботі підкреслено, що пропаганда за своєю природою є маніпулятивним процесом, вона покликана впливати на реципієнтів, може створювати факти свідомості або сіяти хаос. Деякі аспекти теорії парасоціальності в політичній сфері у контексті вивчення нових виборчих технологій розглядає Ю. Чаплінська [5]. Авторка дійшла висновку про значні перспективи досліджень і розробки практичних вправ та рекомендацій щодо розвитку критичного мислення і протистояння маніпулятивним впливам із використанням медіатехнологій на основі феномену парасоціальності.

Наведений стислий аналіз окремих праць свідчить про надзвичайну масштабність і багатогранність досліджень ролі політичної пропаганди в інформаційно-комунікаційному середовищі, що потребує подальшого розширення дослідницького поля й акцентування уваги на окремих аспектах еволюції змісту і методів пропагандистської роботи, аналізі нових можливостей і викликів, що постають перед окремими країнами і глобальним світом у нових реаліях.

Метою статті є аналіз деяких аспектів еволюції політичної пропаганди в інформаційно-комунікаційному середовищі епохи постправди та застосування сучасних інструментів інформаційного впливу в суспільній взаємодії та державному управлінні. Для досягнення поставленої мети треба виконати такі завдання: з'ясувати напрями еволюції політичної пропаганди в інформаційному суспільстві, виявити особливості застосування інструментів впливу на суспільну свідомість, розкрити роль сучасних комунікаційних технологій у забезпеченні інформаційної безпеки і протидії деструктивним пропагандистським проявам.

Аналіз історичних документів та археологічних даних дає змогу простежити прояви пропаганди як форми соціально-політичної комунікації вже в часи виникнення перших держав на Близькому Сході. Письмові пам'ятки, що дійшли до наших днів, підтверджують припущення, що у тій чи іншій формі деякі елементи пропаганди проявляли себе у політичному житті Давнього Риму і давньогрецьких полісів. Проте власне виникнення терміна «пропаганда» дослідники пов'язують з діяльністю католицької церкви.

Зокрема, 6 січня 1622 р. Папа Григорій XV заснував Священну Конгрегацію «Propaganda Fide» як найвищий орган, відповідальний за поширення віри. Завдання конгрегації «Propaganda Fide» (з лат. – поширення віри) полягало в тому, щоб дбати про місіонерську діяльність Церкви у старому і в новому світі, виключно задля духовних цілей, відкидаючи

шкідливі місіонерські практики, які до того часу втілювали європейські колонізатори, і надаючи об'єднаної форми місіонерській діяльності, яку раніше різні чернечі ордени здійснювали на свій лад. У 1627 р. Папа Урбан VIII заснував Урбаніанську колегію «Propaganda Fide» для вишколу й підготовки духовенства до місій. Було засновано також видавництво, що публікувало документи і тексти різними мовами [6].

Створена система впорядкованого і цілеспрямованого просування певних наративів, у цьому випадку релігійних, активно розвивалася й надалі була використана як зразок для відповідної діяльності у політичній сфері. Зокрема, від часів Французької революції політична боротьба виходить за межі палаців, а політичні актори потребують дієвих інструментів залучення населення до своїх лав. Активне використання пропаганди корисливими і безпринципними політиками призвело до поступового формування негативного розуміння цього терміна. Цей негатив із часом лише посилювався і досяг апогею у 1920–1930-х рр. під час встановлення тоталітарних режимів у Радянському Союзі та Німеччині.

З огляду на наочну ефективність використання політичної пропаганди цілком очікуваним було розгортання активних досліджень і наукове осмислення феномену. Зокрема, у 1927 р. американський політолог і теоретик комунікації Г. Лассвелл у статті «Теорія політичної пропаганди» подає своє визначення: «Пропаганда – це управління колективними установками шляхом маніпулювання значущими символами. Слово “установка” розуміється як схильність діяти відповідно до певних моделей оцінки. Існування установки не є прямим даним досвіду, а висновком зі знаків, які мають конвенціоналізоване значення» [7, с. 627].

Отже, ефективність пропаганди значною мірою визначається ступенем проникнення до засадничих основ масової свідомості конкретного суспільства, до символів, які мають важливе і навіть сакральне значення, що тісно перегукуються з його історією і культурою. Успішна пропаганда не існує сама по собі, вона від початку має бути органічно вплетена у канву наявного світогляду, який може бути цілком прийнятним і гуманістичним. Проте, за рахунок постійного підкреслення певних втрат, поразок чи образ минулого, апелювання до почуття винятковості та месіанського призначення власного народу, використання в оцінках міждержавних відносин протиставлення «ми» – «вони» лише у негативній конотації веде до поступової світоглядної трансформації суспільства. Тобто, пропаганда – це цілеспрямований комплекс дій, який дослідники Л. Белкін, Ю. Юринець та інші визначили як процес «... систематичного інформаційного впливу на свідомість людей шляхом поширення саме викривленої, неправдивої інформації, з метою маніпулювання переконаннями, ставленням чи діями інших людей, нав'язування їм поведінки, на яку б вони самі не наважилися» [1, с. 229].

Головною метою пропаганди є саме спонукання аудиторії до певних дій або формування світосприйняття, яке відповідатиме інтересам бенефіціарів,

що зрештою також передбачає бажані й прогнозовані реакції людей на інформацію чи події, а також політичні рішення чи розвиток ситуації як усередині країни, так і у світі загалом. Варто зауважити, що поряд із впливом на суспільство всередині країни, пропаганда активно використовується і за її межами. Зокрема, Радянський Союз вів активну пропагандистську діяльність у світі загалом, і особливо в країнах, які зараз об'єднують під умовним терміном Глобальний Південь. Радянські пропагандисти позиціонували СРСР як провідну силу, що протистоїть світовому імперіалізму і водночас пропагували досягнення і переваги соціалістичної економіки.

У свою чергу, ще у 1942 р., у межах заходів протидії нацистській пропаганді, у США вийшла в ефір радіостанція «Голос Америки», яка у 1947 р. розпочинає мовлення російською мовою для радянських громадян. У 1950 р. в Європі починає роботу радіостанція «Вільна Європа», яка спочатку транслювала свої програми на країни Східної Європи. З часом вона отримує більш відому назву – «Радіо Свобода» та поширить трансляцію і на Радянський Союз. Основною декларованою метою цих радіостанцій було інформування аудиторії про події у світі, донесення відомостей про реальний стан справ у країнах соціалістичного табору, утиски дисидентів, знайомство з забороненими творами самвидаву тощо.

Наведені приклади ілюструють практичну реалізацію третього закону Ньютона в інформаційній сфері: «Дія завжди є рівна і протилежна протидія». Тобто, коли ми ведемо мову про пропаганду, треба водночас згадувати і контрпропаганду. Як зазначає Ж. Денисюк, «контрпропаганда – це інформаційний вплив, спрямований на зниження значення цінностей, пропагованих з позицій ідеологій, далеких від панівних. У кінцевому підсумку і пропаганда, і контрпропаганда спрямовані на формування у масовій аудиторії певного стилю мислення і подальшої поведінки» [2, с. 48]. Отже, протистояння в інформаційній сфері має тривалу історію, яка підтверджує її важливе значення для вирішення практичних завдань у внутрішньополітичному і міжнародному житті. Пропагандисти використовують увесь наявний потенціал засобів масової інформації, розробляють комплексні програми впливу і створюють комунікаційні системи, що охоплюють усі соціальні й вікові категорії населення.

Цілеспрямоване формування потрібного стилю поведінки і світогляду зазвичай розпочинається ще у ранньому віці. Зокрема, у нацистській Німеччині активно діяла молодіжна організація «Гітлер'югенд», що охоплювала дітей і молодь віком від 10 до 18 років. У Радянському Союзі практично всі діти від початкових класів школи послідовно проходили через вікові дитячі організації жовтенят, піонерів та комсомольців. На відміну від пропагандистської практики радянських часів, коли акцент робився на політико-ідеологічній роботі, створена у сучасній Російській Федерації молодіжна організація «Юнармія» спрямовує свою діяльність на мілітаризацію дітей та молоді, формування відповідного світогляду, ключову

роль у якому відіграють шовіністичні та експансіоністські ідеї «русского мира».

Проте, як ми зазначали вище, системність пропагандистської діяльності передбачає охоплення усіх категорій населення і відповідне застосування для цього універсального інструментарію, зокрема політейнменту, який в епоху пострправди активно використовується для поширення потрібних наративів та маніпуляцій суспільною свідомістю. Зокрема, російські пропагандисти провели масштабну інформаційну кампанію під час підготовки окупації та подальшої анексії Криму, гібридного вторгнення у Луганську та Донецьку області у 2014 р. та широкомасштабної агресії проти України в лютому 2022 р. Одним із ключових інструментів інформаційного тиску на населення стало створення й популяризація провідних суспільно-політичних ток-шоу на російському телебаченні: програма на НТВ «Вечір з Володимиром Соловйовим», що була відновлена на каналі «Росія-1» у 2012 р., програма «Час покаже» на «Першому каналі» розпочала роботу з вересня 2014 р., «60 хвилин» на каналі «Росія-1» – з вересня 2016 р. Ведучі цих програм – В. Соловйов, К. Стріженова, П. Толстой, Є. Попов, О. Скабеєва – вже стали всесвітньовідомими обличчями російської пропаганди [8, с. 31].

Виходячи з потреб подальшої легітимізації влади, придушення протестних настроїв, що формувалися на тлі поступового наростання економічних і соціально-політичних проблем, пропагандисти розпочали системну роботу з конструювання реальності, в якій превалює ідея протистояння Росії і Заходу, а Україна відіграє роль «анти-Росії». Поряд з використанням образу зовнішнього ворога для консолідації суспільства було вчергове реанімовано шовіністичні ідеї середньовічного міфу про месіанську роль Росії, що доповнився «культутом перемоги», апелюванням до історичної, культурної і державної російської «величі» тощо.

Масштаби сучасної російської пропаганди стали підставою для висловлення користувачем LiveJournal пропозиції використання нового терміна для визначення сутності цього сегмента російських медіа: «Одна з унікальностей пізнього путінізму це ... агітеймент... Політичний агітпроп робиться за законами шоу, законами масової культури... агітпроп організовується не як проповідь, а як “ніби дискусія”. Імітуються дебати, учасники ніби сперечаються з адептами іншої точки зору... Ну чи, наприклад, таке. Верховний суверен вимовляє програмні промови на дискусійному клубі (“Валдай”), а не на з’їзді партії – теж новинка порівняно з ХХ ст.» [8, с. 32]. Звернемо увагу, що з метою надання більшої видовищності та збільшення вагомості висловлюваних думок постійними учасниками пропагандистських шоу стають відомі й авторитетні режисери, артисти, діячі науки і культури, а майстерно зрежисовані конфлікти і заздалегідь відрепетирувані емоції сприяють посиленню ефективності програми загалом. На додатковий ефект залучення відомих осіб до пропагандистських програм вказує Ю. Чаплінська, згадуючи «передбачувану близькість», яка формує

сильну ідентифікацію з медіаперсонами, будь-то знаменитості, політичні лідери чи блогери [5, с. 218].

Не менш підступною особливістю російської пропаганди є змішування в інформаційному просторі наративу «героїв Великої Вітчизняної війни», «подвигу дідів» із героїзацією військовослужбовців, які загинули під час широкомасштабного вторгнення в Україну. Зокрема, портрети так званих героїв СВО несуть на маршах Безсмертного полку 9 травня поряд з портретами учасників Другої світової війни. Як зауважують В. Кацалап і В. Наместнік, «в їхню честь відкривають меморіальні дошки, створюють “парти героя” у школах, присвоюють імена окремим класам чи й школам загалом... на рівні з іншими відбувається й “героїзація” чоловіків, які воюють чи воювали у складі, так званої, “Приватної військової компанії «Вагнер»”, зокрема, й неодноразово засуджених за тяжкі злочини. Учасників, так званої, “спеціальної воєнної операції”, у тому числі й вагнерівців, запрошують на зустрічі з учнями та молоддю, щоб вони на “власному прикладі” розповідали про “героїзм, патріотизм та любов до вітчизни”» [3, с. 180].

Отже, для досягнення максимального виховного ефекту сучасні російські пропагандисти не звертають уваги навіть на відкрите нівелювання історичного подвигу радянських солдатів і прирівнюють до них найманців і кримінальних злочинців, що пішли окупувати сусідню країну.

Але пропагандистська машина путінської Росії, що марить геополітичними перемогами, спрямовує свою діяльність не лише проти України. Як зауважує І. Руценко, починаючи з 2013 р. Росія розгорнула мережу телеканалів, які мають доносити пересічним американцям, європейцям та мешканцям інших регіонів світу московські оцінки поточних подій. Серед них: Life News – новинний сайт і 24-годинний телеканал Russia Today – багатомовна інформаційна агенція. У 2014 р. було започатковано інформаційну агенцію «Супутник» (30 мов), що контролюється Russia Today. У цьому сегменті широко використовувалися супутникові технології трансляції телеканалів. Паралельно контент транслюється через власні сайти в інтернеті [4, с. 11]. У реаліях інформаційного простору епохи постправди під впливом великої маси інформації, застосування таргетингових і маніпулятивних технологій, панування соціальних мереж і формування кліпового мислення, що у сукупності суттєво знижує здатність до критичного аналізу й осмислення інформації, значна частина світової спільноти була не лише дезінформована щодо подій у Криму і на Донбасі, а й залишається у полоні російської пропаганди до сьогодні.

Крім того, протягом останніх десятиліть Кремль активно використовує сучасні інформаційні технології для пропаганди російської політики і втручання у внутрішні соціально-політичні процеси в країнах Західної Європи і світу. Фабрики тролів, фейкові акаунти у соцмережах, навмисно створені фейкові сайти відомих видань активно використовуються для розпалювання внутрішніх конфліктів, поширення ідей євроскептицизму,

дискредитації ліберальних ідей, підтримки ультраправих або ультралівих політичних партій, маніпуляцій суспільною свідомістю тощо.

Усвідомлення зростання загрози зовнішнього інформаційного впливу викликало відповідну реакцію як в Україні, так і у світі. Зокрема, у нашій країні активна робота з протидії російській пропаганді розпочалася в 2014 р. За ініціативою волонтерів було створено проекти Stoop Fake, «Як не стати овочем», на телеканалах відкрились контрпропагандистські програми «Антизомбі» (ICTV), «Весті Кремля» («24 канал»). У 2022 р. було запущено сумісний проєкт волонтерів і Кіберполіції України «Мрія».

Європейський Союз за прикладом Конгресу США, який прийняв законопроєкт про активізацію боротьби з іноземною пропагандою, затвердив резолюцію щодо протидії пропаганді третіх країн. Для цілеспрямованої протидії російському впливу в країнах східного партнерства у 2015 р. була створена «Оперативна група зі стратегічних комунікацій на Сході (East StratCom Task Force)». Передусім діяльність організації була спрямована на роз'яснення політики ЄС у республіках Закавказзя, Білорусі, Молдові, Україні, а також на захист інформаційного простору ЄС від російської пропаганди. Крім розміщення новинних та інформаційних матеріалів на сайті організації, East StratCom регулярно публікує огляди і дайджести з відповідними коментарями і прикладами, що викривають фейки, пропагандистський зміст російських матеріалів тощо.

Водночас зазначимо, що найефективнішим інструментом протидії пропаганді й ворожим інформаційним впливам, на думку фахівців, є формування культури споживання інформації, адекватної сучасним реаліям розвитку інформаційного простору, та навичок критичного аналізу, підвищення медіаграмотності населення та вироблення і реалізація державної інформаційної політики, спрямованої на досягнення максимальної довіри та відкритості у комунікаціях держави і громадянського суспільства.

Висновки. Феномен пропаганди має глибокі історичні корені й за час свого існування пройшов складний шлях еволюції. Пропаганда відіграє важливу роль у взаємодії держави і суспільства, просуванні інтересів на геополітичній арені, вихованні молоді та формуванні світогляду і певних моделей поведінки. Приклади тоталітарних режимів ХХ ст. і деяких сучасних країн, зокрема Російської Федерації, підтверджують високу ефективність системного застосування пропаганди як інструменту суспільної мобілізації, маніпуляції свідомістю населення і конструювання реальності, що відповідає інтересам влади. В інформаційно-комунікаційному середовищі епохи постправди пропаганда набуває нових рис і отримує ще більш ефективні засоби впливу. Активне використання мережі Інтернет, застосування методики таргетингу, соціальних мереж, фабрик тролів, фейкових акаунтів тощо, дають змогу значно масштабувати потік інформації, орієнтувати її на певні соціальні групи, практично безперешкодно долати кордони і майже миттєво охоплювати сотні мільйонів користувачів. Застосування політейнменту дозволило перетворити зазвичай доволі нудні пропагандистські

заходи на шоу, що доповнюються присутністю авторитетних осіб, які надають додаткової ваги і достовірності пропагованим ідеям. Активізація пропаганди у просуванні геополітичних інтересів природно викликає протидію, яка реалізується у вигляді створення як державних, так і волонтерських організацій, орієнтованих на цілеспрямовану боротьбу з негативними інформаційними впливами і ведення контрпропагандистської роботи. Одним з найефективніших напрямів протидії ворожій пропаганді є медіаосвіта. З огляду на визначені виклики, актуальним є дослідження теоретичних підвалин створення ефективних моделей контрпропаганди.

Список бібліографічних посилань

1. Белкін Л., Юринець Ю., Сопілко І., Белкін М. Контрпропаганда vs пропаганда в умовах широкомасштабного збройного вторгнення Російської Федерації в Україну. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 224–230. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/52>

2. Денисюк Ж. Пропаганда та контрпропаганда в контексті стратегій державної інформаційної політики. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: державне управління*. 2021. № 2. С. 46–51. <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.2/08>

3. Кацалап В., Наместнік В. Порівняльний аналіз особливостей українського та російського досвіду ведення стратегічних комунікацій в інтересах мобілізації. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2024. № 1(49). С. 178–184. <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2024-49-1-177-184>

4. Рущенко І. Пропаганда та контрпропаганда в цифровому суспільстві: інституціоналізація 2.0? *Український соціологічний журнал*. 2021. № 25. С. 7–16. <https://doi.org/10.26565/2077-5105-2021-25-01>

5. Чаплінська Ю. Парасоціальність у політичній сфері: огляд наукових досліджень. *Проблеми політичної психології*. 2020. Вип. 9 (23), С. 214–240. <https://doi.org/10.33120/ppp-Vol23-Year2020-54>

6. Духович С. Чотириста років тому була заснована Конгрегація «Propaganda Fide». *Vatican News*. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/vatican-city/news/2022-01/chotyrysta-rokiv-tomu-zasnovana-kongregaciya-propaganda-fide.html> (дата звернення: 01.05.2025).

7. Lasswell, Harold Dwight. The Theory of Political Propaganda. *The American Political Science Review*. 1927. Vol. 21 (3). Pp. 627-631. <https://doi.org/10.2307/1945515>

8. Закіров М. Комунікаційні інструменти конструювання реальності епохи постправди. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 69. С. 26-39. <https://doi.org/10.15407/np.69.026>

(Джерело: Закіров М. Політична пропаганда в інформаційно-комунікаційному середовищі епохи постправди / М. Закіров // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2025. – Вип. 75. – С. 23-36. doi: <https://doi.org/10.15407/np.75.023>).

Н. Тарасенко,

науковий співробітник,

Служба інформаційно-аналітичного забезпечення

органів державної влади,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

**Зростання вуглецевого елемента в атмосфері: причини та наслідки
для людини і планети**

Зростання концентрації вуглекислого газу (CO_2) в атмосфері є однією з ключових екологічних проблем сучасності, що безпосередньо впливає на кліматичну систему Землі. Починаючи із середини ХХ ст., рівень CO_2 стабільно зростає, головним чином через антропогенну діяльність – передусім спалювання викопного палива, зміну землекористування та індустріалізацію. У сучасних умовах ця тенденція лише посилюється, набуваючи нових форм і зазнаючи впливу нових чинників, що свідчить про її комплексний характер.

Підвищення рівня CO_2 становить серйозну загрозу для клімату планети, оскільки його накопичення в атмосфері призводить до посилення парникового ефекту – утримання тепла в нижніх шарах атмосфери, що спричиняє глобальне потепління. Наслідками цього процесу є підвищення середньої температури на Землі, яке призводить до танення льодовиків, підняття рівня Світового океану, зміни режимів опадів і збільшення частоти екстремальних погодних явищ. Учені попереджають, що перевищення критичних температурних меж може мати катастрофічні наслідки для екосистем, економіки та здоров'я населення.

У 2024 р. рівень CO_2 в атмосфері рекордно зріс за всю історію спостережень. У щорічному бюлетені Всесвітньої метеорологічної організації (ВМО) щодо парникових газів за 2024 р. ішлося про те, що забруднення атмосфери Землі, яке викликає потепління планети, за вказаний рік досягло найвищого рівня в історії людства, і це є тривожним показником нездатності світу стримати зміну клімату.

Темпи зростання викидів CO_2 потроїлися з 1960-х років, прискорившись із середньорічного зростання на 0,8 ppm (частин на мільйон) на рік до 2,4 ppm на рік за десятиліття з 2011 по 2020 р. Окрім цього, з 2023 по 2024 р. середня концентрація CO_2 у світі зросла на 3,5 ppm, що є найбільшим зростанням з початку сучасних вимірювань у 1957 р. Зазначається що концентрація інших парникових газів – метану та закису азоту – також зросла до рекордних рівнів. Середня глобальна концентрація метану у 2024 р. становила 1942 ppb (частини на мільярд) – що на 166 % більше, ніж доіндустріальний рівень (до 1750 р.). У свою чергу середня глобальна

концентрація закису азоту в атмосфері досягла 338,0 ppb у 2024 р., що на 25 % більше, ніж доіндустріальний рівень [1].

Основними джерелами зростання концентрації CO₂ в атмосфері є енергетика (спалювання вугілля, нафти і газу), транспорт, промисловість, а також вирубка лісів, які виконують функцію природних поглиначів вуглецю тощо. Крім того, дедалі більше на глобальний вуглецевий баланс впливають війни, які спричиняють безпрецедентні руйнування природного середовища, включно з масштабним забрудненням повітря, ґрунтів та водних ресурсів.

Повномасштабна російсько-українська війна стала суттєвим фактором збільшення парникових газів: значна частка викидів пов'язана безпосередньо з бойовими діями, використанням військової техніки та масовим спалюванням палива. Крім того, війна спричиняє масштабні пожежі – як лісові, так і техногенні – які вивільняють великі обсяги CO₂ та руйнують природні поглиначі вуглецю.

За даними Державної екологічної інспекції України, з початку повномасштабного вторгнення сума завданих довкіллю збитків становить 6,01 трлн грн. Це – найбільші екологічні втрати, зафіксовані у Європі за сучасної історії. За підрахунками Держекоінспекції, у загальну суму збитків входять:

- 1,29 трлн грн – шкода ґрунтам;
- 967 млрд грн – шкода атмосферному повітрю;
- 117,8 млрд грн – забруднення та засмічення водних ресурсів;
- 3,63 трлн грн – руйнування територій природно-заповідного фонду [2].

В Україні з 2022 р. працює Ініціатива з обліку викидів під час війни, яка є першою у світі спробою системно оцінити кліматичні наслідки збройного конфлікту під час самого конфлікту. За попередніми підрахунками виконавців проєкту, обсяг викидів парникових газів, спричинених бойовими діями, руйнуванням інфраструктури, пожежами та іншими чинниками, пов'язаними з війною, сягнув 311 млн т еквіваленту CO₂. Це обсяг, співставний із річними викидами Франції або половиною річних викидів Німеччини. Порівняно з підрахунками за попередні три роки, загальні викиди, згідно з оцінкою, зросли ще на 75 млн т еквіваленту CO₂. Еквівалент CO₂ – це маса вуглецю (як еталону) еквівалентна масі інших парникових газів з огляду на їх потенціал впливу на зміну клімату.

У лютому 2026 р. Ініціатива з обліку викидів парникових газів унаслідок війни оприлюднила оновлену оцінку, підготовлену за підтримки ГО «Екодія» у партнерстві з Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України. Ідеться про попередні розрахунки, але вже зараз вони показують масштаб кліматичних наслідків війни. Згідно з оцінкою, найбільшу частку становлять викиди безпосередньо від бойових дій – близько 37 % або 114 млн т. Друга за обсягом категорія – ландшафтні пожежі: 23 % або близько 70 млн т [3].

«Протягом четвертого року війни викиди збільшилися в усіх категоріях, але особливо через пожежі. Другий рік поспіль незвично спекотні та

посушливі умови, посилені зміною клімату, призводять до того, що навіть незначні займання від бойових дій перетворюються на неконтрольовані пожежі. Так формується замкнений цикл: війна посилює зміну клімату, а зміна клімату робить наслідки війни ще більш руйнівними», – зазначив головний автор звіту Л. де Клерк.

Якщо застосувати соціальну вартість вуглецю на рівні 185 дол. за тону, кліматична шкода, спричинена війною, перевищує 57 млрд дол. і продовжує зростати. «Ці цифри показують, що шкода від війни проявляється в різних формах. Зокрема, йдеться про глобальні наслідки, які через погіршення Росією кліматичної кризи впливатимуть на людей десятиліттями. Облік таких викидів потрібен, щоб шкода була зафіксована і врахована для відповідальності Росії», – пояснює В. Бельо, керівниця відділу клімату ГО «Екодія».

Україна вже заявила про намір подати вимоги щодо кліматичних збитків до міжнародного Реєстру збитків. Такі підрахунки створюють основу для цього процесу. Вони дають змогу зафіксувати не лише прямі руйнування, а й довгострокові екологічні, кліматичні та економічні наслідки війни. Тож вказаний звіт є важливим кроком до міжнародного визнання кліматичної відповідальності від війни, і додатковою складовою в зусиллях щодо притягнення Росії до фінансової відповідальності.

Українські науковці вперше у світі провели комплексне дослідження того, як повномасштабна війна вплинула на якість атмосферного повітря. Про це повідомляє РБК-Україна з посиланням на публікацію пресслужби Національної академії наук України у фейсбук. Роботу виконали фахівці Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України. Дослідницьку групу очолив М. Савенець. У роботі було використано дані супутникового моніторингу, дистанційного зондування та наземних вимірювань. Отримані результати опубліковано в міжнародному журналі *Environmental Science and Pollution Research* (Q1) [4].

У межах проведеного дослідження науковці проаналізували тисячі вибухів, спричинених ракетними та дронними атаками, хоча через обмеженість мережі наземного моніторингу інструментально підтвердити безпосередній вплив на якість повітря в приземному шарі вдалося лише у 255 випадках (коли забруднюючі речовини переносилися від місця удару до станцій спостережень).

У цілому ж результати дослідження показали, що після ракетних і дронних атак концентрація шкідливих речовин поблизу станцій моніторингу зростала на 100–400 %, а в окремих випадках – більш ніж на 1000 %. При цьому в довгостроковій перспективі ситуація виявилася парадоксальною – у великих містах і промислових регіонах частина показників забруднення навіть зменшилася, імовірно, через перерозподіл джерел забруднення та зміну структури викидів. На атмосферу вплинули:

- руйнування промислових об'єктів;
- перебої в енергосистемі;

- масове використання дизельних генераторів;
- міграція населення;
- зменшення або зміна транспортної активності.

Окрім того, супутникові дані Sentinel-5 Precursor зафіксували несподівану тенденцію: над більшістю територій України відбулося загальне зменшення рівня атмосферного забруднення. Зокрема, вміст NO₂ у вертикальному стовпі атмосфери скоротився на 10–30 % у великих містах і навіть поблизу лінії фронту. Науковці пояснюють це тим, що зниження промислової та транспортної активності через руйнування інфраструктури переважило додаткові викиди від пожеж, вибухів і бойових дій. Показовим прикладом стало різке зменшення забруднення повітря в районі Маріуполя після зупинки металургійного комбінату Азовсталь.

«Але це не “екологічне покращення”. Це – наслідок руйнувань, втрат і зупинки економіки», – наголосили у Національній академії наук України. «Науковці говорять про екологічний парадокс війни», – зауважили в НАН. Автори звіту підкреслюють, що війна має амбівалентний вплив на атмосферу. З одного боку – скорочення економічної діяльності та мобільності населення призвело до зменшення регулярних антропогенних викидів. З іншого – вибухи, масштабні пожежі та масове використання дизельних генераторів спричиняють локальні, але дуже інтенсивні сплески забруднення, що створюють додаткові ризики для здоров'я населення. Таким чином, дослідження вперше системно показало, чим фактично дихають українці в умовах повномасштабної війни та як бойові дії трансформують екологічну ситуацію на національному рівні. При цьому отримані результати важливі не лише для науки, вони можуть стати основою для документування екологічних наслідків російської агресії, обґрунтування міжнародних компенсацій, формування стратегій післявоєнної відбудови та модернізації системи управління якістю повітря.

Тим часом ООН б'є на сполох через невідворотні екологічні наслідки війни США та Ізраїлю проти Ірану. Особливе занепокоєння міжнародної спільноти викликають удари по іранських нафтохранищах, нафтопереробних заводах і танкерах та аналогічні атаки Тегерана на нафтову інфраструктуру країн Перської затоки. Горіння нафти вивільняє величезні обсяги вуглекислого газу та інших токсичних речовин, що не лише посилює глобальне потепління, але й призводить до локальних екологічних катастроф.

З початку операції в Ірані США завдали ударів по більш ніж 5500 цілях на території країни, включаючи понад 60 кораблів [5]. Більше 40 об'єктів енергетичної інфраструктури у дев'яти країнах Близького Сходу зазнали «серйозних або дуже серйозних» пошкоджень через військові дії. Про це заявив виконавчий директор Міжнародного енергетичного агентства Ф. Бірол [6]. Зокрема, у Тегерані сталися масштабні пожежі внаслідок ізраїльських ударів по нафтових сховищах, які також призвели до розливів нафти на кількох об'єктах зберігання палива. Це спричинило серйозну техногенну загрозу для міста. Після ударів у повітрі стояв густий токсичний дим, а дощ

через забруднення продуктами горіння набув чорного кольору. Аналіз [CNN](#) показує, що внаслідок ударів виник так званий «коктейль забруднювачів» – суміш продуктів горіння нафти, диму та токсичних речовин, які потрапили у повітря та на землю [7, 8].

Пожежа на об'єктах нафтової інфраструктури Тегерану.
Фото. Rozsliduvach.info

Речник ВООЗ К. Ліндмайер пояснив, що пожежі на нафтових об'єктах викидають у повітря великі обсяги забруднювачів. Коли атмосферні опади змішуються з частинками диму та токсичними газами, такими, як діоксид сірки та оксиди азоту, утворюється забруднений дощ. У результаті вода може ставати кислотною, що становить небезпеку для людей, ґрунтів і водойм [9].

За словами представників ВООЗ, такий кислотний, або «чорний», дощ може бути небезпечним для населення, особливо в районах поблизу пожеж. Експерти організації попередили, що кислотні опади можуть спричинити хімічні опіки шкіри, серйозні ушкодження легень, отруєння токсичними речовинами.

Верховний комісар ООН з прав людини В. Тюрк заявив, що пожежі на нафтових об'єктах можуть мати серйозні довгострокові наслідки для здоров'я людей і довкілля. Ситуацію ускладнює те, що Іран уже переживає гостру водну кризу, і населення очікувало на опади, які мали б поповнити запаси води. Однак забруднені дощі можуть отруїти водойми та ґрунтові води, від яких залежить населення. Екологи також занепокоєні тим, що удари по нафтовій інфраструктурі торкнулися не лише Ірану, а й об'єктів у Бахреїні та ОАЕ.

Експерти зазначають, що подібні забруднення здатні зберігатися в повітрі, ґрунті та воді десятиліттями. За даними британської некомерційної організації CEOBS, з початку бойових дій уже зафіксовано понад

300 інцидентів, які становлять екологічну загрозу. «Ми постійно бачимо напади на нафтові об'єкти під час конфліктів, але вкрай рідко вони виявляються поблизу такого великого міста, як Тегеран», – заявив Д. Вейр, генеральний директор Обсерваторії з конфліктів та навколишнього середовища (CEOBS) [10].

При цьому вчені зазначають, що екологічна ситуація в Тегерані й раніше була тяжкою. У повітрі та воді міста вже фіксувалися високі концентрації дрібних частинок та важких металів, включаючи свинець, кадмій, хром та нікель. Основними джерелами забруднення вважалися транспорт, промисловість та спалювання палива. Географічне положення міста також посилює ситуацію. Тегеран розташований біля підніжжя гірського хребта Альборз, який перешкоджає циркуляції повітря. Це призводить до так званої температурної інверсії, через яку забруднюючі речовини можуть затримуватись над містом тижнями.

За словами експертів, ракети та бомби містять важкі метали та інші токсичні речовини. При вибухах вони потрапляють у повітря, ґрунт та воду, створюючи довгострокову загрозу для здоров'я населення. «Багато людей зазнають і будуть продовжувати зазнавати впливу забруднення», – сказав Д. Вейр. Фахівці також очікують на зростання захворювань дихальної системи. «Я чекаю гострого впливу на здоров'я дихальної системи», – сказав Девід Дж. Х. Гонсалес, доцент Каліфорнійського університету в Берклі, зазначивши, що особливо вразливі діти та вагітні жінки.

Окрім того, вчені виявили несподіваний зв'язок між зростанням CO_2 у атмосфері та змінами у складі крові людини. Зростання концентрації вуглекислого газу (CO_2) в атмосфері Землі може відобразитися на біохімічному складі людської крові. На це вказує нове міжнародне дослідження, у якому науковці виявили поступові зміни хімічного складу крові людини, які відбуваються паралельно зі зростанням рівня вуглекислого газу в атмосфері. Про це повідомило видання Science Alert [11].

Як відомо, людське тіло постійно виробляє вуглекислий газ. Він утворюється під час клітинного дихання – процесу, коли організм отримує енергію з їжі за участі кисню. Кров транспортує CO_2 до легень, після чого він виводиться під час видиху. Однак більша частина цього газу перебуває у крові у вигляді бікарбонату – речовини, на яку під дією ферменту карбоангідрази перетворюється вуглекислий газ. Бікарбонат підтримує стабільний кислотно-лужний баланс крові (рН), зміна якого навіть у незначних відхиленнях може впливати на роботу мозку, серця, м'язів і внутрішніх органів.

Дослідники з The Kids Research Institute Australia проаналізували результати біохімічних аналізів крові з Національного обстеження здоров'я та харчування США (NHANES). У межах цієї програми від 1999 до 2020 р. кожні два роки брали зразки крові приблизно у 7 тис. людей. Аналіз показав, що за цей період середній рівень бікарбонату в крові зріс із 23,8 до 25,3 міліеквівалентів на літр. Це приблизно на 7 % більше, або близько

0,34 % зростання щороку. Водночас науковці зафіксували зниження рівнів кальцію та фосфору – відповідно на 2 % і 7 %.

Учені звернули увагу, що ці зміни відбувалися паралельно зі зростанням концентрації CO₂ в атмосфері. За останні десятиліття цей показник збільшився з приблизно 369 частин на мільйон у 2000 р. до близько 420 частин на мільйон сьогодні. Це дало підстави стверджувати, що зміни в атмосфері почали відображатися у біохімії людського організму.

За словами дослідників, коли концентрація CO₂ підвищується, кров має тенденцію ставати трохи більш кислою. Щоб компенсувати це, організм запускає механізми стабілізації кислотності. Одним з можливих способів є вивільнення мінералів з кісткової тканини, зокрема кальцію – основи міцності кісток і зубів, та фосфору, ключового елемента обміну та структури ДНК. Тривалий дисбаланс потенційно може впливати на щільність кісток, обмін речовин і загальне мінеральне здоров'я організму.

Наразі ці зміни залишаються невеликими й не виходять за межі допустимих для організму значень. Станом на 2019–2020 рр. середній рівень бікарбонату у венозній крові становив 25,3 mEq/L, тоді як верхньою межею норми вважається 30 mEq/L. Однак моделювання показує, що якщо нинішня тенденція збережеться, то приблизно до 2076 р. середній рівень бікарбонату може наблизитися до верхньої межі сучасного «здорового» діапазону. Водночас рівні кальцію та фосфору можуть опуститися до нижньої межі.

Серед учених немає єдиної думки щодо того, чи здатна людина адаптуватися до вказаних змін. Частина дослідників вважає, що організм здатний пристосуватися до нових умов, інші припускають протилежне. За даними палеонтологічних досліджень, протягом щонайменше 150 тис. років існування *Homo sapiens* концентрація CO₂ в атмосфері коливалася у межах 280–300 ppm (частин на мільйон). Сучасне різке зростання цього показника є безпрецедентним для історії людства. Дослідники припускають, що баланс між рівнем CO₂ у повітрі, частотою дихання, кислотністю крові і концентрацією бікарбонату може поступово виходити за межі еволюційно звичних умов.

Окремі дослідження вже показали, що підвищений рівень CO₂ у закритих приміщеннях (1000–2500 ppm) може впливати на швидкість прийняття рішень, концентрацію уваги, когнітивну продуктивність. Експерименти на тваринах також пов'язують тривале підвищення CO₂ із змінами роботи легень, поведінки і навіть активності генів. Є дані про зростання рівня стресових гормонів і окиснювального стресу – процесу, що пошкоджує клітини [12].

Важливо розуміти, що це дослідження не означає, що люди почнуть раптово хворіти через певний рівень CO₂. Ідеться про повільні, накопичувальні зміни, які можуть проявлятися десятиліттями. Але фактично наука вперше демонструє, що зміна атмосфери може бути не лише екологічною чи економічною проблемою, а й питанням громадського здоров'я. Повітря, яким ми дихаємо, формує не тільки клімат планети – воно

поступово впливає і на хімію людського організму. Тому подальше підвищення CO₂ в атмосфері потенційно здатне спричинити поступові фізіологічні зміни на рівні популяції.

Отже, тенденція зростання вуглецевого елемента в атмосфері Землі залишається, на жаль, незмінною і свідчать про те, що людство поки не змогло ефективно стримати темпи кліматичних змін. Особливу тривогу викликає той факт, що до традиційних джерел викидів додаються нові чинники, зокрема військові конфлікти, які значно погіршують екологічну ситуацію і можуть мати не лише локальні, а й глобальні кліматичні наслідки. Водночас новітні дослідження вказують на те, що зростання CO₂ вже впливає не лише на клімат, а й на фізіологічні процеси в організмі людини. Це означає, що проблема виходить за межі екології і стає питанням громадського здоров'я. Тож боротьба зі зростанням викидів CO₂ в атмосферу потребує комплексних рішень та об'єднання зусиль держав щодо мінімізації шкоди довкіллю та припинення воєн.

Список бібліографічних посилань

1. Вуглекислий газ в атмосфері: чому вчені б'ють на сполох. URL: https://enovosty.com/uk/news-ukr/news_abroad-ukr/full/vuglekislj-gaz-v-atmosferi-chomu-vcheni-byut-na-spolox

2. Російська агресія вже спричинила екологічні руйнування в Україні на більше 6 трлн грн. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/6fab61dd-28e9-4b18-8b22-ef06f10498a2?lang=uk-UA&title=EkologichniRuinuvanniaVUkraini>

3. Як війна впливає на клімат: нові підрахунки за чотири роки повномасштабного вторгнення. URL: <https://eco.rayon.in.ua/news/1053728-iaк-viina-vplivaje-na-klimat-novi-pidrahunki-za-cotiri-roki-povnomasstabnogo-vtorgnennia>

4. Костенко І. Чим ми дихаємо насправді: вчені виявили екологічний парадокс через обстріли й блекаути. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/chim-mi-dihaemo-naspravdi-vcheni-viyavili-1772109256.html>

5. Ульяновко В. Іран погрожує влаштувати «нафтове пекло» на Близькому Сході у відповідь на атаки США. URL: <https://www.rbc.ua/news/iran-pogrozhue-vlashtuvati-naftove-peklo-1773348131.html#:~:text=Іран%20погрожує%20підпалити%20нафтові%20об'єкти%20на%20Близькому%20Сході%20через%20атаки%20США%20%7C%20РБК-Україна>

6. Лиса А. На Близькому Сході пошкоджено понад 40 енергооб'єктів – МЕА. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/4864723-na-blyzkomu-skhodi-poshkodzheno-ponad-40-enerhoobiektiv-mea>

7. Вибухи та нафтові розливи в Ірані після ударів Ізраїлю. <https://ua.news.ua/world/vibukhi-ta-naftovi-rozliviv-irani-pislia-udariv-izrayiliu>

8. Черкасова К. У Тегерані масштабні пожежі на нафтових об'єктах: місту загрожує техногенна катастрофа. URL:

https://rozsliduvach.info/news/246080-u_tegerani_macshabni_pozhezhi_na_naftovih_objektah_mistu_zagrozhuje_tehno_genna_katastrofa

9. ВООЗ попереджає про «чорний» дощ як наслідок ударів по нафтових об'єктах Ірану. URL: <https://mind.ua/news/20302105-vooz-poperedzhae-pro-chornij-doshch-yak-naslidok-udariv-po-naftovih-ob-ektah-iranu>

10. Удари по нафтових об'єктах Ірану спричинять довготривале токсичне забруднення. URL: <https://mignews.ua/uk/news/disasters/udary-po-neftyanyum-obektam-irana-vyzovut-dolgovremenne-toksichnoe-zagryaznenie.html>

11. Бригадир С. Вчені б'ють на сполох: зростання CO₂ у повітрі може змінювати склад крові людини. URL: https://tsn.ua/nauka_it/vcheni-biut-na-spolokh-zrostannia-co2-u-povitri-moze-zminiuvaty-sklad-krovi-liudyny-3035036.html

12. Зростання рівня CO₂ в атмосфері вже фіксують у крові людини – нове дослідження. URL: <https://portaltele.com.ua/zdorovya/zrostannya-rivnya-co-v-atmosferi-vzhe-fiksuyut-u-krovi-lyudyny-nove-doslidzhennya.html>

Наука – для обороноздатності країни

17.03.2026

Наука для оборони: у НАН України відбулася зустріч із заступником Головнокомандувача ЗС України бригадним генералом Андрієм Лебеденком

16 березня 2026 року в Президії Національної академії наук України відбулася зустріч Президента НАН України академіка Анатолія Загороднього із заступником Головнокомандувача Збройних Сил України бригадним генералом Андрієм Лебеденком ([Генеральний штаб ЗСУ / General Staff of the Armed Forces of Ukraine](#)).

У зустрічі також взяли участь перший віцепрезидент НАН України академік Вячеслав Богданов, віцепрезидент НАН України академік Володимир Горбулін та в.о. головного вченого секретаря НАН України доктор філософських наук Олег Кубальський.

Джерело: <https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua/>

Під час розмови сторони обговорили питання співпраці між Національною академією наук України та Збройними Силами України, зокрема можливості використання наукових розробок Академії для зміцнення обороноздатності держави, а також участь установ НАН України у виконанні досліджень і розробок, спрямованих на потреби сектору безпеки і оборони.

Зокрема йшлося про розвиток технологій у галузях матеріалознавства, нових конструкційних матеріалів, електроніки, систем зв'язку, інформаційних технологій та інших напрямів, що можуть бути використані для підвищення технологічних можливостей українського війська.

На знак подяки за підтримку наукових ініціатив і сприяння розвитку співпраці між науковою спільнотою та Збройними Силами України Президент НАН України вручив Андрію Лебеденку відзнаку НАН України "За сприяння розвитку науки".

Зустріч підтвердила важливість тісної взаємодії між науковою спільнотою та Силами оборони у забезпеченні технологічної спроможності України в умовах війни.

12.03.2026

Як визначити, яку територію розмінувати першою і скільки часу це займе?

Про це в інтерв'ю виданню LB.ua розповіла старша наукова співробітниця Інституту проблем безпеки АЕС НАН України | Інститут

[проблем безпеки атомних електростанцій НАН України](#) | кандидат біологічних наук Олена Паренюк (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Науковиця працює над цифровою платформою GRIT, яка допомагає планувати та пріоритизувати гуманітарне розмінування в Україні. Система аналізує великі масиви даних – від супутникових знімків до інформації про використання земель, щільність населення й екологічні особливості територій – і дозволяє оцінювати ситуацію на рівні конкретних кадастрових ділянок.

У 2026 році за допомогою цієї системи вже підготовлено план розмінування 5 тисяч гектарів сільськогосподарських земель у шести областях України.

«Наша система дорого коштує, але ми можемо сказати, скільки розмінуватимемо кожен кадастрову ділянку», – зазначає науковиця.

Повне інтерв'ю читайте на

https://lb.ua/.../726720_sistema_dorogo_koshtuie_ale_mi...

Джерело: <https://www.facebook.com/NASofUkraine>

20.03.2026

Рабченюк М.

АРМІЯ НОВОГО ПОКОЛІННЯ: ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ СТАЄ МОЗКОМ УКРАЇНСЬКОЇ ОБОРОНИ

Міноборони України за підтримки Великої Британії відкриває Defense AI Center «A1» – [інноваційний хаб](#), де бойовий досвід миттєво конвертуватиметься у цифрові рішення. Головна мета центру – навчити машини аналізувати терабайти фронтних даних та передбачати кроки супротивника. Простіше кажучи, центр працюватиме над тим, щоб перетворити величезні масиви цифрових даних з фронту на конкретні підказки для командирів: де чекати наступу, як краще керувати роєм дронів

та як випередити ворога завдяки цифровій перевазі. Штучний інтелект стає повноцінним союзником, який допомагає бачити крізь «туман війни». Це шлях до створення найбільш технологічної армії в Європі, де кожне рішення базується не на припущеннях, а на точному аналізі та миттєвих інноваціях (ukrinform.ua).

04.03.2026

Машенко О.

AI-оператор у кабіні: коли штучний інтелект стає членом екіпажу

Штучний інтелект дедалі впевненіше виходить за межі аналітичних центрів і серверних – і заходить просто в кабіну бойової техніки ([АрміяInform](http://ArmiyaInform)).

Якщо ще кілька років тому AI сприймали переважно як інструмент обробки великих масивів даних, то сьогодні він стає повноцінним учасником екіпажу: підказує, аналізує, прогнозує й навіть веде діалог з людиною. Голосові інтерфейси, системи підтримки рішень, автоматичне розпізнавання загроз – усе це формує нову модель взаємодії, де машина не замінює оператора, а працює з ним у зв'язці.

Якою є межа між допомогою та автономією? Чи готові військові довірити алгоритмам частину функцій, від яких залежить безпека та успіх місії? І як змінюється сама логіка управління, коли людина визначає намір, а система пропонує оптимальний спосіб дії?

Про те, як AI-оператор стає «членом екіпажу», які технології вже працюють у реальних умовах і яких трансформацій очікувати найближчими роками, говоримо з кандидатом технічних наук, експертом з питань розвитку озброєнь та новітніх технологій Богданом Долінце.

[Читати](#)

17.03.2026

BRAVE STUDENTS: У СТУДЕНТСЬКОМУ ІНЖЕНЕРНОМУ ЧЕЛЕНДЖІ ПЕРЕМОГЛИ КОМАНДИ З КПІ, ХАІ ТА ДОННТУ

33 студентських команди з 15 університетів та 4 коледжів презентували свої розробки у межах студентського челенджу «Дрон з лапками» від Brave1.

Відповідно до завдання, студенти мали створити прототипи механічної насадки для FPV-дрона, яка дозволить йому сідати та фіксуватися на природних і штучних поверхнях на висоті, утримуватися без споживання енергії та виконувати контрольоване відпускання для продовження польоту.

[Докладніше див. додаток 1](#)

18.03.2026

Інженери створюють майбутнє – і українська наука є його частиною вже сьогодні

Науковець Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України Максим Юрженко взяв участь у студентському інженерному челенджі в межах нового напрямку Brave1 – Brave Students, що об'єднує освіту, науку та defense tech ([E.O. Paton Electric Welding Institute - PWI](#)).

Захід зібрав представників уряду, університетів, наукового середовища та індустрії оборонних технологій, щоб обговорити, як перетворити освіту на реальну спроможність для фронту.

🗨️ У своєму виступі Максим Юрженко наголосив:

університети та наукові установи мають ставати повноцінними R&D-центрами для defense tech. Для цього важливо системно залучати бізнес до замовлення розробок і створювати конкурентні умови для науковців.

Серед ключових тем дискусії:

- інтеграція студентів у реальні інженерні розробки для оборони
- нові моделі співпраці університетів і бізнесу
- розвиток наукових парків, стартап-акселераторів і лабораторій
- залучення молодих інженерів до створення технологій для фронту

⚡ Сьогодні Україна – це місце, де технології проходять шлях від ідеї до бойового застосування рекордно швидко. І роль науки в цьому процесі – ключова.

13.03.2026

Мащенко О.

Масштабування НРК: від унікальних збірок до конвеєра та стандартів – думка виробників

ЗСУ стикаються зі зростанням потреби в НРК – як відповідь на розширення кілзони, втрати особового складу та зміну тактики ([АрміяInform](#)).

Але масштабування впирається не лише у виробничі потужності, а в системні вузькі місця: відсутність процедури кодифікації комплектуючих, а не тільки кінцевих виробів. А разом з тим – залежність кожного НРК від унікальної збірки конкретного виробника та обмежені команди R&D, які мають масштабуватись разом із попитом.

Хто як не виробники цих розумних і надзвичайно потрібних машин знають, як то кажуть, зсередини всі проблеми своєї галузі та такі собі «вузькі місця». Звісно, не про всі, але про чимало з профільних проблемних питань репортер АрміяInform поговорив із керівниками одного зі знаних виробників наземних роботів для Сил оборони України Василем Дужаком та Віктором Брайченком.

[Читати](#)

27.03.2026

Рабченюк М.

КАРБОНОВІ МИСЛИВЦІ: УКРАЇНСЬКІ ІНЖЕНЕРИ НАВЧИЛИ БЕЗПЛОТНИКИ САМОСТІЙНО ВИСТЕЖУВАТИ ЦІЛІ

Українські інженери з компанії OSIRIS AI створили справжнього механічного хижака – карбоновий [дрон-перехоплювач UEВ-1](#). Цей апарат, уперше показаний на виставці в Дюссельдорфі, здатен розганятися до запаморочливих 315 км/год. Його головна перевага полягає у вбудованому цифровому мозку. Завдяки штучному інтелекту дрон самостійно прогнозує траєкторію швидкісної цілі та веде переслідування, зводячи втручання оператора до мінімуму. За ваги лише у три кілограми цей маневровний мисливець здатен долати відстань до 18 кілометрів, несучи пів кілограма бойової частини. Це нова епоха активного повітряного патрулювання, де шалена швидкість поєднується з абсолютною математичною точністю жорсткого карбонового каркаса ([ukrinform.ua](#)).

Фото: military.com

16.03.2026

Машенко О.

Статус – підтверджено: важкий дрон Bayraktar AKINCI з новим озброєнням довів свій клас стратегічного ударного БПЛА

Творці БПЛА турецької фірми Baykar провели бойове тестування цілої низки боєприпасів на стратегічному ударному БПЛА Bayraktar AKINCI ([АрміяInform](#)).

Як зазначили у своєму аналізі розвитку безпілотних повітряних суден дослідники ОПК з [порталу](#) V-tech, світова військова авіація переживає структурне зрушення. Важкі безпілотні літальні апарати поступово виходять за межі тактичних платформ і займають нішу стратегічних засобів завдання високоточних ударів.

«Турецький Bayraktar AKINCI стає одним із найбільш показових прикладів нової епохи. Його останні вогневі випробування, під час яких було застосовано сучасні боєприпаси, як-от МАМ-Т, LAÇIN-82 і TEBER-82, продемонстрували не просто точність, а зрілість усєї місцевої екосистеми озброєнь безпілотника», — указали аналітики.

[Детальніше](#)

02.03.2026

Костюк Д.

Рентгенівський зір на кілометр. США розробляють систему для сканування об'єктів із безпечної відстані

Американське оборонне агентство DARPA оголосило про старт амбітного проєкту, що має на меті наділити військових здатністю буквально бачити крізь стіни будівель та обшивку автомобілів з відстані майже в один кілометр ([nv.ua](#)).

Контракт на розробку в межах програми XENA (X-ray Extreme-Range Non-Imaging Analysis) [отримала](#) компанія BBN Technologies. Головне завдання – збільшити радіус дії армійських рентген-сканерів до 1000 метрів, що раніше вважалося технічно неможливим через фізичні властивості випромінювання.

[Детальніше](#)

20.03.2026

Рабченюк М.

ЕТАЛОННА ТОЧНІСТЬ У КИШЕНІ: ЯК МІНІАТЮРНИЙ АТОМНИЙ ГОДИННИК ЗМІНИТЬ НАВІГАЦІЮ ДРОНІВ

Китайські інженери з Уханя представили атомний годинник розміром із ніготь. Чому це важливо для кожного з нас? [Атомні годинники](#) – це еталон точності, за яким звіряється весь світ, але досі вони були досить громіздкі. Китайська розробка об'ємом усього 2,3 кубічного сантиметра відстане лише на одну секунду за неймовірні 30 тисяч років. У сучасному світі дронів та ракет така точність – це питання виживання. Вона дозволяє техніці ідеально орієнтуватися в просторі та обмінюватися даними навіть тоді, коли GPS вимкнено або заглушено ворогом. Масове виробництво таких «крихіток» означатиме, що надточна навігація тепер доступна для встановлення на

найменші безпілотні платформи, роблячи їх майже невловними для перешкод (ukrinform.ua).

13.03.2026

Машенко О.

Два долари за перехоплення: як ізраїльський лазер Iron Beam вирішує проблему дорогих протиракет

Міноборони Ізраїлю оголосило про передачу ВПС країни нової лазерної системи перехоплення під назвою Iron Beam для боротьби з повітряними загрозами (АрміяInform).

Як йдеться в інформації від репортерів видання Interesting Engineering, 100-кіловатну систему Iron Beam, розроблену компанією Rafael Advanced Defense Systems, планують інтегрувати в багаторівневу мережу протиповітряної оборони Ізраїлю поряд з ракетними системами.

Лазерна система Iron Beam. Фото: Rafael Advanced Defense Systems

Міністр оборони Ізраїль Кац назвав передачу «історичною подією», заявивши, що це перший випадок, коли потужна лазерна система перехоплення досягла оперативної зрілості.

Він сказав, що система «змінює правила гри», модифікуючи економічний баланс між недорогими загрозами та дорогими ракетними перехоплювачами. За словами офіційних осіб, лазер добре працював у випробуваннях, що імітували реальні бойові ситуації.

[Детальніше](#)

Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти

30.03.2026

Президент НАН України академік Анатолій Загородній: «Наука – це територія креативу, свободи і демократії»

Що буде з наукою у світі постправди? Що таке наука – розкіш чи необхідність? Президент НАН України академік Анатолій Загородній переконаний: наука – це насамперед світогляд і картина світу, а її стан є головною ознакою дорослішання суспільства ([Світ](#)).

У інтерв'ю журналу «Наука та наукознавство» він розповідає про своїх учителів і наукову школу, яка сформувала його як дослідника, про фізику плазми і те, чому ця галузь може змінити енергетику майбутнього, а також про роботу НАН України під час війни.

На думку Анатолія Загороднього, саме наука робить нас вільними, мобільними й відкритими до інших поглядів. Тому якісна освіта і популяризація науки – це «рятівне коло для буремних часів».

Повне інтерв'ю можна прочитати за лінком:

<https://www.nas.gov.ua/.../prezident-nan-ukrani-akademik...>

21.03.2026

Костенко О., завідувач Наукової лабораторії іммерсивних технологій і права Інституту інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України, доктор наук у галузі права

Гранти, дедлайни та корпорації: що відбувається із сучасною наукою

Сучасна наука переживає парадоксальний момент своєї історії. Цивілізація дедалі більше залежить від наукових відкриттів – [від штучного інтелекту](#) й нових ліків до нових матеріалів і технологій, що мають допомогти впоратися зі зміною клімату. Наукові дослідження визначають темп технологічного розвитку, економічну конкурентоспроможність держав і навіть майбутнє глобальної безпеки. Та водночас сама система виробництва знань стрімко змінюється під тиском нових технологій, ринку інновацій і глобальної конкуренції за таланти ([ZN.UA](#)).

[Докладніше див. додаток 2](#)

23.03.2026

Кроки трансформації науки МОН: зустрічі з Інститутом математики та Головною астрономічною обсерваторією НАН України

Під час робочих зустрічей представників Міністерства освіти і науки України з колективами Інституту математики та Головної астрономічної обсерваторії НАН України представлено основні кроки трансформації наукової сфери України, детально обговорено результати державної атестації та параметри нової моделі фінансування науки. Зустрічі дали змогу деталізувати застосування нової моделі на рівні установ і узгодити підходи до використання коштів у 2026 році ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 3](#)

09.03.2026

Продовжено строки подання матеріалів у межах звітної кампанії щодо підсумків наукової діяльності за 2025 рік

Міністерство освіти і науки України продовжило строки подання матеріалів у межах звітної кампанії щодо підсумків наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності за 2025 рік ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Рішення ухвалено з урахуванням дії правового режиму воєнного стану та обставин, що можуть ускладнювати підготовку й подання звітних матеріалів, зокрема періодичних обмежень електропостачання та перебоїв у роботі енергетичної інфраструктури.

Звітну кампанію проводять відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «Про звітну кампанію щодо підсумків наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності закладів вищої освіти та наукових установ, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, за 2025 рік».

Оновлені строки подання матеріалів через Національну електронну науково-інформаційну систему (URIS):

- проміжні звіти за 2025 рік та/або остаточні звіти за 2025 рік — з 10 лютого до 30 березня 2026 року;
- звітна документація щодо підсумків наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності закладів вищої освіти та наукових установ за 2025 рік — з 10 лютого до 9 квітня 2026 року;
- інформація щодо найкращих науково-технічних (експериментальних) розробок закладів вищої освіти та наукових установ, завершених у 2024–2025 роках — до 20 квітня 2026 року.

Міністерство просить відповідальних осіб у закладах вищої освіти та наукових установах забезпечити підготовку та вчасне подання матеріалів через Національну електронну науково-інформаційну систему.

23.03.2026

Три роки системних змін в освіті і науці України в умовах війни

Попри виклики повномасштабної війни, упродовж останніх трьох років освіта і наука залишалися простором розвитку країни. Три роки тому оновлена команда Міністерства освіти і науки України на чолі з **Оксеном Лісовим**, якого було призначено на посаду 21 березня 2023 року, узяла на себе відповідальність продовжувати трансформацію освіти і науки ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Команда Міністерства освіти і науки України реалізувала комплексні реформи на всіх рівнях – від дошкілля до науки / інновацій та заклала фундамент для довгострокових змін.

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Детальніше](#)

11.03.2026

57 університетів України включено до QS World University Rankings Europe-2026

57 українських [університетів](#) увійшли до переліку найкращих університетів Європи за версією рейтингу [QS World University Rankings: Europe 2026](#) ([Освіта.уа](#)).

Загалом рейтинг містить 960 європейських закладів вищої освіти.

[Докладніше див. додаток 4](#)

Наука і влада

04.03.2026

Володимир Зеленський вручив державні нагороди та відзнаки «Золоте серце» українським волонтерам, лікарям, освітянам, ученим, діячам культури, спортсменам і журналістам за внесок у боротьбу проти російської агресії

Особисто від Президента отримали нагороди:

Орден князя Ярослава Мудрого V ступеня – доктор фізико-математичних наук, професор, президент Національної академії наук України **Анатолій Загородній**. Попри повномасштабну війну забезпечує ефективну діяльність НАНУ та спрямовує її на потреби оборони й безпеки України. Установи НАНУ досліджують матеріали з фрагментів ворожих засобів ураження ([Офіс Президента України](https://www.president.gov.ua/)).

Джерело: <https://www.president.gov.ua/>

[Детальніше](#)

20.03.2026

Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих вчених»

19 березня 2026 року Президентом України підписано Закон України [4794-IX](#) «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо питань дослідницької інфраструктури та

підтримки молодих вчених» ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Прийнятим Законом передбачено:

адаптувати законодавство України до законодавства ЄС щодо суб'єктів дослідницької інфраструктури та регулювання їх діяльності;

виокремити об'єкти дослідницької інфраструктури;

оновити норми Закону щодо центрів колективного користування науковим обладнанням, державних ключових лабораторій та національних наукових центрів в частині визначення їх основних завдань діяльності, необхідності відкритого доступу до них та способів об'єднання з метою оптимального використання основних фондів (у тому числі об'єктів дослідницької інфраструктури), оборотних засобів та фінансових активів для проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, надання науково-технічних послуг, проведення наукової і науково-технічної експертизи, підготовки кадрів;

усунути законодавчі неузгодженості, що мають місце у положеннях Закону та стосуються функціонування різних суб'єктів дослідницької інфраструктури;

дати законодавче визначення понять «постдокторант», «постдокторантура» та «постдокторальні наукові дослідження»;

уточнити статус і повноваження Рад молодих вчених;

розширити напрями грантової підтримки Національним фондом досліджень України на програми навчання в аспірантурі (ад'юнктурі), докторантурі, інтернатурі, резидентурі.

Читати [тут](#).

04.03.2026

Уряд затвердив механізм залучення іноземних викладачів, науковців і експертів до роботи в Україні через Фонд Президента

Кабінет Міністрів України схвалив зміни до постанови від 14 квітня 2021 року № 347. Рішенням затверджено механізм, за яким державне некомерційне підприємство «Фонд Президента України з підтримки освіти, науки та спорту» призначатиме й виплачуватиме гранти Президента України для залучення фахівців із-за кордону та інших зацікавлених осіб до науково-педагогічної й наукової роботи в Україні ([Урядовий портал](#)).

Йдеться про залучення науково-педагогічних і наукових працівників іноземних закладів вищої освіти та наукових установ, незалежних експертів, представників громадськості й роботодавців.

[Докладніше див. додаток 5](#)

06.03.2026

Понад 3 млрд грн на розвиток науки: затверджено порядок та розподіл фінансування

Кабінет Міністрів України ухвалив постанову про затвердження Порядку розподілу коштів для фінансування основної діяльності державних наукових установ, а також наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок закладів вищої освіти за результатами державної атестації ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Документ уточнює механізм розподілу додаткових коштів за результатами атестації та запроваджує диференційований підхід до фінансування наукових установ і університетів залежно від результатів їхньої діяльності, зокрема фіксує дату початку фінансування з 1 січня 2026 року.

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Докладніше див. додаток 6](#)

24.03.2026

Особливості розподілу 3 млрд грн додаткового фінансування науки: результати вебінару

МОН України провело вебінар щодо особливостей надання базового фінансування науковим установам і закладам вищої освіти за результатами державної атестації. Під час вебінару було детально представлено підходи до розподілу коштів, роз'яснено ключові параметри фінансування та надано відповіді на запитання від наукових установ і закладів вищої освіти, які

надійшли до міністерства за час підготовки до заходу ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 7](#)

11.03.2026

Збереження та розвиток академічної науки: Верховна Рада України прийняла рішення створити відповідну ТСК

Верховна Рада України 11 березня створила Тимчасову спеціальну комісію Парламенту з питань збереження та розвитку академічної науки (реєстр. №15064) ([Верховна Рада України](#)).

Головою ТСК пропонується обрати народного депутата України Олександра Копиленка, а його заступником – народного депутата України Юрія Павленка.

[Докладніше див. додаток 8](#)

16.03.2026

МОН розпочинає конкурс PhD-дослідницьких проєктів для проєктної аспірантури

Міністерство освіти і науки України розпочинає добір PhD-дослідницьких проєктів у межах експериментального проєкту з підготовки здобувачів ступеня доктора філософії в проєктній аспірантурі. Добір проводиться згідно з наказом МОН від 13 березня 2026 року №442, яким затверджено умови проведення та організації конкурсного відбору PhD-дослідницьких проєктів ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Це новий формат, у якому підготовка докторів філософії будується навколо реального дослідження з фінансуванням, командою, планом виконання та очікуваним результатом.

[Докладніше див. додаток 9](#)

10.03.2026

МОН пропонує нову модель обрання керівника та управління державними науковими установами

Міністерство освіти і науки України розробило проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності державних наукових установ» та винесло його на громадське обговорення. Проєкт постанови підготовлено на виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» (у частині відновлення виборів керівників державних наукових установ, призупинених на час дії воєнного стану) та доручення

прем'єр-міністерки України **Юлії Свириденко** ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Документ спрямовано на вдосконалення системи управління державними науковими установами, забезпечення прозорості та демократичності процедур обрання їхніх керівників, а також запровадження ефективного механізму оцінювання діяльності керівника на основі ключових показників ефективності (КРІ).

[Докладніше див. додаток 10](#)

13.03.2026

ВИЗНАЧЕНО АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ ДО МАГІСТРАТУРИ Й АСПІРАНТУРИ У 2026 РОЦІ

Затверджено календарні плани організації та проведення іспитів для майбутніх магістрів й аспірантів ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

У 2026 році вступні випробування до магістратури й аспірантури проходять за технологіями зовнішнього незалежного оцінювання.

Обов'язковим є єдиний вступний іспит (ЄВІ), який передбачає тест загальної навчальної компетентності (ТЗНК) і тест з іноземної мови.

Вступники до магістратури за деякими спеціальностями, перелік яких буде зазначено в Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2026 році, додатково складатимуть єдине фахове вступне випробування (ЄФВВ), а вступники до аспірантури – іспит з методології наукових досліджень.

Графік вступної кампанії до магістратури та Графік вступних випробувань до аспірантури дивитися за [посиланням](#).

02.03.2026

Атестаційна колегія МОН: кадрові рішення та оновлення мережі спецрад

26 лютого 2026 року відбулося чергове засідання Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України. Під час засідання ухвалено низку рішень, що стосуються присудження (скасування) наукових ступенів, присвоєння (відмова у присвоєнні) вчених звань, реалізації рішень Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо встановленого плагіату, утворення докторських спеціалізованих вчених рад тощо ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 11](#)

23.03.2026

Оголошуємо конкурс проєктів з виконання наукових досліджень «Передова фундаментальна наука в Україні 2027-2029»

Конкурс спрямований на підтримку передових фундаментальних досліджень, які передбачають постановку і розв'язання актуальних наукових проблем колективами провідних і молодих вчених у відповідь на сучасні виклики та запити українського суспільства, задля забезпечення конкурентоспроможності України у світі, сприяння розвитку національного дослідницького потенціалу та інтеграцію до світового дослідницького простору ([Національний фонд досліджень України](https://nrfu.org.ua/)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 12](#)

Читайте також:

[ОГОЛОШЕННЯ про вибори Національним фондом досліджень України Комісії конкурсу «Передова фундаментальна наука в Україні 2027-2029»](#)

30.03.2026

Національний фонд досліджень України оголошує конкурс «Індивідуальні наукові проєкти 2027-2028»

Конкурс спрямований на підтримку актуальних індивідуальних проєктів українських вчених з виконання передових наукових досліджень і розробок ([Національний фонд досліджень України](https://nrfu.org.ua/)).

- **Тематичні напрями Конкурсу:** фундаментальні і прикладні проблеми в усіх галузях наук, пов'язаних із розв'язанням найбільш актуальних

дослідницьких завдань, спрямованих на технологічний, економічний, соціальний та культурний поступ України.

[Докладніше див. додаток 13](#)

Читайте також:

[ОГОЛОШЕННЯ про вибори Національним фондом досліджень України Комісії конкурсу «Індивідуальні наукові проєкти 2027-2028»](#)

27.03.2026

РОЗПОЧАЛА РОБОТУ РОБОЧА ГРУПА З ОПРАЦЮВАННЯ ТА ПІДГОТОВКИ ДО ДРУГОГО ЧИТАННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ «ПРО ПІДТРИМКУ ТА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Наразі до Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій надійшло 2023 пропозиції та поправки від народних депутатів України, які будуть опрацьовані членам робочої групи ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Засідання відбуваються за участі народних депутатів України, представників секретаріату Комітету, Міністерства освіти і науки України, інших центральних органів виконавчої влади, Національного комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, Національної академії наук України та галузевих академій наук, помічників-консультантів народних депутатів України.

Читати [тут](#).

09.03.2026

МІНЕКОНОМІКИ ПРОВЕЛО ЗАСІДАННЯ НАУКОВОЇ ПЛАТФОРМИ

Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України провело чергове засідання Наукової платформи. У заході взяли участь понад 100 експертів – науковців, урядовців та фахівців міністерств і відомств. Захід був присвячений обговоренню двох важливих досліджень: з аналізу світового досвіду повоєнного економічного відновлення та можливостей його застосування в Україні, а також із аналізу проблематики тіньової зайнятості, її впливу на економіку й бюджети різних рівнів ([Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України](#)).

[Докладніше див. додаток 14](#)

Міжнародне наукове співробітництво

20.03.2026

Зеленський підписав закон про відновлення дії угоди з ЄС про наукове і технологічне співробітництво

Президент Володимир Зеленський підписав закон про ратифікацію документа про відновлення дії Угоди між Україною та Європейським співтовариством про наукове і технологічне співробітництво (ukrinform.ua).

Про це повідомляє Укрінформ із посиланням на [картку закону](#) на сайті парламенту.

Закон передбачає відновлення дії Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво від 4 липня 2002 року, термін дії якої закінчився 8 листопада 2024 року.

Угода є правовою основою для співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері наукових і технологічних досліджень, що дає можливість розширення та зміцнення співпраці в галузях, які становлять спільний інтерес.

Документ є важливою правовою підставою для реалізації, зміцнення та поглиблення співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері науки, технологій, досліджень та інновацій.

Реалізація положень угоди сприятиме інтеграції української дослідницької та інноваційної екосистеми до європейського дослідницького простору, збереженню наукового потенціалу України та залученню інвестицій.

05.03.2026

Відновлення та модернізація дослідницької інфраструктури: результати другої зустрічі Технічного рівня Коаліції

3 березня 2026 року відбулася друга зустріч Технічного рівня Міжнародної коаліції з підтримки науки, досліджень та інновацій в Україні на тему відбудови та модернізації дослідницької й технологічної інфраструктури на засадах відкритої науки. Захід став підготовчим етапом до засідання Керівного комітету високого рівня, яке відповідно до Римської декларації про наміри щодо науки, досліджень та інновацій, планується проводити щороку в межах Ukraine Recovery Conference 2026 ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Завдання зустрічі – презентувати потреби, узгодити з партнерами пріоритети, ресурси та механізми підтримки українських наукових установ.

[Докладніше див. додаток 15](#)

09.03.2026

UNESCO запрошує українських науковців пройти опитування щодо доступу до сучасного лабораторного обладнання

В рамках Action Plan for Science in Ukraine ЮНЕСКО реалізує ініціативу UNESRALE (UNESCO Remote Access to Laboratory Equipment), яка відкриває можливість українським дослідникам віддалено користуватися передовим науковим обладнанням міжнародних лабораторій – від НРС-систем до мікроскопів і рентгенівських дифрактометрів

(<https://www.facebook.com/NAsofUkraine>).

Зараз ЮНЕСКО проводить опитування, щоб з'ясувати потреби українських науковців і краще адаптувати програму для нашої наукової спільноти.

📌 До участі запрошують:

- магістрів
- аспірантів і докторантів
- наукових співробітників і дослідників

🕒 Опитування триває 10-15 хвилин і доступне англійською мовою.

👉 Пройти опитування:

<https://unesco-2023.limesurvey.net/121483?lang=en>

Участь допоможе розширити можливості українських вчених для віддаленої роботи з міжнародною дослідницькою інфраструктурою та розвитку міжнародної співпраці.

📧 Додаткова інформація:

lab-remote.access@unesco.org

o.tsyplitska@unesco.org

26.03.2026

ЦЕРН звільнив Україну від сплати внесків на 2026 рік: підтримка української науки триває

«Участь України в роботі ЦЕРН – це інвестиція в людей, знання і майбутнє української науки. Завдяки цьому рішення наші вчені й надалі зможуть працювати в міжнародних дослідницьких командах, а держава – спрямувати ресурси на критично важливі потреби країни. Важливо, що навіть у складних умовах Україна зберігає присутність в одному з найважливіших світових центрів фундаментальної науки», – зазначив міністр освіти і науки України О. Лісовий ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 16](#)

30.03.2026

Україна і Велика Британія посилюють наукове партнерство для відбудови та інновацій

26 березня 2026 року заступник міністра освіти і науки України Денис Курбатов виступив на конференції «UK–Ukraine ResearchBridge: прискорення відбудови через науку та інновації», що відбулася в The Royal Society у Лондоні ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Захід зібрав представників урядів України та Великої Британії, університетів, дослідницьких організацій та інноваційних програм для обговорення того, як наука і технології можуть пришвидшити відбудову країни.

[Докладніше див. додаток 17](#)

19.03.2026

Пошук українських партнерів для участі в конкурсі Європейського оборонного фонду

Французька компанія [Erdyn](#), що спеціалізується на інноваційному консалтингу, від розробки стратегії до оперативного впровадження та оцінки, працює над підготовкою проєктної пропозиції для участі в конкурсі 2026 року в рамках Європейського оборонного фонду. З цією метою компанія шукає потенційних партнерів серед українських організацій ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Зокрема, компанія шукає спеціалізовані та інноваційні організації (такі як академічні установи, стартапи та МСП), які мають відповідний досвід та зацікавлені у співпраці в одній або декількох сферах:

- аналіз ринку аерокосмічної продукції;
- стратегії або технології, що створюють безпеку ланцюгів постачання та суверенітет ЄС в оборонній промисловості;
- стратегії або технології для недорогого, децентралізованого виробництва аерокосмічних компонентів;
- стратегії або технології для підвищення стійкості та можливості переробки в аерокосмічному секторі;
- експертні знання в галузі недорогих та інноваційних виробничих процесів (наприклад, адитивного виробництва).

Erdyn співпрацює з усіма стейкхолдерами в інноваційних екосистемах: бізнесом, дослідницькими організаціями і закладами вищої освіти, а також із тими, хто розробляє державну політику.

Зацікавлені сторони просимо звертатися до контактної особи, керівниці проєкту:

Julie MOUQUET, julie.mouquet@erdyn.fr

06.03.2026

Open Horizons оголошує третій набір: 55 тис. євро фінансування для жіночих deep tech стартапів

Проект Open Horizons, що фінансується в рамках Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа», відкрив прийом заявок на третій і останній конкурс ([Open Call 3](#)). Проект має на меті підтримати жінок-інноваторок, надаючи капітал, менторство та доступ до ринку. Вибрані команди отримають до **55 тис. євро фінансування без втрати частки в компанії (equity-free)** для підтримки на етапах ініціації та пілотування ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

[Докладніше див. додаток 18](#)

10.03.2026

Міжнародний онлайн-захід «Connecting through LUKE: Презентація спільного конкурсу та вебсайту» об'єднав понад 400 учасників з усієї Європи

4 березня 2026 року в межах проекту LUKE відбувся Міжнародний онлайн-захід з комунікації, поширення та використання результатів (Communication, Dissemination and Exploitation – CDE). Під час заходу команда проекту LUKE представила ключові напрями діяльності, детально ознайомила учасників із можливостями вебсайту проекту та надала вичерпну інформацію про Спільний конкурс LUKE ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 19](#)

20.03.2026

Міжнародна конференція з наукового співробітництва «Міжнародне наукове співробітництво – з Україною та для України» відбулася в Тарту

18 березня 2026 року в м. Тарту (Естонія) відбулася міжнародна конференція “Міжнародне наукове співробітництво – з Україною та для України” (*International Research Cooperation – With Ukraine and For Ukraine*), організована Естонською дослідницькою радою ([Estonian Research Council](#), ETAG) у співпраці з Національним фондом досліджень України (НФДУ) та за підтримки ESTDEV – Естонського центру міжнародного розвитку ([Національний фонд досліджень України](#)).

Метою конференції було представлення вже наявного естонсько-українського наукового співробітництва, а також створення платформи для змістовного діалогу щодо подальших перспектив його розвитку в ширшому європейському контексті. Учасники мали можливість обмінятися досвідом, окреслити ключові досягнення та визначити стратегічні напрями для поглиблення партнерства.

Під час заходу особливу увагу було приділено висвітленню національних, європейських, а також північно-балтійських ініціатив, спрямованих на підтримку стійкості української науки в умовах сучасних викликів. Обговорювалися механізми інтеграції української науки до європейського дослідницького простору, інструменти зміцнення інституційної спроможності, а також можливості для розширення міжнародної співпраці, мобільності науковців і реалізації спільних дослідницьких проєктів.

У заході взяли участь провідні науковці та адміністратори дослідницьких проєктів, представники органів влади та міжнародних організацій, а також усі зацікавлені у розвитку наукової співпраці.

[Детальніше](#)

03.02.2026

Вебінар до спільного конкурсу RCN-НФДУ “Спільний дослідницький проєкт з ментального здоров’я в Україні під час війни та в післявоєнний період”

Національний фонд досліджень України (НФДУ) та Дослідницька рада Норвегії (RCN) провели інформаційний вебінар для українських і норвезьких дослідників, присвячений конкурсу “Спільний дослідницький проєкт з ментального здоров’я в Україні під час війни та в післявоєнний період” ([Національний фонд досліджень України](#)).

Метою конкурсу є фінансування спільних дослідницьких проєктів України та Норвегії, що спрямовані на покращення стану ментального здоров'я українців, які зазнають психологічного стресу через триваючу війну. У межах профінансованих проєктів розроблятимуться та будуть оцінені конкретні, дієві, контекстуально релевантні та науково обґрунтовані заходи.

У межах вебінару учасникам детально представили умови конкурсу та вимоги до заявників. Крім того, представники RCN та НФДУ надали відповіді на запитання й запропонували додаткові роз'яснення.

Запис заходу доступний за посиланням: [Webinar – Collaborative Researcher Project on Mental Health in Ukraine During and After Wartime](#)
[Детальніше про спільний конкурс RCN-НФДУ “Спільний дослідницький проєкт з ментального здоров'я в Україні під час війни та в післявоєнний період”](#)

09.03.2026

Оголошено конкурс спільних українсько-австрійських науково-дослідних проєктів для реалізації у 2027-2028 рр.

Міністерством освіти і науки України та Федеральним міністерством у справах жінок, науки та досліджень Республіки Австрія і Австрійським агентством з питань освіти та інтернаціоналізації з 09 березня до 24 квітня 2026 року оголошено конкурс спільних українсько-австрійських науково-дослідних проєктів для реалізації у 2027-2028 рр. ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Конкурс відкритий для будь-яких науково-дослідних груп закладів вищої освіти, наукових установ обох країн (далі – ЗВО/НУ) за всіма науковими дисциплінами і тематичними напрямками, включаючи із соціальними та гуманітарними науками.

[Детальніше](#)

10.03.2026

Стажування для українських науковців у Польщі

Польська академія наук оголосила програму довгострокових стажувань для українських дослідників (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

 Тривалість: 3-12 місяців

 Галузі: усі напрями науки

 Місце: інститути Польської академії наук

 Період: 1 травня 2026 - 30 квітня 2027

Деталі та аплікаційні форми - за посиланням

<https://www.nas.gov.ua/.../polska-akademiya-nauk...>

12.03.2026

Турецька академія наук (TÜBA) оголосила конкурс премій

Мова йде про TÜBA Academy Prizes 2026, розповіли в [Національній академії наук України \(Світ\)](#).

Премії присуджуються за оригінальні, передові та новаторські наукові дослідження у трьох категоріях:

- фундаментальні та інженерні науки
- охорона здоров'я та науки про життя
- соціальні та гуманітарні науки

Заявки (форма, CV та рекомендаційний лист українською й англійською мовами) просимо надсилати до Відділу міжнародних зв'язків НАН України на адресу a.ivanov@nas.gov.ua до 7 квітня 2026 року.

Детальніше про конкурс:

<https://tuba.gov.tr/en/tuba-awards/tuba-academy-prizes>

Наукові дослідження коронавірусу COVID-19

03.03.2026

Після пандемії коронавірусної хвороби світ так і не повернувся до повної впевненості. З'являються нові віруси, старі хвороби нагадують про себе, а люди все частіше запитують, наскільки вони насправді захищені (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

- ? Які реальні інфекційні загрози існують для світу і України сьогодні,
- ? чому COVID-19 продовжує циркулювати,
- ? навіщо оновлюються календарі щеплень,
- ? що відбувається, коли рівень вакцинації падає,
- ? чи можуть повернутися забуті хвороби?

🎧 Розібратися із цими важливими і актуальними питаннями у новому випуску програми «Про науку. Компетентно», що виходить на YouTube-каналі Національної академії наук України, допомагає директор «Інституту епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України» член-кореспондент НАМН України Вікторія Задорожна.

Автор та ведучий програми – віцепрезидент НАН України академік НАН України Володимир Семиноженко.

📺 Докладно 👉 у відео: <https://www.youtube.com/watch?v=CrZy8lqWCrY>

04.03.2026

Борисіхіна К.

Один спрей від усього. Розроблено препарат, що захищає від COVID-19, бактерій та астми

Група американських науковців з провідних дослідницьких інститутів, зокрема Стенфордського університету, розробила інноваційну універсальну вакцину під назвою GLA-3M-052-LS+OVA ([nv.ua](#)).

На відміну від традиційних препаратів, які діють вибірково проти конкретних штамів, новинка демонструє здатність захищати організм від широкого спектра вірусів, агресивних бактерій і навіть побутових алергенів.

[Детальніше](#)

24.03.2026

Вчені назвали спосіб отримати «надлюдський» імунітет

Дослідники з'ясували, що Covid-19 у комплексі з наступними двома дозами вакцин Pfizer або Moderna дають організму величезну кількість «гнучких» антитіл, які надалі реагують навіть на варіанти, що мутували ([Newsyou.info](#)).

Вірусолог із Рокфеллерівського університету Пол Б'єніас (Paul Bienasz) стверджує, що антитіла у піддослідних із гібридним імунітетом можуть нейтралізувати всі шість штамів, у тому числі дельту та бету.

[Детальніше](#)

04.03.2026

Шевченко А.

Довготривалий Covid знизився, але не зник

Поширеність тривалого COVID зменшується, проте синдром залишається суттєвою медичною проблемою, повідомляє [Gizmodo \(cikavosti.com\)](#).

Дослідження аналізує динаміку випадків після хвиль пандемії COVID-19. Вчені відзначають зниження частоти нових діагнозів. Це пов'язують із вакцинацією та появою менш агресивних варіантів вірусу. Однак повного зникнення синдрому не спостерігається.

[Детальніше](#)

23.03.2026

Вчені знайшли мікроб який запобігає розвитку постковідного синдрому

Мільйони людей після перенесеного COVID-19 роками живуть із хронічною втомою, туманом у голові та задишкою – так звані симптоми

постковіду, або тривалого COVID. Тепер, після п'яти років масштабного дослідження, вчені з Бельгії виявили несподіваного захисника: крихітну бактерію, що мешкає просто в нашій носоглотці. У новому дослідженні, про яке повідомляє журнал *Microbiology Spectrum*, вчені Університету Лувена встановили, що вищий рівень бактерії *Dolosigranulum pigrum* під час гострої фази COVID-19 пов'язаний із суттєво меншим ризиком розвитку тривалих симптомів ([Newsyou.info](https://www.newsyou.info)).

[Детальніше](#)

Новини наукового розвитку

09.03.2026

Шулікін Д.

Чому ШІ відключає гальма і як створити цифровий імунітет

У світі, де автономні системи керують транспортом, енергетикою та критичною інфраструктурою, вже недостатньо говорити окремо про надійність чи кібербезпеку. Потрібна інтегрована концепція, що об'єднує безвідмовність, функційну безпечність, довірчоздатність і стійкість до кібератак в єдину системну властивість. Саме такий підхід розвивають науковці Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» спільно з фахівцями НВП «Радій» (зокрема – НТЦ аналізу та досліджень інфраструктурної безпеки), формуючи підґрунтя для створення гарантоздатних систем штучного інтелекту, яким можна довіряти навіть у найвідповідальніших застосуваннях. Нещодавно на засіданні Президії Національної академії наук України з доповіддю «Наукові засади, методи створення та впровадження гарантоздатних систем штучного інтелекту» виступив завідувач кафедри кібербезпеки та інтелектуальних інформаційних технологій ХАІ член-кореспондент НАНУ В'ячеслав ХАРЧЕНКО ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 20](#)

20.03.2026

Від фундаментальної фізики – до ядерної безпеки України

Керівництво НАН України відвідало Інститут ядерних досліджень – один із ключових центрів фундаментальної науки в Україні (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Науковці Інституту беруть участь у провідних міжнародних експериментах, зокрема в проєкті LHCb на Великому адронному колайдері в ЦЕРН, де досліджують фундаментальні властивості матерії та процеси, що визначають будову Всесвіту.

За ці результати українські дослідники відзначені престижною міжнародною нагородою – Breakthrough Prize in Fundamental Physics.

Тут поєднуються:

- дослідження на передньому краї світової науки
- роботи для безпечної експлуатації українських АЕС
- радіоекологічний моніторинг і дослідження довкілля
- експертиза радіоактивних матеріалів і ядерна криміналістика
- Детальніше – на сайті НАН України

<https://www.nas.gov.ua/.../vid-fundamentalno-fiziki-do...>

20.03.2026

Клімат змінюється. Якість повітря і води потребує постійного контролю. А радіаційний фон – особливо після Чорнобиля – залишається предметом уваги десятиліттями

Усім цим займається [Український гідрометеорологічний інститут ДСНС України та НАН України](https://www.facebook.com/NASofUkraine) – провідний науковий центр досліджень атмосфери, водних ресурсів і кліматичних змін (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Керівництво НАН України відвідало Інститут і побачило роботу зсередини – розробки, які допомагають:

- прогнозувати погоду і небезпечні явища
- аналізувати кліматичні зміни та їхні наслідки
- контролювати якість повітря
- оцінювати стан водних ресурсів і ризику паводків
- відстежувати радіаційний стан довкілля

Окрема увага – сучасним лабораторіям і суперкомп'ютерному комплексу, який дозволяє моделювати атмосферні процеси, інтегрувати супутникові дані та створювати оперативні прогнози.

 Це дослідження, від яких залежить екологічна безпека та готовність країни до кліматичних викликів.

 Детальніше – за посиланням <https://www.nas.gov.ua/.../monitoring-dovkillya-i...>

28.03.2026

Сьогодні квантові технології набувають стрімкого розвитку у світі, а створення квантового комп'ютера, який обіцяє змінити існуючі класичні підходи до обчислень та бути стійким до похибок, є перспективою найближчого майбутнього. Квантове програмування дає нові можливості для розв'язання фундаментальних задач та відкриває широкі перспективи практичного застосування.

? Яке відношення квантова фізика має до повсякденного життя людей, що таке квантовий світ без складних формул, чому навколо нього стільки міфів, коли чекати проривів у квантових технологіях та яку роль у цьому відіграють українські науковці?

🔍 Розібратися із цими важливими і актуальними питаннями у новому випуску програми «Про науку. Компетентно», що виходить на YouTube-каналі Національної академії наук України, допомагає професор кафедри теоретичної фізики імені професора Івана Вакарчука Львівського національного університету імені Івана Франка член-кореспондент НАН України Христина Гнатенко.

Автор та ведучий програми – віцепрезидент НАН України академік НАН України Володимир Семиноженко.

📺 Докладно у відео 👉

[Інтерв'ю з членом-кореспондентом НАН України Христиною Гнатенко](#)

19.03.2026

Галата С.

Керувати квантовим вихором

Кожен учений розуміє – фундаментальна наука важлива. Такі дослідження розширюють знання про світ і закладають основу для майбутніх технологічних проривів. Проєкт науковців КНУ імені Тараса Шевченка «Керований транспорт топологічних збуджень в атомарних схемах для квантових сенсорів та квантових систем обробки інформації», виконаний за кошти Національного фонду досліджень України, важливий і для розвитку науки, і для багатьох галузей економіки. Його результати стануть в пригоді для створення нових систем навігації, розвідки корисних копалин тощо ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 21](#)

05.03.2026

Космічне сміття: що це таке і чи загрожує воно Землі?

Про проблему космічного сміття, його походження та можливі ризики розповів в ефірі Українського радіо завідувач лабораторії методично-інформаційного забезпечення астрономії Головної астрономічної обсерваторії НАН України | [Головна астрономічна обсерваторія НАН України](#) | Михайло Лашко (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

<https://ukr.radio/schedule/play-archive.html...>

27.03.2026

На «Вернадському» почала роботу 31-ша експедиція

30-та Українська антарктична експедиція рік працювала на станції «Академік Вернадський». Її учасники виконували дослідження за трьома основними напрямками: геофізика, метеорологія, біологія, а також підтримували роботу станції. Тепер естафету української антарктичної місії підхопила 31-ша експедиція ([O:NAUKA](#)).

[Докладніше див. додаток 22](#)

19.03.2026

Вауліна Ф.

Уперше після модернізації: на адронному колайдері знайшли нову частинку

Учені, які працюють на Великому адронному колайдері, виявили нову частинку. Вона стала вже 80-ю, знайденою за допомогою цього прискорювача, повідомляє [Science Alert \(ZN.UA\)](#).

Нову частинку назвали Xi-cc-plus. Вона схожа на протон, але в чотири рази важча. Вчені сподіваються, що вона допоможе дізнатися більше про дивну поведінку квантової механіки.

[Детальніше](#)

02.03.2026

Борисіхіна К.

Прорив у фотоніці. Науковці змусили світло повторити відомий квантовий ефект, за вивчення якого були присуджені три Нобелівські премії

Міжнародна група дослідників здійснила прорив у галузі фізики, вперше продемонструвавши квантований поперечний дрейф світла ([nv.ua](#)).

Це явище є оптичним аналогом знаменитого квантового ефекту Холла, за вивчення якого у різні роки було присуджено три Нобелівські премії. Результати роботи, [опубліковані](#) в журналі Physical Review X, відкривають нові горизонти для метрології та квантових обчислень.

[Детальніше](#)

19.03.2026

В Австралії розробили прототип першої у світі квантової батареї

Група австралійських дослідників заявила про розробку прототипу першої у світі квантової батареї ([ukrinform.ua](#)).

Як передає Укрінформ, про це повідомляє [The Guardian](#).

Квантові батареї, вперше згадані як теоретична концепція у 2013 році, використовують принципи квантової механіки для зберігання енергії та мають потенціал бути ефективнішими, ніж звичайні батареї.

Дослідникам вдалося створити прототип, який заряджається бездротовим способом за допомогою лазера. На думку науковців, це є важливим кроком до повноцінних функціонуючих квантових батарей зі швидким зарядженням.

[Детальніше](#)

10.03.2026

Борисіхіна К.

Замість електрики – світло. Австралійські вчені створили фотонний чип, що обробляє дані ШІ за трильйонні частки секунди

Дослідники з Сіднейського університету розробили інноваційний нанофотонний чип, який виконує обчислення для систем штучного інтелекту, використовуючи світло замість традиційної електрики ([nv.ua](#)).

Прототип, створений у Сіднейському центрі нанотехнологій, дозволяє обробляти інформацію за трильйонні частки секунди, що відкриває нові горизонти для продуктивності сучасного обладнання.

Головною перевагою нової розробки є вирішення критичної проблеми енергоспоживання.

[Детальніше](#)

20.03.2026

Рабченюк М.

ДРОНИ ЛІТАТИМУТЬ НЕОБМЕЖЕНИЙ ЧАС НА ОДНОМУ ЗАРЯДІ

Класичні акумулятори для безпілотників мають дві основні вади: вони важкуваті та швидко розряджаються. Норвезькі інженери з лабораторії SINTEF знайшли елегантне рішення – водневі паливні елементи. Їхній [новий дрон](#) здатен годинами триматися в повітрі завдяки можливості швидкої заміни елементів водневого живлення. Скандинавська розробка поки має одну вразливість – метеозалежність. Воднева система чудово працює в ясну погоду, але «вередує» під час дощу та морозів. Наразі інженери шукають спосіб адаптувати технологію до суворих зим. Якщо їм це вдасться, епоха обмежених у часі польотів завершиться, відкривши шлях до цілодобового моніторингу та масштабних рятувальних місій ([ukrinform.ua](#)).

10.03.2026

Вауліна Ф.

Вважалася втраченою: вчені відновлюють найдавнішу карту зоряного неба

Учені відновлюють [найдавнішу відому карту зоряного неба](#), яка раніше вважалася втраченою. Вони роблять це за допомогою рентгенівського сканування стародавнього пергаменту, каталог зоряного неба на якому прихований під іншим текстом, повідомляє [Science Alert \(ZN.UA\)](#).

Вважається, що ця карта космосу – робота відомого стародавнього астронома Гіппарха, який жив приблизно з 190 до 120 року до нашої ери, задовго до винаходу телескопа. Йому приписують першість у створенні подібного каталогу та визначення руху Сонця і Місяця.

Донедавна єдиним свідченням багаторічної роботи Гіппарха був коментар до двох праць, що описують зоряні сузір'я. І до цих робіт у нього були зауваження. Тепер же, ймовірно, у вчених з'явився доступ до повної та інформативної праці Гіппарха.

[Детальніше](#)

09.03.2026

Ткачова М.

Вчені знайшли спосіб зупинити ключовий процес хвороби Альцгеймера

Американські науковці зробили важливий крок у дослідженні Хвороби Альцгеймера – вони змогли у лабораторних умовах вплинути на один із ключових механізмів розвитку цієї недуги ([Comments.ua](#)).

Під час дослідження вчені вперше в реальному часі спостерігали процес формування згустків білка амілоїд-бета – саме ці структури вважаються одним із головних факторів пошкодження мозку при Альцгеймері. Науковці з'ясували, що надлишок міді може запускати цей процес. Злипання білків порушує зв'язки між нейронами та пов'язане з поступовим погіршенням пам'яті й когнітивних функцій.

[Детальніше](#)

08.03.2026

Борисіхіна К.

Революція в діагностиці. ШІ навчився виявляти хвороби печінки за роки до перших симптомів

Дослідники з Онкологічного центру ім. Кіммела при Університеті Джонса Гопкінса зробили прорив у ранній діагностиці, розробивши систему аналізу крові на основі штучного інтелекту ([nv.ua](#)).

Нова технологія «рідкої біопсії» здатна виявляти серйозні захворювання печінки, такі як фіброз та цирроз, задовго до появи клінічних симптомів. Результати дослідження, [опубліковані](#) в журналі *Science Translational Medicine*, демонструють перший успішний випадок застосування фрагментної технології для діагностики хронічних неракових станів.

[Детальніше](#)

06.03.2026

Рабченюк М.

РЕВОЛЮЦІЯ В ТРАВМАТОЛОГІЇ: ЯК «РОЗУМНЕ ЖЕЛЕ» БУДУЄ КІСТКОВУ ТКАНИНУ

У сучасній травматології складні переломи або видалення кісткових пухлин зазвичай вимагають встановлення титанових пластин або болісної пересадки власної кісткової тканини пацієнта з іншої частини тіла. Швейцарські вчені запропонували революційну альтернативу – інноваційний [біосумісний гідрогель](#), який працює як тимчасові «будівельні риштування» для нашого організму ([ukrinform.ua](#)).

Цей матеріал за своєю фізичною консистенцією нагадує дуже щільне желе. Хірурги заповнюють ним пошкоджену ділянку, після чого відбувається диво клітинної біології. Спеціально розроблена молекулярна структура гелю приваблює остеобласти – клітини, що формують кістку. Вони активно заселяють цей каркас, починають виділяти колаген і нарощувати справжню кісткову тканину. У міру того як росте нова кістка, гідрогель повністю і безслідно розчиняється.

Після успішних лабораторних досліджень команда готується до клінічних випробувань, мета яких – назавжди позбавити пацієнтів потреби жити з металевими імплантами в тілі.

02.03.2026

Борисіхіна К.

Забудьте про підрахунок жирів. Вчені назвали головний чинник довголіття серцево-судинної системи

Масштабне дослідження фахівців із громадського здоров'я Гарвардського університету, яке тривало майже 30 років, довело, що для здоров'я серця вирішальним є не співвідношення жирів чи вуглеводів у раціоні, а загальна якість спожитої їжі ([nv.ua](#)).

Протягом трьох десятиліть науковці спостерігали за життям та харчуванням майже 200 000 чоловіків і жінок у США, що дозволило зібрати безпрецедентний обсяг даних – понад 5,2 мільйона людино-років спостереження.

Результати роботи [свідчать](#), що популярні низьковуглеводні або низькожирові дієти самі по собі не гарантують захисту від серцево-судинних захворювань. Ключовим чинником виявився склад кошика продуктів.

[Детальніше](#)

Проблеми енергозбереження

25.03.2026

Енергетична стійкість: де історія Києва зустрічається з технологіями майбутнього

Як працює українська енергетична наука сьогодні, коли виклики для інфраструктури стали щоденною реальністю? ... Керівництво НАН України на чолі з Президентом Академії Анатолієм Загороднім відвідало Інститут теплоенергетичних технологій НАН України, щоб на власні очі побачити рішення, які зміцнюють нашу енергонезалежність (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Читайте також: [Як працює Інститут технічної теплофізики НАН України: візит керівництва Академії](#)

[Докладніше див. додаток 23](#)

Всеосяжна трансформація енергетичного сектору України, спричинена повномасштабним російським вторгненням, цілеспрямованими атаками на об'єкти генерації та передачі електроенергії, а також зростанням системних ризиків, унеобхіднила глибоке переосмислення підходів до побудови і функціонування енергосистеми. Централізована модель електропостачання демонструє високу вразливість, тому на перший план виходять рішення для підвищеної стійкості, адаптивності й локальної автономності.

Детальніше читайте у публікації на головному порталі НАН України:

[Науковці Академії пропонують рішення для енергетичної незалежності України](#)

20.03.2026

Шевченко І.

ТНПУ розширює наукове партнерство з Національною академією наук України: затверджено новий крок у розвитку енергетичних технологій

19 березня ТНПУ підписав меморандум про співпрацю з Відділенням енергетики та енергетичних технологій Національної академії наук України, що відкриває нові можливості для розвитку наукових досліджень,

інноваційної діяльності та освіти у сфері енергетики, енергоефективних та енергоощадних технологій ([Тернопільський національний педагогічний університет](#)).

Документ підписали ректор ТНПУ Богдан Буяк та академік-секретар відділення енергетики та енергетичних технологій НАН України Андрій Русанов. У межах співпраці сторони працюватимуть над створенням електрогенераторів, які функціонуватимуть на біопаливі, а також розвиватимуть спільні наукові проекти, готуватимуть наукові публікації, впроваджуватимуть новітні технології та залучатимуть молодих науковців до міждисциплінарних досліджень.

[Докладніше див. додаток 24](#)

10.03.2026

Фон дер Ляєн представила нову стратегію ЄС щодо малих модульних реакторів

Європейський Союз прагне спростити правила випробування інноваційних ядерних технологій, сприяти інвестиціям у цю галузь та розширити виробництво модульних реакторів ([ukrinform.ua](#)).

Про це заявила президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн, яка виступила на Всесвітньому саміті з ядерної енергетики у Парижі, повідомляє кореспондент Укрінформу.

«Ціни на електроенергію в Європі структурно занадто високі. Це має величезне значення. Тому що доступна електроенергія не лише важлива для вартості життя наших громадян, але й вирішальна для конкурентоспроможності нашої промисловості. Це тому, що галузі майбутнього будуть побудовані на чистій, доступній електроенергії», – заявила фон дер Ляєн.

[Детальніше](#)

10.03.2026

Рішення про вихід Німеччини з атомної енергетики є незворотним – Мерц

Федеральний канцлер Німеччини Фрідріх Мерц шкодує щодо рішення попередньої німецької влади про вихід з атомної енергетики, однак вважає його остаточним і незворотним ([ukrinform.ua](#)).

Про це він заявив під час спільної пресконференції з прем'єр-міністром Чехії Андреем Бабішем у Берліні, передає кореспондент Укрінформу.

«Це вас не здивує, якщо я скажу, що особисто я поділяю оцінку пані фон дер Ляєн. Для Німеччини з цього не випливає жодних висновків, бо попередні федеральні уряди вирішили вийти з ядерної енергетики. Це

рішення є незворотним – я шкодую про це, але так є», – прокоментував канцлер слова президентки Європейської комісії Урсули фон дер Ляєн про те, що зараз спостерігається глобальне відродження ядерної енергетики, і Європа хоче бути частиною цього процесу.

[Детальніше](#)

03.03.2026

Germany news: Bavaria strikes €2bn-plus deal for commercial fusion facilities

Новини з Німеччини: Баварія уклала угоду на понад 2 млрд євро щодо комерційних термоядерних установок ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

05.03.2026

Борисіхіна К.

Перспективна технологія. Закинуті вугільні шахти США стануть велетенськими «водяними батареями»

Науковці з Ок-Риджської національної лабораторії (ORNL) розробили передові інструменти моделювання, що дозволяють перетворити тисячі покинутих вугільних шахт на масштабні підземні резервуари для зберігання енергії ([nv.ua](#)).

Створення високоточних гідродинамічних та хімічних моделей стало ключовим кроком до розв'язання технічних проблем, які раніше перешкоджали будівництву гідроакумуючих електростанцій (ГАЕС) на місці колишніх виробіток.

[Детальніше](#)

Науково-організаційні заходи

17 березня 2026 року в будівлі Президії Національної академії наук України відбулися XXXVI читання академіка В.І. Вернадського «Науково-технологічне лідерство – головний чинник міцності держави і суспільства»

Детальніше читайте у публікації на головному порталі НАН України:

[XXXVI читання академіка В.І. Вернадського «Науково-технологічне лідерство – головний чинник міцності держави і суспільства»: як це було](#)

27.03.2026

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ОПТОВОЛОКОННИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА НОВІ СОРБЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ: ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

25 березня 2026 року відбулося чергове засідання Президії Національної академії наук України ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

На його початку було заслухано доповідь завідувача відділу Математичного відділення Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б.І. Веркіна НАН України члена-кореспондента НАН України Дмитра Шепельського «Сучасні математичні методи для оптоволоконних комунікацій».

Другою було заслухано наукову доповідь завідувача відділу Інституту сорбції та проблем ендоекології НАН України доктора хімічних наук Ірини Романової «Селективні сорбенти для вилучення радіонуклідів, важких металів та літію з водних розчинів».

Президент НАН України академік НАН України Анатолій Загородній виступив з інформацією про Концепцію розвитку Національної академії наук України на період до 2030 року.

Було також заслухано доповіді віцепрезидента НАН України академіка НАН України Володимира Радченка та академіка НАМН України Ігоря Луріна про основні результати виконання Програми спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії медичних наук України на 2023–2025 роки.

Під час засідання також було розглянуто низку кадрових і поточних питань.

Читати більше за [посиланням](#).

30.03.2026

Оберіть найкращих популяризаторів науки – проголосуйте!

Цього року на конкурс Премії НАН України «За популяризацію науки» подано 26 робіт – від науково-популярних книжок і статей до відеопроєктів, подкастів і освітніх ініціатив (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

📖 У конкурсі – три номінації:

- найкраща науково-популярна публікація
- найкраща програма або фільм про науку
- найкращий науково-просвітницький проєкт року

🗳️ Тепер черга за вами! Ми запрошуємо громадськість долучитися до оцінювання. Саме ваш голос допоможе визначити найкращих популяризаторів науки цього року.

👉 Ознайомитися з усіма роботами:

<https://drive.google.com/.../1tS 3...>

👍 Проголосувати:

<https://forms.gle/WXu677ENMZyYx6xs6>

Джерело: <https://www.facebook.com/NASofUkraine>

20.03.2026

Оголошено переможців конкурсу спільних науково-дослідних проектів КНУ імені Тараса Шевченка та НАН України на 2026-2027 роки

Визначено переможців конкурсу проектів науково-дослідних робіт, які виконуватимуться спільними колективами науковців Національної академії наук України та Київського національного університету імені Тараса Шевченка у 2026-2027 роках ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

До участі в конкурсі було подано 27 проектів за чотирма пріоритетними напрямами: математика та кібернетика (4 проекти), фізика і астрономія (9 проектів), біологія та медична наука (10 проектів), науки про Землю – геологія (4 проекти). Усі подані роботи пройшли експертизу відповідних відділень і секцій НАН України, за результатами якої сформовано рейтинговий список.

За підсумками конкурсу до фінансування у 2026-2027 роках відібрано 8 проектів за чотирма напрямами (термін виконання: II кв. 2026 р. – IV кв. 2027 р.).

Ознайомитися детально можна за [посиланням](#).

30.03.2026

Оголошено Міжнародний конкурс творчих робіт «Уроки війни та Голокосту – уроки толерантності»

Український інститут вивчення Голокосту «Ткума» оголошують XXIII Міжнародний конкурс творчих робіт школярів, учителів, студентів та аспірантів «Уроки війни та Голокосту – уроки толерантності» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

На конкурс приймають:

- науково-дослідницькі роботи з історії, літератури, філософії, соціології, політології та інших гуманітарних і суспільних дисциплін;
- пошукові роботи (інтерв'ю, дослідження на краєзнавчих чи сімейних матеріалах тощо);
- творчі роботи (есе, оповідання, вірші, малюнки, документальні і документально-публіцистичні фільми, анімаційні фільми, мультимедійні роботи та інші твори);
- методичні розробки вчителів.

Заявки на конкурс можна подати до **15 серпня 2026 року**.

Більше інформації – за [посиланням](#).

23.03.2026

АНАТОЛІЮ ЗАГОРОДНЬОМУ ПРИСВОЄНО ЗВАННЯ ПОЧЕСНОГО ДОКТОРА УДУ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

В Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова відбулася урочиста церемонія вручення диплома Почесного доктора (Honoris causa) видатному українському вченому, доктору фізико-математичних наук, професору, академіку та президенту Національної академії наук України Анатолію Загородньому ([Український державний університет імені Михайла Драгоманова](#)).

[Докладніше див. додаток 25](#)

04.03.2026

НАУКОВЦІ ТА СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ ОБГОВОРИЛИ КОНЦЕПЦІЮ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

4 березня 2026 року у Конституційному Суді України відбулася презентація колективної монографії «**Наукова концепція розвитку законодавства України**», підготовленої Інститутом правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України за участю провідних українських правників ([ІПрНПЕ НАН України](#)).

У заході взяли участь судді Конституційного Суду України, члени **Науково-консультативної ради при Голові Верховної Ради України**, представники **Національної академії наук України**, а також науковці провідних юридичних шкіл України.

Джерело: <https://lawmaking.academy/>

[Докладніше див. додаток 26](#)

27.03.2026

Академічна доброчесність у науковій діяльності

Вебінар під такою назвою відбувся 26 березня 2026 року у змішаному режимі онлайнної та офлайнної зустрічі на платформі Zoom та у залі засідань Вченої ради Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Лектор [Юлія Половинчак](#) – заступник генерального директора з наукової роботи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, директор [Національної юридичної бібліотеки](#), доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник – зосередила увагу аудиторії на новелах Закону України «Про академічну доброчесність».

[Докладніше див. додаток 27](#)

11.03.2026

Плющик О.

Теоретичні та прикладні аспекти біографістики

4 березня відбулася XI Всеукраїнська наукова конференція «Теоретичні та прикладні аспекти біографістики: доба романтизму в особистісному

вимірі (до 220-річчя від дня народження Левка Івановича Боровиковського)», організована в онлайнному режимі Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна. Інститут біографічних досліджень НБУВ цього року також виступив її співорганізатором ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 28](#)

05.03.2026

Сокур О.

Україніка у цифровому форматі

4 березня 2026 року відбувся тематичний науково-методичний семінар у рамках підвищення кваліфікації бібліотекарів «**Україніка у цифровому форматі**», організований [Інститутом бібліотекознавства](#) спільно з Радою молодих вчених Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

На семінарі було обговорено питання формування цифрових ресурсів та забезпечення доступу до електронних колекцій провідними українськими бібліотеками, які у перспективі стануть потужним складником Національної електронної бібліотеки України.

[Детальніше](#)

31.03.2026

У Могилянці відбулася наукова конференція «Юдаїка в архівах, бібліотеках та музеях України»

Конференція «Юдаїка в архівах, бібліотеках та музеях України: проблеми пошуку, дослідження, збереження» об'єднала дослідників, музейних фахівців і представників культурних інституцій довкола питань вивчення та збереження єврейської документальної спадщини в Україні ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 29](#)

12.03.2026

Треті соціологічні читання пам'яті академіка НАН України В.М. Ворони «Український соціум у постчорнобильський період. До 40-х роковин Чорнобильської катастрофи»

5 березня 2026 року в Інституті соціології НАН України відбулися Треті соціологічні читання, присвячені пам'яті академіка НАН України Валерія Михайловича ВОРОНИ, темою яких стало осмислення соціальних,

економічних, психологічних наслідків для українського суспільства аварії на Чорнобильській атомній електростанції 26 квітня 1986 року ([Інститут соціології НАН України](#)).

Науковці підготували понад два десятки доповідей, більшість з яких були представлені на двох сесіях Читань.

[Детальніше](#)

06.03.2026

Молоді вчені долучаються до формування державної політики: у Львові обговорили механізми співпраці науки й влади

У Львові під час Конгресу молодих вчених «Молодіжна наука для політики» обговорили, як результати досліджень можуть використовуватися під час підготовки державних рішень та які інструменти співпраці між науковцями й органами влади вже працюють в Україні ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 30](#)

26.03.2026

Три науковиці НАН України увійшли до рейтингу «УП 100: Сила жінок 2026»

Вчора (24 березня – Ред.) у Києві «Українська правда» оголосила сотню видатних українок, які змінюють країну сьогодні. У категорії «Освіта і наука» серед десяти лауреаток – три дослідниці Національної академії наук України Христина Гнатенко, Олена Парійська, Катерина Шаванова ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 31](#)

13.03.2026

Горон Д.

Оголосили переможців Конкурсу наукових зображень 2025

ГО «Вікімедіа Україна» оголосила переможців Конкурсу наукових зображень для Вікіпедії, який проходив в Україні з 20 листопада до 20 грудня 2025 року. Про це повідомила пресслужба організації ([MediaSapiens](#)).

На конкурс надійшло 744 зображення від 76 учасників та учасниць, що є найбільшим показником з 2020-го. Роботи змагалися у п'яти номінаціях: «Мікроскопія», «Живі організми», «Люди в науці», «Нефотографічні зображення» та «Загальна категорія» та спецномінації «Наслідки війни».

[Детальніше](#)

24.03.2026

Переможний рекорд. Українські полярники здобули чотири нагороди в конкурсі наукових зображень для Вікіпедії

Українські полярники зі станції «Академік Вернадський» отримали три перших місця та одне третє місце у конкурсі наукових зображень для Вікіпедії WikiScience Contest (nv.ua).

Про це [повідомили](#) на сторінці Національного антарктичного наукового центру.

«Наші полярники та полярниці знову встановили переможний рекорд у Конкурсі наукових зображень для Вікіпедії Науковий конкурс / WikiScience Contest. Цього разу вони вибороли одразу три перших місця та одне – третє в різних номінаціях. Такої кількості перших сходинок наші учасники ще ніколи не посідали», – йдеться в повідомленні.

[Детальніше](#)

17.03.2026

В Україні вперше відбувся фінал ISEF Ukraine

15 березня 2026 року в Києві вперше відбувся фінал Всеукраїнського конкурсу ISEF Ukraine – національного відбору українських школярів до участі в найбільшій у світі міжнародній виставці наукових та інженерних проєктів для учнів – Regeneron International Science and Engineering Fair (ISEF) у США ([Мала академія наук України](#)).

Фінал конкурсу пройшов в інноваційному парку UNIT.City, де зібралося 105 учнів-дослідників з різних регіонів України. Разом із педагогами, науковими керівниками, членами журі та гостями події участь у заході взяли понад 200 осіб. Представлені роботи оцінювали провідні експерти з різних галузей науки і технологій.

ISEF Ukraine – це єдиний афілійований національний відбір учасників від України до міжнародного конкурсу Regeneron ISEF – однієї з найпрестижніших світових платформ для молодих науковців та винахідників. Щороку цей конкурс, який проводить міжнародна організація Society for Science у США, об'єднує переможців національних і регіональних наукових конкурсів із десятків країн світу.

[Детальніше](#)

Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки

13.03.2026

Галата С.

Вчені, які наважилися: історії академічних стартапів

Восени 2024 року стартував експериментальний проєкт Міністерства освіти і науки України щодо створення на базі закладів вищої освіти й наукових установ мережі стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів. Одним із переможців конкурсного відбору став і Київський академічний університет, який (єдиний з шести обраних ЗВО) зосередив увагу на науковцях Національної академії наук. Мета проєкту – залучити науковців і студентів-дослідників до створення стартапів, впровадження і комерціалізації розробок ([Світ](#)).

Нині проєкт «Стартап-школа Academ.City – інноваційна екосистема для розвитку академічних стартапів наукових установ НАН України» добігає кінця, і можна підбити перші підсумки: що і як вдалося зробити, чи задоволені науковці результатами, а також – яке продовження матимуть ці активності у найближчому майбутньому.

[Докладніше див. додаток 32](#)

24.03.2026

Відбулося засідання Координаційної ради Фармацевтичного кластеру Харківського регіону

У центрі уваги – розвиток кластеру, нові напрямки співпраці, підготовка фахівців та залучення партнерів. Зосередились на освіті у сфері фармації, хімії та біології, а також способах заохочення молоді до природничих наук, адже саме це формує основу майбутніх інновацій. Учасники обговорили перспективні наукові проєкти та визначили ті, що готові перейти від ідеї до реального впровадження у виробництво ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 33](#)

31.03.2026

Шлях розвитку ШІ до 2030 року: знайомтеся з проєктом Стратегії та давайте фідбек

Україна має стати однією з трьох найпрогресивніших країн світу за рівнем впровадження штучного інтелекту. Це питання нашої стійкості, безпеки та економічного розвитку ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Оприлюднюємо проєкт Стратегії розвитку штучного інтелекту до 2030 року, розроблений спільно з міжнародними партнерами, державними установами, бізнесом та спільнотою фахівців зі штучного інтелекту. Долучайтеся до обговорення та формуйте майбутнє штучного інтелекту в Україні.

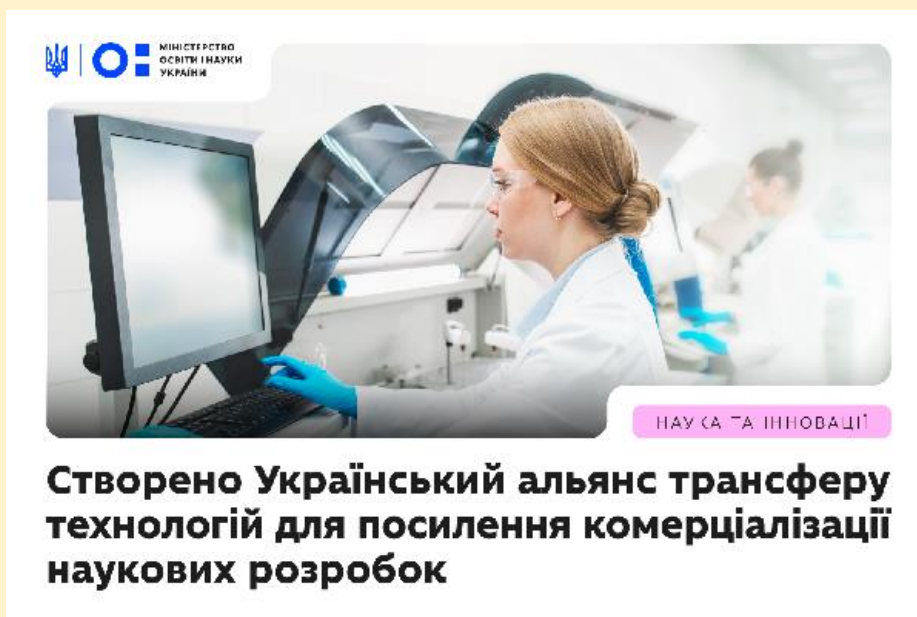
[Детальніше](#)

30.03.2026

Створено Український альянс трансферу технологій для посилення комерціалізації наукових розробок

25 березня 2026 року відбулися установчі збори Українського альянсу трансферу технологій – професійної спільноти, що об’єднує фахівців і організації, залучені до процесів трансферу знань і технологій в Україні. Альянс створено за сприяння Міністерства освіти і науки України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Йдеться про формування середовища, яке допомагає науковим результатам доходити до практичного застосування – від лабораторних досліджень до бізнес-рішень і продуктів.

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Докладніше див. додаток 34](#)

24.03.2026

European Deep Tech Week: як українські розробки інтегруються в європейську екосистему

Міністерство освіти і науки України долучилося до European Deep Tech Week, що відбувся 16–20 березня в Парижі та об'єднав ключових гравців європейської інноваційної екосистеми ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Участь у заході дає змогу інтегрувати українські дослідження та розробки в європейські ланцюги створення інновацій – від університетів до ринку.

[Докладніше див. додаток 35](#)

25.03.2026

МОН інформує про грантовий добір EU4Innovation East для розвитку інкубаційних програм в університетах

Міністерство освіти і науки України повідомляє про старт грантового добору в межах програми EU4Innovation East. Ініціатива спрямована на розвиток інкубаційних та акселераційних програм у закладах вищої освіти та академічному середовищі ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Проект фінансується Європейським Союзом, співфінансується урядом Франції та реалізується організацією Expertise France. Мета програми – посилення інноваційної екосистеми України та підтримка економічного відновлення через розвиток стартапів.

[Докладніше див. додаток 36](#)

04.03.2026

МОН долучається до Національної коаліції StartAid Ukraine

Міністерство освіти і науки України спільно з Державною науково-технічною бібліотекою України, Українським національним офісом інтелектуальної власності та інновацій, Науковою асоціацією кібербезпеки та Кадровою агенцією Createria долучилися до Української національної коаліції StartAid Ukraine, що ініційована Українською асоціацією стартапів ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 37](#)

10.03.2026

Student Startup Fund Spring '26: стартував добір програми для студентських стартапів

Міністерство освіти і науки України разом із партнерами оголошує добір програми **Student Startup Fund Spring '26**, спрямованої на підтримку інноваційних ідей українських студентів та розвиток нових стартапів ([Міністерство освіти і науки України](#)).

До участі запрошують студентів й аспірантів, які мають власну ідею або хочуть долучитися до стартап-команди. Учасники зможуть пройти повний шлях від формування ідеї до створення MVP, отримати менторську підтримку та підготувати проєкт до залучення фінансування.

[Детальніше](#)

24.03.2026

Старт Міжнародного конкурсу інноваційних проєктів від Melville Sikorsky Challenge Accelerator

До участі запрошуються українські стартапи, R&D-команди, університети та технологічні компанії до участі в Міжнародному конкурсі інноваційних проєктів, фінал якого відбудеться під час MSCA Lviv 2026, ідеться в анонсі [Sikorsky Challenge \(Світ\)](#).

Конкурс пройде у Львові 29–30 квітня 2026. Формат заходу: офлайн + онлайн.

[Детальніше](#)

10.03.2026

Як працюють програми підтримки для університетів і наукових установ: інфоповідка від УКРНОІВІ з навігацією по ключових інструментах

Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/IP офіс) презентує інформаційну довідку з навігацією по програмах підтримки, які можуть бути релевантними для закладів вищої освіти та наукових установ ([IP офіс](#)).

[Докладніше див. додаток 38](#)

09.03.2026

ОЕСР: ФІНАНСУВАННЯ АКАДЕМІЧНИХ СТАРТАПІВ

Організація економічного співробітництва та розвитку опублікувала робочий документ «Як неакціонерні інструменти впливають на фінансування академічних стартапів» із серії «Робочі документи ОЕСР з питань науки, технологій та промисловості» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 39](#)

05.03.2026

ОЕСР: ПЕРЕХІД НА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Організація економічного співробітництва та розвитку опублікувала аналітичний документ «Комплексна рамкова політика ОЕСР з переходу на цифрові технології до 2026 року» із серії «Документи ОЕСР з цифрової економіки» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 40](#)

03.03.2026

ІР офіс підготував інформаційну довідку щодо програм підтримки інновацій та ІР в країнах Балтії

Експерти Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/ІР офіс) презентують аналітичну довідку, присвячену державним програмам підтримки інновацій та інтелектуальної власності в Естонії, Латвії та Литві ([ІР офіс](#)).

Дослідження демонструє, як невеликі за розміром країни Балтії змогли сформувати конкурентоспроможні інноваційні екосистеми завдяки комплексному поєднанню фінансових інструментів, податкових стимулів, інституційної консолідації та цифровізації державних сервісів.

Джерело: <https://nipo.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 41](#)

Бібліотека в науковому процесі

Г. Солоіденко,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Бібліотеки наукових установ НАН України: трансформації і тенденції розвитку в умовах сучасних викликів

Актуальність. Важливим мотивом обґрунтування актуальності перетворень, розвитку та модернізації бібліотечно-інформаційного комплексу НАН України стали радикальні соціально-економічні зміни, що відбулися в країні за останні 30 років, і бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Водночас негативний вплив на діяльність бібліотек мали карантинні обмеження, пов'язані з поширенням COVID-19, та військова агресія Росії проти України, яка триває вже майже чотири роки і проявляється у намаганні знищити бібліотеки, музеї, архіви та нашу культурну спадщину. Ці зміни відбилися на діяльності всієї Національної академії наук України, у тому числі й на роботі її бібліотечно-інформаційного комплексу.

Якщо коротко представити основні зміни в бібліотечній мережі НАН України за останні 30 років, то їх можна проілюструвати такими загальними тенденціями:

- формування базових складників функціонування бібліотеки у новому правовому полі;
- зниження державного інтересу до бібліотечної галузі;
- різке падіння кількості науковців в установах, зниження інформаційних потреб та кількості читачів у бібліотеках;
- зниження показників надходження документів, відсутність коштів на придбання нових видань, на передплату періодики та можливостей книгообміну з зарубіжними партнерами у наукових установах;
- відсутність нової техніки та програмно-технологічного забезпечення у бібліотеках;
- скорочення кадрів та низький рівень заробітної плати бібліотечних працівників;
- намагання окремих бібліотек утримати необхідний рівень роботи, впроваджуючи інформаційно-комунікаційні технології;
- кількісне зростання різноманітних електронних ресурсів і поступове збільшення використання ресурсів в електронному форматі в локальному і віддаленому режимах;

- діяльність національних бібліотек НАН України (НБУВ та ЛННБУ ім. В. Стефаника) як найбільших утримувачів інформаційних ресурсів і зберігачів культурної спадщини.

Аналіз досліджень і публікацій. Означені проблеми упродовж останнього тридцятиріччя досліджували науковці й фахівці Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у межах виконання наукових проєктів, зокрема:

«Формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки: технологія і організація» (1996–1998); «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань» (2014–2016); «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (2014–2016); «Бібліотечно-інформаційний комплекс в умовах трансформації наукових комунікацій» (2020–2022); «Теоретичні та прикладні аспекти організації діяльності бібліотечно-інформаційного комплексу в сучасних умовах» (2023–2025).

Працівники НБУВ видали низку монографічних досліджень з питань науково-інформаційної діяльності НАН України та роботи бібліотек наукових установ, зокрема: «Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства» (2011); «Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі» (2015); «Цифрові бібліотечно-інформаційні ресурси у розбудові наукового сегмента національного інформаційного простору» (2021); «Інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотечної мережі Національної академії наук України в системі наукових комунікацій» (2022) та ін.

Узагальнення діяльності бібліотечно-інформаційних підрозділів, дослідження сучасного стану бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України знаходять відображення у щорічних випусках інформаційно-аналітичного огляду «Робота бібліотек наукових установ НАН України у році», започаткованого Інформаційно-бібліотечною радою НАН України в 1995 р. (30 випусків). Важливі напрацювання у цьому напрямі діяльності мають члени ІБР і співробітники відділу науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства, поширюючи досвід діяльності академічних бібліотек у наукових статтях, матеріалах конференцій, аналітичних матеріалах та консультаціях.

Мета статті – проаналізувати стан діяльності бібліотек наукових установ НАН України за 30-річний період, висвітлити вплив нормативно-правової бази на роботу бібліотек, наголосити на проблемах матеріально-технічної бази та кадрового складу бібліотек, акцентувати увагу на пріоритетах діяльності щодо забезпечення збереження цінних та рідкісних фондів бібліотечно-інформаційного комплексу НАН України.

Виклад матеріалу. З набуттям Україною незалежності зміни в бібліотечно-інформаційному комплексі характеризуються формуванням

базових складників функціонування бібліотеки у правовому полі, активним запровадженням нових інформаційних технологій, використанням ресурсів світового інформаційного простору. За понад 30 років стосовно бібліотек та бібліотечної справи ухвалено такі нормативно-правові акти: закони України «Про інформацію» (1992), «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995), «Про обов'язковий примірник документів» (1999), «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (2007), «Про культуру» (2010), «Про доступ до публічної інформації» (2011), «Про Національну програму інформатизації» (2022); указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» (2000) тощо.

Покращенню стану справ у бібліотечній галузі мали сприяти й державні програми розвитку бібліотек: «Про затвердження Програми збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 роки» (постанова Кабінету Міністрів України, 1999); «Державна програма розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 рр.» (постанова Кабінету Міністрів України, 2004), «Про затвердження Державної національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека ХХІ”» (постанова Кабінету Міністрів України, 2011); «Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 р. “Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України”» (розпорядження Кабінету Міністрів України, 2016), інші документи, що регламентували різні аспекти збереження культурної спадщини та створення інформаційних ресурсів. Проте згадані державні програми розвитку бібліотек, на жаль, не були профінансовані та виконані.

Ці та багато інших подій останніх десятиліть, що пов'язані з урядовими рішеннями, свідчать про зниження державного інтересу до бібліотечної галузі, про нерозуміння та небажання можновладців удосконалювати та фінансувати на належному рівні бібліотечну систему, яка була створена ще за радянських часів та лише частково примножена не зовсім зрозумілими для фахівців рішеннями української влади.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» бібліотечну систему країни представляють мережі публічних, спеціальних та спеціалізованих бібліотек. Вітчизняні бібліотеки, як і в більшості країн світу, не мають єдиного органу управління, а національні бібліотеки (в Україні їх нараховується вісім) не в змозі забезпечити координацію та взаємодію для виконання багатьох функцій, обов'язкових для розвитку бібліотечної галузі. У результаті кожна бібліотечна мережа керується своїми документами, впроваджує обране на власний розсуд програмно-технологічне забезпечення, створює зведений каталог бібліотек своєї мережі, оцифровує власні видання [11].

На ухвалення оновленого Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» бібліотечне співтовариство чекає давно. Зокрема, ще у вересні 2021 р. Верховна Рада України розглянула його нову редакцію у першому читанні. Науковці та фахівці провідних українських бібліотек,

зкладів вищої освіти, Української бібліотечної асоціації беруть активну участь у розробці проектів переважної більшості законодавчих та нормативних документів, у наданні експертних висновків та моніторингу стану їх впровадження у бібліотечну галузь. Проте, крім незначних нововведень, зокрема вміщення нових термінів та понять, у нових редакціях закону особливих змін не спостерігалось. Бібліотекарі вже не одне десятиліття чекають на вирішення важливих питань щодо створення електронної бібліотеки, розроблення власного програмно-технологічного забезпечення, впровадження корпоративної каталогізації, безкоштовної передачі від видавництва і редакцій України електронних видань та електронного примірника друкованих видань, фінансового забезпечення професійного розвитку та перепідготовки працівників бібліотечної галузі відповідно до рівня сучасної інформаційної комунікації.

На часі і внесення змін до закону про обов'язковий примірник документів. Як зазначає М. Сенченко, питання про створення депозитарію обов'язкового електронного примірника для збереження національної цифрової спадщини сьогодні набуває особливої ваги: це є основою для тривалого зберігання документів і забезпечення їх доступності для майбутніх поколінь [9]. Існують проблеми і з доставлянням обов'язкових примірників. Аналіз надходження видань до НБУВ та до ДНУ «Книжкова палата України імені І. Федорова» свідчить про суттєві лакуни у фондах цих установ.

Треба констатувати, що чинна національна нормативно-правова база, розроблена у період незалежності, відповідає сучасним вимогам діяльності бібліотек та є частково узгодженою з нормами міжнародного права. Проте використання її на практиці утруднене в зв'язку з тим, що положення вищезазначених документів мають декларативний характер, оскільки нема розроблених на державному рівні механізмів їх впровадження, а головне – відсутні фінансове, матеріально-технічне, кадрове забезпечення бібліотек для їх реалізації. І як наголошують науковці, хоч законодавство й створює сприятливі передумови для функціонування бібліотек, саме по собі воно не здатне гарантувати їм тривалої життєстійкості. Крім того, з огляду на прогнозовані в майбутньому цифровізацію та постання широкої мережі електронних бібліотек, роль внутрішнього законодавства, найімовірніше, знижуватиметься на користь міжнародного, а воно не має (принаймні поки що) серед своїх пріоритетів захисту як окремих бібліотек, так і бібліотечних мереж.

Правники стверджують, що закон має бути стабільним, до нього не варто постійно вносити зміни, особливо якщо ці зміни суттєво не впливають на професійну діяльність. Наприклад, у більшості європейських країн закони про бібліотеки і бібліотечну справу, прийняті ще у кінці ХХ ст., є чинними і сьогодні. Проблема не в законодавчих текстах, а у виконанні законів. Якщо закони не знаходять відгуку серед бібліотечної спільноти, а головне – якщо бракує політичної волі для їх утілення, часто вони так і залишаються суто

декларативними (паперовими), не впливаючи істотно на практику роботи всієї бібліотечної сфери.

З історії становлення бібліотек наукових установ НАН України ми знаємо, що бурхливий розвиток академічної бібліотечної мережі припадає на другу половину ХХ ст. – час інтенсивного піднесення АН УРСР та динамічного розвитку таких галузей науки як ядерна фізика, радіофізика й електроніка, обчислювальна математика, кібернетика, хімія, геологія та ін.

До 1990-х років темпи зростання бібліотечної мережі АН УРСР були незначними – щорічно зі створенням нових наукових установ до неї приєднувались дві–три бібліотеки. Натомість у 1990-х роках мережа академічних бібліотек помітно зростала. Зокрема, у 1992 р. було створено 12 нових інститутів і, відповідно, бібліотек наукових установ у шести містах України (<https://ube.nlu.org.ua/article/Бібліотеки%20наукових%20установ%20НАН%20України>). Вагомим стимулом тут були потреби науки, адже її розвиток неодмінно супроводжувався розвитком інформаційно-бібліотечного складника. Проте в наступні десятиліття ця активність знову вповільнюється, вона пов'язана з урядовими рішеннями щодо науки, які свідчать про падіння престижу науки в країні. Неминучим наслідком стають зменшення чисельності бібліотек та штатної кількості бібліотечних працівників, зміни у ставленні до бібліотек та їхньої місії (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка кількості бібліотек і бібліотечних працівників у бібліотеках наукових установ

Рік	Кількість бібліотек мережі НАНУ	Кількість бібліотечних працівників
1995	96	290
2000	94	249
2005	94	261
2010	105	282
2015	94	224
2020	95	182
2024	90	153

Якщо раніше основним завданням бібліотек було інформаційне забезпечення наукових досліджень установ та їхніх працівників, то в останні десятиліття суттєве зниження показників комплектування не дає змоги бібліотекарям виконувати цю важливу місію.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, бібліотеки наукових установ Академії вже багато років не одержують коштів за

капітальними вкладеннями на закупівлю вітчизняної і зарубіжної наукової літератури та періодики, а з 2012 р. позбавлені прав на здійснення міжнародного книгообміну на пільгових умовах. Бібліотечні працівники наголошують, що комплектування фондів набуло хаотичного і випадкового характеру, воно базується на ентузіазмі бібліотекарів (дари від користувачів), надходженнях від наукових проєктів НАН України та за книгообміном з НБУВ [5].

Таблиця 2

Динаміка надходжень та стан ресурсів бібліотек наукових установ НАН України

Рік	Кількість надходжень до бібліотек (тис.)	Фонд у бібліотеках (тис.)
1995	123,3	8993,3
2000	68,0	8873,5
2005	78,7	8979,6
2010	64,7	9172,0
2015	35,9	8297,0
2020	18,1	8442,4
2024	8,5	8208,4

Початок війни у 2014 р., пов'язаний з анексією Криму та окупацією території м. Донецька, призвів до втрати десяти бібліотек наукових установ, суттєво вплинув на всі показники роботи бібліотечної мережі, виявив низку проблем в організації бібліотечно-інформаційних ресурсів, засвідчив поглиблення кризи у бібліотечній галузі [8]. Упродовж наступних років щорічно спостерігалось зниження основних показників роботи: зменшення надходжень нових документів до фондів бібліотек, скорочення репертуару та зменшення кількості партнерів з книгообміну, невисока ефективність використання ресурсів світових постачальників наукової інформації (табл. 2). Під впливом вищеописаних процесів почало відбуватися зниження інформаційних потреб та зменшення кількості читачів у бібліотеках наукових установ НАН України (табл. 3).

І лише особисте позитивне ставлення окремих керівників наукових установ та ініціативи завідувачів бібліотек сприяли поповненню фондів новою літературою, надавали змогу створювати електронну інфраструктуру та здійснювати дистанційне обслуговування користувачів. Зокрема, це проявлялося у виділенні коштів на комплектування, оснащенні бібліотек сучасною комп'ютерною технікою, отриманні бібліотекарями надбавок та доплат.

Динаміка кількості зареєстрованих у бібліотеках наукових установ читачів, їхня відвідуваність та книговидача

Рік	Кількість зареєстрованих читачів (тис.)	Кількість відвідувань (тис.)	Кількість книговидач (тис.)
1995	40,7	1040,9	3477,7
2000	34,2	869,5	3091,5
2005	34,3	848,7	3209,7
2010	32,9	671,2	2227,1
2015	24,6	390,8	1 237,2
2020	16,4	79,9	256,1
2024	16,5	50,9	122,4

На допомогу науково-інформаційному забезпеченню в наступні десятиліття прийшли нові інформаційно-комунікаційні технології, а головне – можливість віддаленого доступу. Завдяки інтернету користувачі отримали доступ до електронних каталогів і різноманітних баз даних – як вітчизняних, так і зарубіжних.

З кінця 1990-х років ХХ ст. у центрі уваги Президії НАН України та її Інформаційно-бібліотечної ради постало питання про створення єдиної автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи, розпочалося формування електронних каталогів бібліотек. Згідно з розпорядженням Президії НАН України № 270 від 25 лютого 1993 р. бібліотеки окремих установ було забезпечено комп'ютерною технікою, а на Центр бібліотечно-інформаційних технологій ЦНБ ім. В. І. Вернадського покладено науково-методичне керівництво організацією автоматизованої бібліотечної мережі в установах Академії наук України. Інституту кібернетики АН України було доручено розробку уніфікованого програмного забезпечення. Однак це завдання не було реалізовано, тому бібліотеки розпочали автоматизацію самостійно, використовуючи різні програмні продукти, зокрема й розроблені фахівцями наукових установ. Нині працюють на власних програмах і надають доступ до електронних каталогів лише у своїх приміщеннях 21 бібліотека.

Інтернет істотно змінив уявлення про світові інформаційні ресурси, які стали доступними користувачам незалежно від місця перебування і часу звернення до них. Саме в цей період послідовно реалізуються наукові засади скоординованого формування фондів бібліотек, впровадження комп'ютерних технологій, забезпечення використання світових інформаційних ресурсів. За результатами вивчення стану забезпечення наукових установ НАН України зарубіжною інформацією ухвалено постанову Президії НАН України «Про

організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації» № 199 від 14.07.2004 р. Науковці отримали доступ до значної кількості наукових журналів та можливість самостійно здійснювати пошук необхідної інформації в зарубіжних базах даних, і роль бібліотек у плані інформаційного забезпечення наукових досліджень значно скоротилася. Не секрет, що бібліотекарі в основній своїй масі не володіють вузько галузевою науковою термінологією іноземними мовами. Тому їхня роль зводилася до інформування користувачів своїх установ про відкриті для користування в інтернеті та передплачені Україною зарубіжні бази даних.

Відновлення робіт з автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів у бібліотеках наукових установ відбулося значно пізніше, у 2012 р., з появою корпоративного сервера НБУВ, де було започатковано новий інформаційний ресурс «Каталоги бібліотек установ НАН України» [10]. НБУВ продовжувала підтримку та розгортання системи розподіленого формування каталогу мережі бібліотек наукових установ НАН України. Зокрема, на кінець 2024 р. на порталі представлено електронні каталоги 25 бібліотек, загальний обсяг ресурсу становив 438 тис. записів.

З часом питання інтеграції інформаційно-бібліотечних ресурсів НАН України набувало все більшої ваги, проте відсутність сучасної комп'ютерної техніки у бібліотеках наукових установ гальмувала розвиток електронних каталогів, не давала змоги створити зведений каталог мережі академічних бібліотек.

Матеріально-технічна база більшості академічних установ не відповідає назрілим завданням створення на їх основі електронних центрів наукової інформації через відсутність сучасної комп'ютерної техніки, належного програмного забезпечення та ІТ-фахівців, які б могли здійснювати супровід цих процесів. Як відзначив перший віцепрезидент НАН України, академік А. Наумовець під час парламентських слухань «*Про стан та проблеми фінансування освіти і науки в Україні*» (16 листопада 2016 р.), українська наука нині переживає один з найтяжчих і найкритичніших періодів своєї історії. Три чверті наявного в академічних інститутах обладнання використовують понад 20 років, а централізовану закупівлю нового та модернізацію застарілого зупинено ще 2011 р. (http://w1.c1.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl1611116.htm). Варто наголосити, що ситуація з тих пір не покращилася, а через воєнні дії на території України ще більше ускладнилася.

І все ж, попри фінансові проблеми та негаразди матеріально-технічної бази наукових установ, консолідоване представлення української науки на засадах вільного доступу продовжує реалізовуватися в створенні комплексних ресурсів, сервісів та інструментів. Як наголошує С. Гарагуля, за безпосередньої участі бібліотек останнім часом було створено кілька масштабних науково-інформаційних систем, що ґрунтуються на принципах відкритого доступу. Зокрема, це Національний депозитарій академічних

текстів, Відкритий український індекс цитувань, портал «Наука України: доступ до знань» та ін. [2].

Серед бібліотечних установ НАН України найбільшими обсягами електронних ресурсів володіють НБУВ та ЛННБУ ім. В. Стефаника. НБУВ формує та надає у відкритий доступ цілісний комплекс інформаційних ресурсів, що інтегрує електронні каталоги, бази реферативної інформації, та повнотекстові бази даних наукової та історико-культурної спадщини, значну увагу приділяє забезпеченню доступу до ресурсів наукових бібліотек, наукових та науково-дослідних установ України. За оцінкою генерального директора НБУВ Л. Дубровіної, це колосальний ресурс, який розкриває наші досягнення у світовій мережі і має значний обсяг використання [3].

НБУВ позиціонує себе як найбільша національна та наукова бібліотека держави (з огляду на 17-мільйонний документний фонд, зокрема 6,5 млн документів унікальної історико-культурної спадщини, і значний обсяг електронних ресурсів, представлених на порталі), науково-дослідний інститут у галузі бібліотекознавства, книгознавства, архівознавства, біографістики та інформаційних технологій. Діяльність постійно підтримується за всіма перерахованими напрямками, пов'язаними з нарощуванням інформаційних ресурсів; запровадженням широкого спектра інформаційних послуг через портал бібліотеки; проведенням наукових конференцій та виданням наукових журналів, збірника наукових праць, монографій; якісним зростанням наукових кадрів та навчанням бібліотечних фахівців.

Друга національна бібліотека у складі НАН України – Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Вона володіє восьмимільйонним фондом документів, кількість одиниць зберігання, що мають виняткове значення для української науки і не можуть бути відтворені у разі їх втрати або руйнування, становить понад 5 млн і, як стверджує генеральний директор ЛННБ України ім. В. Стефаника В. Ферштейн, є установою, яка зберігає полікультурну науково-історичну спадщину світового значення [12].

Бібліотека надає онлайн-доступ читачам до 12 проблемно-орієнтованих баз даних і *цифрових* колекцій, серед них: «Книжкова спадщина Наукового товариства імені Шевченка (1874–1913)», «Архів Наукового товариства імені Шевченка з Національної бібліотеки Польщі у Варшаві», «Архів Наукового товариства імені Шевченка з Національного інституту імені Оссолінських у Вроцлаві», «Колекція інкунабул ЛННБ України ім. В. Стефаника», «Стефаникіана», «Реабілітована книга» та ін. Фахівці бібліотеки наголошують: «На сучасному етапі розвитку ЛННБУ ім. В. Стефаника пріоритетними є два основних завдання: розширення застосування новітніх інформаційних технологій та створення цифрового страхового фонду бібліотеки та цифрових колекцій, що надасть можливість відкритого, зручного й ефективного доступу вітчизняних і іноземних читачів, науковців і дослідників до різноманітних ресурсів, які зберігаються в книгозбірні» [6].

У складі установ Академії функціонують потужні науково-дослідні об'єкти зосередження пам'яток нематеріальної культурної спадщини, що мають статус національного надбання. Це передусім інститути: літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, історії України НАН України, мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, народознавства НАН України та ін. [7].

Профільні установи НАН України продовжують формувати електронні бази даних, розміщувати їх на сайтах та у соціальних мережах, здійснювати оцифрування джерельно-документного та культурно-мистецького ресурсу. І як зазначено у постанові НАН України № 194 від 17.05.2023 «Національна культурно-мистецька спадщина: проблеми збереження та академічної наукової презентації», «російська військова експансія, яка спричинила непоправні людські втрати та завдала руйнівних наслідків національній природній і культурній спадщині, актуалізувала перед державою завдання гарантування правового захисту і забезпечення на рівні міністерств та спеціальних урядових інституцій невідкладного вирішення прикладних пам'яткоохоронних проблем як пріоритетних у сфері національної культурної політики» (<https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2023/05/230530162607197-3796.pdf>).

У бібліотеках наукових установ зберігається 121 книжкова колекція та особова бібліотека видатних вчених – засновників всесвітньовідомих академічних установ і наукових шкіл (а також цінні та рідкісні видання, унікальні зібрання зарубіжних наукових періодичних видань у багатьох від часу заснування установ), яких немає в жодній бібліотеці України. Здавалося б, що у наукових бібліотеках користувачі можуть розраховувати на сучасну і рекомендаційно підтриману вебнавігацію. На жаль, цього поки ще не відбувається. Наукові дослідження, проведені Інститутом бібліотекознавства НБУВ, дають змогу однозначно стверджувати, що сайти установ НАН України, на яких відображено інформаційні ресурси, за винятком небагатьох, гостро потребують модернізації цифрового контенту [5]. Збереження, фахове дослідження та популяризація цих унікальних ресурсів і пам'яток нині має відбуватися в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції, що потребує серйозної уваги та підтримки на державному рівні.

Не будучи прибічницею комуністичного режиму, все ж хочу наголосити, що керівництво соціалістичної держави України розуміло вплив бібліотек на свідомість громадян, влада відповідно фінансувала і підтримувала бібліотеки. У соціалістичний період бібліотеки визначалися як ідеологічні установи, зокрема постанова ЦК КПРС «Про підвищення ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі» (1974) ставила перед бібліотеками завдання суттєво посилити роль книги в комуністичному вихованні трудящих і реалізації економічних завдань партії. Крім комуністичного виховання трудящих, були визначені й інші завдання щодо удосконалення бібліотечної справи, зокрема, поліпшення бібліотечного обслуговування дітей та юнацтва, збільшення виробництва бібліотечного

обладнання, розроблення нових типових проєктів бібліотечних приміщень та ін. І хоча далеко не всі передбачені постановою завдання виконані, все ж у той період були побудовані Державна дитяча бібліотека України (1978), Науково-технічна бібліотека Київського політехнічного інституту (1987), у 1989 р. завершилося будівництво Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

У період незалежності в Україні, навпаки, відбулися скорочення бібліотечних мереж, зокрема профспілкових, технічних, спеціалізованих, та експропріація багатьох приміщень, у яких бібліотеки перебували не одне десятиліття. Із сумом можна констатувати, що бібліотеки випали з порядку денного державних інтересів нашої влади. Підтвердженням цьому були також неодноразові зазіхання урядовців на будівлі Національної бібліотеки України імені Я. Мудрого по вул. Грушевського, 1, Національної медичної бібліотеки України по вул. Гетьмана Павла Скоропадського, 7, на корпус Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського по вул. Володимирській, 62. У середині 1990-х років нова будівля бібліотеки для юнацтва була майже готова, проте її передали Укресімбанку. До цього часу залишається нереалізованим давно вже запланований проєкт будівництва «Шевченківського дому» для зберігання унікальних рукописних фондів Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України [4].

Крім проблем, пов'язаних з матеріально-технічною базою, не менш важливою на сьогодні є проблема кадрового забезпечення інформаційно-бібліотечної діяльності в установах НАН України. Оскільки наприкінці 1970-х – на початку 1980-х років наукові спеціалізації в Україні були шанованими і престижними, молодь залюбки обирала їх і стабільно поповнювала мережу академічних установ, у яких успішно розвивалися наука та бібліотечна справа. З 1990-х років ставлення до науки зазнає змін, а головне, її фінансування суттєво скорочується. Це неминуче призвело до відтоку молодих людей, які закінчували виші, від наукових установ, у т. ч. й бібліотек. Якщо до періоду незалежності бібліотекарі наукових установ отримували найвищу заробітну плату, то в наступні періоди спочатку було втрачено рівень фінансування, а згодом і багатьох фахівців, які перейшли до інших установ.

З табл. 1 видно, що зменшення кількості бібліотечних працівників відбувалося впродовж усього періоду незалежності. Якщо раніше у бібліотеках наукових установ середня кількість працівників становила 3–4 спеціалісти з фаховою освітою, то нині спостерігаємо ситуацію, коли в 75 % бібліотек працює по одному, по два бібліотекарі з посадовим окладом від 0,75 до 0,25 %. Закономірно, що з такою оплатою праці більшість співробітників бібліотек – це люди пенсійного або передпенсійного віку, внаслідок чого не вирішено питання щодо формування кадрового резерву з фахівців, які б володіли сучасними пошуковими засобами, вільно орієнтувалися в інформаційних потоках, мали навички опрацювання та впорядкування інформації. Проте винними в неререформуванні бібліотечної сфери (за публікаціями, що ширяться у пресі) є самі бібліотекарі, оскільки

стало модним списувати на них фактично все, чого, на мою думку, не забезпечує сама держава.

Події останніх десятиліть, які пов'язані з урядовими рішеннями стосовно бібліотек, засвідчують падіння престижу бібліотечної професії в країні, що відбилося і на становищі наукових бібліотек та їхній місії. В умовах недофінансування наукових установ, постійної невизначеності щодо подальшого їх існування, питання збереження фондів бібліотек набуває особливої гостроти. На сучасному етапі головною місією бібліотек є збереження вітчизняної культурної спадщини, вони покликані також забезпечити свій внесок у створення та зберігання цифрової інформації, що належить до публічного надбання у сфері науки, освіти і культури.

Серед 90 бібліотек наукових установ 57 мають унікальні фонди – цінні та рідкісні видання, особові бібліотеки та колекції [1]. Ще у 2017 р. Президією НАН України було прийнято розпорядження № 388 «Про впорядкування, збереження та використання книжкових пам'яток, рідкісних та цінних книжкових і рукописних фондів в установах НАН України», у якому йшлося про необхідність створення корпоративної бази даних «Книжкові пам'ятки мережі академічних бібліотек України» та представлення її на порталі НБУВ. Однак у зв'язку з відсутністю в багатьох бібліотеках необхідної техніки та програмного забезпечення, бібліотечних працівників з фаховою освітою така корпоративна база даних не створена і до цього часу. Також призупинено формування Державного реєстру національного культурного надбання, робота над яким розпочалася у 2016 р. згідно з наказом Міністерства культури України «Про затвердження Порядку відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань до Державного реєстру національного культурного надбання» № 437 від 14.06.2016 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0936-16/card2>). Інформація про цінні та рідкісні видання академічних установ мала б становити найбільший та найцінніший відсоток Реєстру, а цей важливий документ міг би стати доказовою базою про втрати бібліотек України у ході російсько-української війни.

Висновки. Бібліотечно-інформаційний комплекс НАН України у складі НБУВ, ЛННБУ імені В. Стефаника та 90 бібліотек наукових установ володіє одним із найбільших фондів серед бібліотечних мереж та інших національних бібліотек України. На сучасному етапі особливої уваги потребують фонди цінних та рідкісних документів бібліотечно-інформаційного комплексу НАН України, які мають становити найвагоміший ресурс майбутнього Державного реєстру «Книжкові пам'ятки України» як важливого складника Державного реєстру національного культурного надбання. Щорічні дослідження стану інформаційних ресурсів бібліотек наукових установ засвідчують необхідність співпраці бібліотек у створенні корпоративної бази даних «Книжкові пам'ятки мережі академічних бібліотек України», зведеного плану з оцифрування цінних та рідкісних документів, інтегрованих ресурсів повнотекстових баз даних з єдиною точкою доступу.

Проте кадровий склад та матеріально-технічна база більшості бібліотек наукових установ не відповідають сучасним вимогам щодо створення корпоративних баз даних, розвитку системи сервісів відкритого доступу до інформації в електронному вигляді.

Основна проблема бібліотек наукових установ у тому, що модель науково-інформаційної діяльності швидко змінюється, а нині діюча бібліотечно-інформаційна система в силу різних обставин залишається налаштованою на традиційну систему наукових комунікацій. Розвиток електронних бібліотек, формування багатофункціональних сайтів наукових установ ще не охоплює всі необхідні ресурси, законодавча база створює суперечність між бажанням користувача отримати все в режимі онлайн та юридичним правом бібліотек це реалізувати.

Сьогодні нашим спільним важливим завданням має стати посилення впливу державної політики на бібліотечну галузь. Необхідно привернути увагу керівників різних рівнів до потреб бібліотек, які попри всі проблеми та негаразди покликані забезпечити збереження культурної спадщини в умовах війни.

Список бібліографічних посилань

1. Бібліотеки наукових установ Національної академії наук України: довідник / О. С. Онищенко та ін. ; НАН України, Інформ.- бібл. рада НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. 312 с.

2. Гарагуля С. Репозитарій наукових текстів Національної академії наук України: поточний стан та перспективи розвитку. *Бібл. вісн.* 2025. № 1. С. 3–13. <https://doi.org/10.15407/bv2025.01.003>

3. Дубровіна Л. Інтеграція українських бібліотек у міжнародний бібліотечний простір та внесок Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібл. вісн.* 2025. № 1. С. 23–27.

4. Жулинський М. Г. Рукописні фонди Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України – основа академічних науково-критичних та енциклопедичних видань. *Вісн. НАН України.* 2023. № 6. С. 56–61. <https://doi.org/10.15407/visn2023.06.056>

5. Інформаційно-аналітичний огляд діяльності бібліотек наукових установ НАН України. *Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2023 р.* Київ: НБУВ, 2024. Вип. 29. С. 9–49.

6. Мельник-Хоха Г., Мудроха В. Електронна інфраструктура Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. *Бібл. вісн.* 2023. № 2. С. 7–12. <https://doi.org/10.15407/bv2023.02.007>

7. Онищенко О. С., Солоіденко Г. І. Науково-інформаційне забезпечення НАН України періоду незалежності: напрями, здобутки, перспективи. *Бібл. вісн.* 2024. № 3. С. 22–41. <https://doi.org/10.15407/bv2024.03.022>

8. Полякова О., Сокур О. Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів у наукових установах НАН України. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2017. Вип. 45. С. 118–127.

9. Сенченко М. Формування національного електронного депозитарію: обов'язковий примірник у фокусі цифровізації. *Вісн. Книжк. палати*. 2025. № 2. С. 3–8. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.2\(343\).3-8](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.2(343).3-8)

10. Сокур О. Л., Клименко О. З. Інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотечної мережі Національної академії наук України в системі наукових комунікацій : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2022. С. 172–189.

11. Солоіденко Г. І. Науково-методична робота бібліотек: становлення та новий вектор розвитку. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2021. Вип. 62. С. 188–202. <https://doi.org/10.15407/np.62.188>

12. Ферштей В. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаніка: проблеми організації діяльності в умовах сучасних викликів. *Бібл. вісн*. 2025. № 1. С. 45–48.

(Джерело: Солоіденко Г. *Бібліотеки наукових установ НАН України: трансформації і тенденції розвитку в умовах сучасних викликів* / Г. Солоіденко // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. – 2025. – Вип. 75. – С. 157–178. [doi: https://doi.org/10.15407/np.75.157](https://doi.org/10.15407/np.75.157)).

09.03.2026

Короткий звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2025 р.

Протягом 2025 року НБУВ здійснювала дослідження за 11 науково-дослідними темами (10 за відомчою тематикою, 1 за програмно-цільовою та конкурсною тематикою НАН України, 5 фундаментальних, 6 прикладних; 3 наукові проєкти завершено) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 42](#)

25.03.2025

Підписано тристоронню угоду з міжнародними партнерами

24 березня 2026 року відбулось підписання тристоронньої Угоди про співпрацю щодо створення цифрових копій документів фондів юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Угоду підписали Головний виконавчий директор Інституту єврейських досліджень YIVO **Джонатан Брент**, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського **Любов Дубровіна** і директор

приватного підприємства «Архівні інформаційні системи» (АІС) **Кирил Віслобоков** ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Мета укладання цієї угоди – створення цифрового ресурсу фондів юдаїки Інституту рукопису НБУВ, які є у суспільному надбанні, та страхового фонду копій високої цифрової якості. Вона також покликана забезпечити належне збереження унікальної єврейської історико-культурної спадщини України, дослідження у сфері освіти, науки та культури, взаємний обмін інформаційними матеріалами й цифровими копіями, популяризацію фондів юдаїки як спільної світової культурної спадщини, а також подальше надання вільного доступу до цифрових ресурсів визначених архівних фондів юдаїки ІР НБУВ та колекцій YIVO.

[Детальніше](#)

10.03.2026

Лагута Л.

Огляд нових професійних орієнтирів від зарубіжних колег

Сьогодні українська бібліотечна спільнота перебуває в епіцентрі подвійних викликів: робота в умовах воєнного стану вимагає надзвичайної адаптивності, а стрімка цифрова трансформація – постійного оновлення компетенцій.

Досвід закордонних колег стає незамінним джерелом готових рішень та стратегій.

Пропонуємо вашій увазі короткий огляд видань, які допоможуть нам не лише впроваджувати інновації, а й ефективно комунікувати свою цінність громаді ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

[Докладніше див. додаток 43](#)

07.03.2026

Горчинська В.

Штучний інтелект та медіаграмотність: новий фронт роботи публічних бібліотек в умовах інфовійни (ч. 1)

У сучасному світі, де інформація стала не лише інструментом пізнання, а й потужною зброєю, роль публічної бібліотеки зазнає значної трансформації. У такій реальності публічна бібліотека вже давно не є лише місцем зберігання книжок або доступу до інтернету. Вона перетворюється на простір захисту – **захисту мислення, довіри та здатності людини відрізнити правду від маніпуляції**. Колись бібліотекар допомагав знайти потрібну книжку чи статтю. Сьогодні ж він допомагає не загубитися в інформаційному просторі, не повірити фейку, не стати жертвою чергової «сенсації», створеної за допомогою штучного інтелекту. Образно кажучи,

сучасний бібліотекар – це своєрідний «інформаційний бронезилет», який щодня стає між користувачем і потоком дезінформації, пропаганди та емоційних маніпуляцій ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

[Докладніше див. додаток 44](#)

16.03.2026

Li-Sci-Fi: Конкурс короткого науково-фантастичного оповідання про бібліотеки до IFLA100

Що чекає бібліотеки в майбутньому? Саме ця тема стала основою конкурсу коротких науково-фантастичних оповідань Li-Sci-Fi (Library Science Fiction), який проводить Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій напередодні свого 100-річчя у 2027 році (IFLA100). Кінцевий термін подання робіт – 1 вересня 2026 року, а переможців обере спеціальна суддя – письменниця Мері Робінетт Коваль ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

[Докладніше див. додаток 45](#)

Наукова комунікація

Оновлені інструкції для членів редколегії наукових журналів у процедурі формування Переліку фахових видань України

ДНТБ України повідомляє про публікацію нових інструкцій для учасників процедури формування Переліку наукових фахових видань України. Особлива увага приділена членам редколегії та головним редакторам, а також закордонним членам редколегії ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Що нового:

- [Інструкція для українського члена редколегії та головного редактора](#)

Детально пояснює процес реєстрації, авторизації та підтвердження участі у виданні через систему URIS. Вона включає покрокові дії від отримання доступу до кабінету до завершення підтвердження членів редколегії та головного редактора.

- [Інструкція для закордонного члена редколегії](#)

Спеціально розроблена для іноземних учасників, які беруть участь у процедурі. Інструкція містить усі необхідні кроки для реєстрації, підтвердження участі та взаємодії із засновником видання.

Ці оновлені матеріали забезпечують зручність та прозорість участі всіх членів редколегії, незалежно від місця їхнього перебування, і

допомагають засновникам видань ефективно подавати заявки на включення до Переліку фахових видань України.

Кінцева дата подачі матеріалів: 30 квітня 2026 року. Всі матеріали, інструкції та посилання доступні на сайті МОН і в системі URIS.

10.03.2026

Державна науково-технічна бібліотека України підготувала інструкцію з розрахунку частки цитованих статей у міжнародних наукометричних базах

Державна науково-технічна бібліотека України підготувала [методичну інструкцію](#) з розрахунку частки статей наукового періодичного видання, процитованих у джерелах, що індексуються у міжнародних наукометричних базах Web of Science Core Collection та Scopus. Документ розроблено у зв'язку з набранням чинності наказом Міністерства освіти і науки України від 19 січня 2026 року №56, яким оновлено критерії оцінювання наукових періодичних видань під час формування Переліку наукових фахових видань України ([O:NAUKA](#)).

Джерело: <https://nauka.gov.ua/>

Відповідно до змін, передбачених наказом, одним із важливих показників для оцінювання наукових журналів, зокрема видань категорії «Б», є частка статей, процитованих протягом двох попередніх років у виданнях, що індексуються у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus. Згідно з критеріями, визначеними у Додатку 4 до Порядку формування

Переліку наукових фахових видань України, цей показник має становити понад 10% або понад 25%, що свідчить про рівень наукового впливу та міжнародної видимості журналу.

З метою підтримки редакцій наукових журналів, видавців та наукових установ у правильному розумінні нових вимог, фахівці ДНТБ України підготували практичну інструкцію, яка пояснює можливі підходи до орієнтовного розрахунку цього показника на основі відкритих інструментів пошуку цитувань у міжнародних наукометричних ресурсах.

Інструкція містить рекомендації щодо пошуку цитувань у Web of Science Core Collection та Scopus, зокрема щодо врахування повних і скорочених назв журналів, альтернативних та попередніх назв видання, а також можливих варіантів транслітерації. У документі також звертається увага на важливість використання кількох джерел пошуку та проведення перехресної перевірки результатів для мінімізації похибок.

20.03.2026

Онлайн-тренінги та семінари Elsevier для України

На порталі Центру обслуговування клієнтів Південної, Центральної та Східної Європи оприлюднено [розклад нових вебінарів на 2-й квартал 2026 року](#), включаючи регіональні онлайн-сесії та навчальні матеріали ширшої міжнародної команди. Ці ресурси стануть у пригоді викладачам, дослідникам, аспірантам і студентам, які працюють з науковою інформацією, оцінюванням досліджень та публікаційною діяльністю ([O:NAUKA](#)).

[Докладніше див. додаток 46](#)

05.03.2026

CoARA презентує онлайн-платформу Idea Catalogue

[Коаліція з реформування оцінювання дослідницької діяльності \(CoARA\)](#) запрошує долучитися до вебінару, присвяченого запуску *CoARA Experiments in Assessment Idea Catalogue* – каталогу експериментальних підходів до оцінювання наукової діяльності. Це ключовий результат роботи робочої групи *CoARA Experiments in Assessment*. Нова онлайн-платформа об'єднує як потенційні, так і вже реалізовані експерименти з оцінювання дослідницької діяльності. Вона покликана слугувати джерелом ідей для установ, а також сприяти обміну знаннями та досвідом щодо впровадження нових підходів до оцінювання ([Національний фонд досліджень України](#)).

Дата вебінару: 27 квітня 2026 р.

Під час вебінару учасники матимуть можливість:

- ознайомитися з цілями та діяльністю робочої групи CoARA Experiments in Assessment;

- дізнатися більше про створення платформи Idea Catalogue;
- дізнатися, як користуватися платформою: знаходити ідеї, додавати власні матеріали та ділитися результатами своїх експериментів;
- дізнатися про подальші кроки та перспективи розвитку платформи.

Дізнатися більше та зареєструватися на вебінар можна за посиланням: [CoARA Experiments In Assessment Working Group – Launch of the Idea Catalogue Platform | Meeting-Join | Microsoft Teams](#)

30.03.2026

Відкрито реєстрацію на симпозіум молодих вчених: «Цифрові інструменти та академічні практики сучасного науковця»

Мова йде про симпозіум молодих вчених: «Цифрові інструменти та академічні практики сучасного науковця» – міждисциплінарний освітньо-науковий майданчик для обміну досвідом, отримання практичних навичок та професійного зростання молодих дослідників, анонсує [Рада Молодих Вчених КНУ імені Тараса Шевченка \(Світ\)](#).

[Детальніше](#)

12.03.2026

В Україні пройде Фестиваль молодіжної науки – 2026

До Дня науки Рада молодих вчених при Міністерстві освіти і науки України запрошує взяти участь у Фестивалі молодіжної науки – 2026. Мета заходу – популяризація наукових здобутків молодих вчених, налагодження співпраці між молодими науковцями в рамках роботи за науковими напрямками, встановлення зв'язків з основними стейкхолдерами та зарубіжними партнерами в умовах війни [\(Світ\)](#).

Особливістю Фестивалю є те, що він об'єднуватиме серію Ночей молодіжної науки згідно наукових інтересів молодих вчених.

Для участі у заході запрошуюються молоді вчені з усіх регіонів України та з інших країн світу, які готові у цікавій формі репрезентувати широкому загалу результати своїх наукових досягнень.

[Детальніше](#)

25.03.2026

ОСВІТНІЙ СЕРІАЛ «НАУКОВІ ТОВАРИСТВА»

На порталі «Дія.Освіта» доступний новий освітній серіал «Наукові товариства» [\(Національний репозитарій академічних текстів\)](#).

Він являє собою практичну інструкцію для дослідників, які хочуть об'єднуватися, створювати професійні спільноти та розвивати науку системно. Серіал складається з 8 серій, які пояснюють, що таке наукове товариство і яку роль воно відіграє в розвитку науки; як сформувавши місію, візію та стратегію спільноти; як побудувати команду й налаштувати робочі процеси об'єднання; як обрати правову форму та оформити необхідні документи; як планувати бюджет і звітувати про результати діяльності; де шукати фінансування та як створювати міжнародні партнерства; приклади успішних товариств; інструменти стратегування; принципи наукової дипломатії. Освітній серіал створений ГО «Куншт» в межах ініціативи Science at Risk для платформи Дія.Освіта.

Детальніше: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/scientific-societies>

19.03.2026

«ЕФЕКТ КРОКОДИЛА»: ВИДИМІСТЬ БЕЗ ЧИТАННЯ

На сайті Kudos опубліковано матеріал Чарлі Раппл «Elsevier, Wiley, BMJ Group, American Physical Society та Oxford University Press приєднуються до дослідження про “нульові переходи” та пошук із використанням ШІ» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому автор повідомляє про розширення дослідницької ініціативи, спрямованої на вивчення того, як нові механізми пошуку в мережі інтернет змінюють доступ до наукової інформації та взаємодію з нею.

[Докладніше див. додаток 47](#)

27.03.2026

КАТЕГОРИЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЦІННІСТЬ СТРУКТУРОВАНИХ ДАНИХ

На сайті компанії Clarivate опубліковано звіт «Категоризація досліджень та цінність структурованих даних» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому зазначається, що надійність дослідницької інформації залежить не лише від її відкритості. Для ефективного виявлення, порівняння та оцінювання результатів досліджень дані мають бути чистими, послідовно структурованими та стабільними у часі. По мірі зростання обсягу та складності наукових архівів у глобальному масштабі, ризики неповноти або неструктурованості даних стають дедалі більшими. Особливо це стосується можливості їх подальшого використання для порівняльного аналізу, оцінювання та прийняття політичних рішень. На основі багаторічного досвіду методологічних розробок фахівці компанії Clarivate та Інституту наукової інформації наголошують: основні характеристики даних, їх

категоризація та метадані є найважливішими чинниками якості бібліометрії Web of Science та пов'язаних продуктів. Категоризація академічних журналів виникла у 1956 році з публікацією Current Contents – регулярного бюлетеня для сповіщення дослідників про нові випуски наукових видань. У звіті наводяться основні типи документів у Web of Science CC та пояснюється, чому чисті, послідовно структуровані дані про дослідницьку діяльність необхідні для достовірного порівняльного аналізу, оцінювання та аналізу наукових трендів, а також як структуровані дослідницькі дані можуть бути узгоджені з національними рамками оцінювання досліджень та глобальними цілями (зокрема – Цілями сталого розвитку ООН).

Детальніше: https://clarivate.com/academia-government/wp-content/uploads/sites/3/dlm_uploads/2026/03/The-Value-of-Structured-Data-ISI-March-2026-Final.pdf

12.03.2026

МІЖ НАУКОЮ І РИНКОМ: АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Метью Райз «Чи погіршується ставлення видавців до авторів?» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автор розглядає найбільш поширені скарги дослідників щодо недосконалості процесу академічної публікації та аналізує, чи справді якість взаємодії між науковцями та видавцями постійно погіршується.

[Докладніше див. додаток 48](#)

02.03.2026

ЗАЛУЧЕННЯ ПРАКТИКІВ В ЯКОСТІ РЕЦЕНЗЕНТІВ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Цзяньян Гена «Наукові журнали мають активніше залучати спеціалістів-практиків до рецензування» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автор наголошує, що досвід практичної роботи в міжнародних компаніях на різних посадах дає йому унікальну перспективу у галузі рецензування наукових матеріалів, засновану на практичному системному мисленні, знанні операційних реалій та фаховому досвіді, що стане прекрасним доповненням традиційного академічного підходу до рецензування.

[Докладніше див. додаток 49](#)

06.03.2026

Тимчасові журнали з великими амбіціями: новий формат для науки

Іноді складається враження, що сучасні науковці публікують статті так само як конвеєр виробляє деталі: швидко, багато, але не завжди зрозуміло, як саме ці детальки складуться потім у щось корисне. Саме на цьому тлі з'явилася ініціатива [Pop-Up Journal Initiative](#) – спроба радикально змінити логіку наукової комунікації, змістивши фокус із публікації статей на отримання відповідей ([Пан Бібліотекар](#)).

[Докладніше див. додаток 50](#)

Зарубіжний досвід наукової діяльності

12.03.2026

ЄС ЗМІЦНЮЄ НАУКОВУ ДИПЛОМАТІЮ ТА БЕЗПЕКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В умовах посилення геополітичної конкуренції та перетворення досліджень та інновацій на основу економічної могутності, Європейська комісія розробляє нові заходи для зміцнення міжнародного співробітництва. Відповідна ініціатива спрямована на зміцнення глобальних партнерств, захист стратегічних інтересів, підтримку надійної міжнародної співпраці й підвищення привабливості Європи для талантів та інновацій ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 51](#)

25.03.2026

ERC highlights actions to close Europe's research performance gap

Європейська дослідницька рада опублікувала новий інформаційний документ, в якому досліджується постійний розрив в рівні участі та успіху між найсильнішими дослідницькими системами Європи та групою країн, які демонструють менш успішні результати ([European Research Council](#)).

[Детальніше](#)

11.03.2026

By Thomas Brent

HR policies at CEE research institutes good on paper but lack implementation, report finds

Дослідницькі установи в Центральній та Східній Європі за останні роки значно покращили свої стратегії управління людськими ресурсами, але в

багатьох випадках впровадження цієї політики залишається нерівномірним, як виявилось в нещодавньому звіті ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

16.03.2026

ГЛОБАЛЬНА НАУКА ЧИ ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРІОРИТЕТИ: ДИЛЕМА НОВОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО ЦИКЛУ ЄС

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Сехер Асаф «Чи стане наступна програма «Горизонт Європа» привабливою для країн, що не є членами ЄС?» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автор аналізує, як зміна геополітичного контексту та нові пріоритети Європейського Союзу можуть вплинути на готовність неєвропейських держав брати участь у наступному етапі цієї масштабної дослідницької програми.

[Докладніше див. додаток 52](#)

26.03.2026

By David Matthews

Horizon Europe is now truly global. But what comes next?

«Горизонт Європа» тепер справді глобальний. Але що буде далі? Хоча Австралія погоджується на асоціацію, залишаються питання щодо того, чи буде програма справді міжнародною, чи буде орієнтованою переважно на інтереси ЄС ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

05.03.2026

By David Matthews

European Innovation Council needs independence from Commission, says German assessment

Європейська інноваційна рада не може створювати проривні інновації, оскільки вона є надто бюрократичною та не є незалежною від Європейської Комісії, – такого висновку дійшла німецька експертна група. Як йдеться у відповідному [звіті](#), якщо Європейська інноваційна рада не отримає повної незалежності від Комісії, держави-члени ЄС повинні створити власні інноваційні агентства ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

12.03.2026

By David Matthews

The big read: is the shift to private R&D holding back growth?

Нові дослідження свідчать, що державні витрати на дослідження та розробки набагато корисніші, ніж приватні ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

26.03.2026

Neue Mitglieder gewählt: 46 Spitzenforschende verstärken die ÖAW

Австрійська академія наук вітає 46 новообраних членів. На цьогорічних виборах у березні обрано 29 жінок та 17 чоловіків-дослідників. Президент Австрійської академії наук Гайнц Фассмманн: «Академія стає молодшою, різноманітнішою та більш жіночою» ([Österreichische Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

12.03.2026

Italy news: Controversial laws banning certain kinds of animal research repealed

Новини з Італії: Скасовано суперечливі закони, що забороняють певні види досліджень на тваринах ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

06.03.2026

ОЕСР: РЕФОРМА АКАДЕМІЧНОЇ КАР'ЄРИ В ЛАТВІЇ

Організація економічного співробітництва та розвитку опублікувала аналітичний документ «Реформа академічної кар'єри в Латвії. Підбиваємо підсумки та дивимося у майбутнє» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У публікації узагальнюються результати реформування системи докторської освіти та академічної кар'єри в Латвії.

[Докладніше див. додаток 53](#)

03.03.2026

Weniger Regulierungen, mehr Resilienz – ein „neuer Spirit“ für die Entbürokratisierung der Wissenschaft

Менше правил, більше стійкості – «новий дух» дебіюрократизації науки ([Nationalen Akademie der Wissenschaften Leopoldina](#)).

Наскільки університети та дослідницькі установи Німеччини просунулися у своїх зусиллях щодо скорочення бюрократії? Рік тому Німецька національна академія наук Леопольдіна представила рекомендації щодо дій, спрямованих на сприяння більшій свободі та меншому регулюванню в німецькій науковій системі. У лютому 2026 року зацікавлені сторони з наукової спільноти, а також представники політики та адміністрації зустрілися на семінарі в Берліні, щоб підбити підсумки досягнутого прогресу.

[Детальніше](#)

03.03.2026

Putting Research & Innovation at the centre of our discussions: Germany hosts its second Enhanced Dialogue

Дослідження та інновації в центрі наших обговорень: Німеччина проводить свій другий Розширений діалог ([Research and innovation](#)).

Розширені діалоги з країнами ЄС – це новий канал співпраці з Європейською Комісією «знизу вгору». Ці діалоги спрямовані на створення адаптованого до потреб країни підходу до сприяння дослідженням та інноваціям у країні-учасниці ЄС. Вони організовуються на добровільній основі та будуються навколо тем, що відповідають інтересам країни. Німеччина є однією з 18 країн, які мають розширений діалог з Генеральним директором з досліджень та інновацій.

[Детальніше](#)

04.03.2026

Portugal launches national debate to find new R&I priorities

Португалія розпочинає національні дебати щодо пошуку нових пріоритетів у дослідженнях та інноваціях ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

11.03.2026

France news: Researchers protest over university funding shortages

Новини Франції: Дослідники протестують проти нестачі фінансування університетів ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

25.03.2026

Czech Academy of Sciences pursues more spin-outs with launch of joint-stock company

Академія наук Чеської Республіки сподівається краще використати результати досліджень своїх установ завдяки запуску нового акціонерного товариства. Президент Академії Радомир Панек розповідає про свої сподівання побачити нові глобальні компанії, що виростуть з чеських лабораторій ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

11.03.2026

By Thomas Brent

Czechia re-organises research activities with new innovation-heavy economic strategy

Чехія реорганізовує дослідницьку діяльність за допомогою нової економічної стратегії, спрямованої на інновації. Уряд заявляє, що час перейти від загальних заяв про підтримку науки до її ефективного управління ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

11.03.2026

Why the Energy Department's science labs will spearhead the federal push into [#AI](#)

Чому наукові лабораторії Міністерства енергетики США очолять федеральний рух у напрямку розвитку штучного інтелекту ([Berkeley Lab Press](#)).

[Детальніше](#)

У критичному фокусі

23.03.2026

ЗАЯВА Наукової ради Національного фонду досліджень України з приводу чергової спроби дискредитації діяльності установи

Від часу заснування Фонд періодично зазнає атак, що мають на меті дискредитувати установу та підірвати довіру академічної спільноти до її діяльності, спрямованої на впровадження кращих світових принципів і практик фінансування наукових досліджень в Україні. Публічні наклепи у ЗМІ стали одним з основних інструментів брудної інформаційної кампанії проти Фонду. З цього приводу Фонд вже публікував докладні спростування (у [2020](#) і у [2024](#) роках). Водночас Фонд послідовно реагує на конструктивну критику та надає роз'яснення з питань, які виникають в науковій громадськості стосовно його діяльності ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 54](#)

14.03.2026

Панчук Р., доктор біологічних наук, старший науковий співробітник відділу регуляції проліферації клітин та апоптозу Інституту біології клітини НАН України

Фінансування науки: де незалежна система розподілу державних грантів дає збій

2026 рік може стати переломним для української науки, яка десятиліттями перебувала на напівголодному пайку. Після десятиліть хронічного недофінансування держава нарешті почала вкладати в неї помітні кошти: 3 млрд грн на додаткове фінансування наукових установ за результатами державної атестації, довгоочікуваний [старт проєктної аспірантури](#) з дуже пристойним навіть за західними мірками фінансуванням, [запуск «Національної системи дослідників»](#). Усе це має наблизити українських науковців до європейського дослідницького простору ([ZN.UA](#)).

Однак тут неминуче постає інше запитання: як оцінювати ефективність цих витрат? Бо кожна гривня державного бюджету має працювати не лише на підтримку системи, а й на результат. Є кілька важливих нюансів, без урахування яких усі старання не приведуть до якісного руху вперед.

Важливо зазначити, що в результаті державної атестації всі сильні наукові установи отримали додаткове фінансування, яке в середньому становило 50% від основного бюджету, і це не може не тішити. Основними критеріями оцінки були: залучення установою додаткового фінансування від вітчизняних і закордонних замовників (коефіцієнт 0,5), розмір установи (коефіцієнт 0,25) і кількість молодих вчених (коефіцієнт 0,15). Тоді як на

кількість статей у журналах першого квартилю (топ-25% у рейтингах наукометричних баз даних Scopus/Web of Science) припало лише 10% від оцінки. І якщо для університету такий розподіл має сенс, то для маленького науково-дослідного інституту, де публікації у високорейтингових журналах є ледь не єдиним результатом наукової діяльності, подібна система оцінювання вже не зовсім оптимальна. При цьому спостерігалися доволі комічні ситуації, коли мільйон гривень від юридичних осіб у госпдоговорах був фактично еквівалентним десяткам (!) статей у журналах першого квартилю (Q1), на виконання яких було залучено неспівмірно більше коштів іноземних донорів у рамках науково-технічної співпраці. Та оскільки ці кошти не заходили на рахунки установ, їх не було враховано під час державної атестації.

[Детальніше](#)

30.03.2026

НАУКОВІ ГРАНТИ Й ПРАВИЛА: ДИСКУСІЯ МІЖ НФДУ ТА АВТОРОМ КРИТИЧНОЇ ПУБЛІКАЦІЇ У ZN.UA

[Матеріал](#) Ростислава Панчука «Фінансування науки: де незалежна система розподілу державних грантів дає збій», опублікований у ZN.UA, отримав відгук Національного фонду досліджень України. Наукова рада [оприлюднила](#) офіційну заяву, яку розмістила на сайті Фонду та надіслала до редакції ZN.UA. З огляду на суспільну важливість теми, редакція публікує як позицію Фонду, так і відповідь автора з його аргументами щодо порушених у заяві питань ([ZN.UA](#)).

[Детальніше](#)

31.03.2026

Пластун О., Котельникова В.

Springer Nature і Pleiades: як обходять антиросійські санкції в науці

На росію за деякими джерелами накладено вже більше 31 000 різних санкцій в різних сферах. Незважаючи на це, війна проти України триває, що природньо викликає запитання щодо ефективності санкцій, а як наслідок — їх доцільності взагалі. Причин такого стану речей багато: від банального саботажу виконання санкцій — до їх обходу. У цій публікації ми продемонструємо як обходять санкції в науці та до яких наслідків це призводить ([Світ](#)).

Springer Nature є провідним світовим видавництвом. У 2022 році, разом з іншими великими видавцями, компанія підписала [Спільну заяву видавців](#) та оприлюднила [власну заяву](#), засуджуючи війну та висловлюючи підтримку

Україні. Крім того, Springer Nature оголосила про [припинення нових продажів](#) у Росії та Білорусі.

Здавалося б, ідеальна позиція: підтримання України не лише на словах (офіційні заяви про це), а й на ділі (припинення продажів). Але в реальності між словами компанії Springer Nature та її діями існує значний розрив.

[Детальніше](#)

02.03.2026

Коли рейтинги брешуть: що ховається за “успіхами” українських університетів

SCImago оприлюднив новий інструмент – [Integrity Risk Indicators \(IRIS\)](#). І якщо звичайні рейтинги ще дозволяють деяким оптимістичним українцям жити в ілюзії “ми ростемо”, то цей ресурс дає можливість подивитися, що насправді стоїть за кількісними показниками. Дев’ять індикаторів і жодного зайвого: ретракції, самоцитування, публікації у виключених журналах, гіперавторство, гіперпродуктивні автори, внутрішні журнали, “нарізка салямі”, мультиафіліації та навіть така *дрібниця*, як чи здатен університет робити сильні роботи сам, а не тільки в компанії сильніших партнерів. Усе це зведено до однієї шкали, де 0 – це середнє по світу, а “*significant*” – це вже не просто аномалія, це вже повний провал ([Пан Бібліотекар](#)).

[Детальніше](#)

ДОДАТКИ

Додаток 1

17.03.2026

BRAVE STUDENTS: У СТУДЕНТСЬКОМУ ІНЖЕНЕРНОМУ ЧЕЛЕНДЖІ ПЕРЕМОГЛИ КОМАНДИ З КПІ, ХАІ ТА ДОННТУ

За результатами оцінки експертного журі, до якого увійшли представники військових, виробників та кластеру Brave1, найвищий рівень інженерної логіки, реалістичності реалізації та потенціалу інтеграції з дронами продемонстрували:

Команда “Оленячі роги” з Київського політехнічного інституту ім. Сікорського Команда “TICK” з Національного аерокосмічного університету “Харківський аерокосмічний інститут” Команда “iKozaky” з Донецького національного технічного університету ([Brave1](#)).

Переможці розділили призовий фонд у розмірі 90 000 грн.

Крім того, 5 українських оборонних компаній, серед яких виробники дронів Дартс, Генерал Черешня та Дефендер Динамікс, обрали 10 команд, чий рішення мають найбільший потенціал практичного застосування. До цього

списку увійшли інженерні команди з КПІ, ХАІ, ДонНТУ, Львівської, Полтавської та Житомирської політехніки та KSE.

Протягом місяця вони зможуть допрацювати свої рішення під керівництвом фахових R&D-спеціалістів українських defense tech компаній. “Цей челендж дає офіційний старт новому напрямку Brave1 — Brave Students. Ми запускаємо його, щоб відкрити defense tech для студентів ще під час навчання та залучати молодих інженерів до роботи над реальними технологічними задачами індустрії. Через інженерні челенджі та співпрацю з компаніями ми зближуємо освіту й ринок — щоб талановиті студенти раніше знаходили своє місце в індустрії, а defense tech швидше отримував нове покоління інженерів”, — відзначив CEO Brave1 Андрій Гриценюк. Крім того, в межах події Brave1 презентував платформу студентських стажувань у defense tech, розроблену спільно з robota.ua. Платформа об’єднує студентів технічних спеціальностей з українськими defense tech компаніями, які пропонують оплачувані стажування з частковою зайнятістю — до 50%, що дозволяє поєднувати роботу з навчанням. До ініціативи вже долучилися 44 виробники, і перші пропозиції оплачуваного стажування вже розміщені на платформі. Ініціатива Brave Students реалізується за сприяння Міністерства оборони, Міністерства цифрової трансформації та Міністерства освіти і науки України у межах проєкту EU4UA Defence Tech, що фінансується Європейським Союзом і реалізується BRDO у партнерстві з Brave1.

Інженерний челендж “Дрон з лапками” організовано Brave1 за підтримки monobank та мережі мультимаркетів «Аврора». Партнери заходу — Укрспецсистемс та Благодійний фонд розвитку обороноздатності України DefDev.

[\(вгору\)](#)

Додаток 2

21.03.2026

Костенко О., завідувач Наукової лабораторії імерсивних технологій і права Інституту інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України, доктор наук у галузі права

Гранти, дедлайни та корпорації: що відбувається із сучасною наукою

Ми звикли пояснювати труднощі науки передусім браком фінансування та бюрократією, але насправді ситуація значно складніша. На неї одночасно впливають кілька потужних процесів: поява економіки уваги, нова конкуренція з корпоративними лабораторіями за таланти й ресурси, а також нові вимоги ринку, де наука дедалі частіше змушена доводити свою конкурентоспроможність ([ZN.UA](#)).

Одна з найпомітніших змін останніх років — трансформація публічного простору сучасної культури. Нинішня епоха любить не тих, хто думає глибоко, а тих, хто говорить голосно. Не тих, хто доводить, а тих, хто

вважає. Не тих, хто роками перевіряє гіпотези, а тих, хто вмiє одним ефектним жестом продати майбутнє як уже готовий товар. Бути візіонером сьогодні вигідніше, ніж бути експертом, ученим.

Насправді йдеться про зіткнення двох різних логік сучасного світу — економіки уваги, де винагороджується яскраве передбачення й уміння захопити аудиторію, та економіки знання, де цінність створюється повільною роботою доказу, перевірки й накопичення фактів. Саме ця напруга дедалі більше визначає становище науки у сучасному світі.

Візіонеру аплодують. Його цитують і запрошують на сцени, форуми, подкасти й саміти. Йому часто пробачають неточності, перебільшення, поверховість, а іноді й відверту інтелектуальну недобросовісність — якщо все це красиво упаковано. Йому достатньо заявити, що він «бачить тренд», «відчуває майбутнє» або «формує нову реальність». Його слова не потребують суворої перевірки, бо він працює не в режимі доказу, а в режимі враження. Його поле — риторика. Його інструмент — упевненість. Його валюта — увага. А увага, як відомо, в новій цифровій економіці цінується дорожче за істину.

Водночас учений працює в прямо протилежному режимі. Він має відповідати за формулювання, метод, джерело, висновок, контекст, коректність, етичність, відтворюваність, новизну, актуальність і ще десяток параметрів, які ніколи не поміщаються в одну красиву презентацію. Науковець не має права на «просто відчуваю». Він мусить доводити. І саме тому програє публічну боротьбу за увагу. Бо сучасна публічна культура не любить складного. Вона любить емоційно заряджений прогноз, афористичну банальність, глянцева рішучість і людину, яка говорить так, ніби вже стоїть на вершині історії. На цьому тлі вчений виглядає майже трагічною постаттю: він знає занадто багато, щоб бути самовпевненим, і занадто відповідальний, аби бути дешевим пророком. Саме тому в економіці уваги наукове мислення часто програє — не тому що воно менш цінне, а тому що значно повільніше й складніше.

Зміни відбуваються й усередині самої наукової системи. Сучасна наука давно перестала бути справою одинаків у лабораторіях. Дослідники працюють у командах, керують проєктами, залучають фінансування, співпрацюють із бізнесом і доводять технології до ринку.

У цьому немає проблеми — це вимога часу. **Проблема виникає тоді, коли стратегічне управління дослідженням підмінюється дрібною адміністративною рутинною:** нескінченними звітами, погодженнями та процедурами. Тоді наука перетворюється не просто на виснажливу працю, а на дисциплінарний марафон, де мислення стає розкішшю, бо значну частину часу з'їдає бюрократична машина формального виживання. Де наукова стаття стає не результатом внутрішньої інтелектуальної необхідності, а одиницею звітності. Дослідження перетворюється на фабрику публікацій. Грант — на інструмент виживання. Університет — на простір перманентної нестачі коштів і обладнання лабораторій. І в цій системі менше місця

залишається для того, заради чого колись існувала наука: довгого мислення, складного сумніву, ризикованої гіпотези й неквапного визрівання ідеї. Вчений дедалі рідше має змогу працювати на горизонт майбутнього.

Це відчуття виснаження сьогодні вже є не лише індивідуальним, а й системним. Згідно з [даними](#) дослідження Elsevier «Дослідник майбутнього», у якому взяли участь понад 3200 академічних і корпоративних дослідників зі 113 країн, у глобальному академічному середовищі дедалі виразніше проступає тривожна тенденція: науковці не просто відчують підвищене навантаження, а й стикаються зі зростанням тиску через швидке збільшення обсягу інформації, адміністративні та навчальні вимоги, невизначеність щодо фінансування та жорстку вимогу постійної публікаційної результативності.

За даними дослідження, лише **68%** науковців повідомили, що порівняно з попередніми роками тиск стосовно публікування наукових статей помітно зріс. Водночас лише 45% вважають, що мають достатньо часу для власне дослідницької роботи, і лише 33% сподіваються на поліпшення фінансування найближчими роками. У Північній Америці цей оптимізм іще слабший: тільки **11%** респондентів вірять у поліпшення фінансових умов.

Тож цілком зрозуміло, що нове покоління дослідників дедалі частіше дивиться в бік корпоративного сектору, де є вищі доходи, швидші прориви, потужніший «ефект зірки» і, що надзвичайно важливо, значно кращий доступ до дослідницьких ресурсів. Інакше кажучи, наукова установа перестає бути простором природного тяжіння для тих, хто прагне масштабної технологічної реалізації.

Особливо яскраво ця тенденція проявляється у сфері досліджень штучного інтелекту, де університетське середовище опинилося в стані жорсткої конкуренції з бізнесом.

На цьому тлі промовистими виглядають оцінки професора Ірана Чена з Університету Дьюка, озвучені під час міжнародної конференції ICCAD 2025 та академічного семінару в Каліфорнійському університеті в Берклі. Серед його ключових спостережень — втрата університетом статусу безумовної «кінцевої мети» для молодих талантів у сфері ШІ.

Проте було б занадто просто пояснювати цю тенденцію, і не лише у сфері ШІ, тільки браком фінансування або тиском бюрократії. **Частина відповідальності лежить і на самих академічних інституціях.**

Університети історично створені як інституції довгого мислення. Їхня сила — у здатності працювати з фундаментальними ідеями, складними теоріями й дослідженнями, які не підкоряються щоденному ритму технологічних змін. Але саме ця інституційна повільність сьогодні дедалі частіше перетворюється на слабкість.

Світ технологій рухається значно швидше, ніж університетська бюрократія. Нові напрями — від штучного інтелекту до біоінженерії — розвиваються з такою швидкістю, що академічні програми нерідко фіксують їх лише тоді, коли індустрія вже перейшла до наступного етапу. Навчальні

плани оновлюються роками, тоді як технологічні цикли змінюються за кілька сезонів.

Як наслідок, виникає парадокс. Університети залишаються головним місцем підготовки дослідників, але водночас дедалі частіше програють конкуренцію за темп і масштаб реалізації ідей. Саме тому частина молодих учених обирає корпоративні лабораторії — не лише через зарплати, а й через швидкість руху.

Це означає, що проблема сучасної науки значно складніша, ніж просто нестача грошей або надмір бюрократії. Йдеться про зіткнення двох різних темпів розвитку — повільної академічної інституції і швидкої технологічної економіки.

І все-таки, попри цю кризу, більшість дослідників не втрачає віри в сенс своєї роботи. За даними опитувань міжнародного академічного середовища, оприлюднених у матеріалах Elsevier, близько **78%** науковців упевнені, що їхня праця розширює горизонти знання й приносить реальну користь суспільству. Саме ця віра — можливо, один із головних моральних ресурсів науки.

І якщо сучасна наукова система не знайде способу відновити баланс між швидкістю технологічної економіки й повільною природою наукового мислення, ризик полягатиме не лише у відтоку талантів з університетів. Значно більший ризик — поступова втрата середовища, де народжуються ідеї, здатні змінювати цивілізацію.

([вгору](#))

Додаток 3

23.03.2026

Кроки трансформації науки МОН: зустрічі з Інститутом математики та Головною астрономічною обсерваторією НАН України

20 березня 2026 року команда Міністерства освіти і науки України провела робочі зустрічі з колективами Інституту математики та Головної астрономічної обсерваторії НАН України. У заходах взяли участь заступник Міністра освіти і науки України Денис Курбатов, генеральний директор директорату розвитку науки МОН Григорій Мозолевич та спеціаліст з розвитку та управління науковою інфраструктурою при МОН України Георгій Васильєв ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Під час зустрічей представлено основні кроки трансформації наукової сфери України, детально результати державної атестації та параметри нової моделі фінансування науки. За її результатами оцінено 317 наукових установ і 139 закладів вищої освіти.

Розподіл фінансування здійснюється за єдиною формулою, що враховує: залучене зовнішнє фінансування досліджень (50%); масштаб установи (25%); частку молодих учених (15%); міжнародні публікації у журналах першого квартиля (10%) .

Окремо обговорено механіку коефіцієнтів. Для напрямів із високою потребою в дослідницькій інфраструктурі застосовується коефіцієнт до 1,3. Для установ у прифронтових і переміщених регіонах — до 1,15. Базове фінансування надається на п'ятирічний період до 2030 року з подальшим щорічним оновленням показників.

Інститут математики НАН України

Представлено формульний розрахунок фінансування установи — 13,16 млн гривень — це +26% до рівня минулого року. Це дало змогу збільшити рівень оплати праці науковців: середній розмір надбавки становить близько 4,5 тис. гривень на місяць. Окрему увагу приділено внутрішньому розподілу коштів: 65% — на підрозділи; 20% — на розвиток дослідницької інфраструктури; до 15% — на розвиток установи. Обговорено застосування показників ефективності для визначення внеску підрозділів і нарахування стимулюючих виплат.

Головна астрономічна обсерваторія НАН України

Для Головної астрономічної обсерваторії НАН України обсяг фінансування у 2026 році — 7,3 млн гривень — це +25,2% до рівня минулого року. Середній розмір надбавки на одного наукового працівника становить близько 3,9 тис. гривень на місяць. Обсяг фінансування визначено за формульним підходом із застосуванням підвищеного коефіцієнта для експериментальних досліджень, що передбачає збільшення фінансування у 1,1–1,3 раза порівняно з базовими умовами.

Це рішення враховує високу вартість дослідницької інфраструктури та забезпечує більший ресурс для установ, що працюють з експериментальними установками. Частка коштів, спрямованих на надбавки науковцям, формується за тією ж логікою — переважно 65%-70% від загального фінансування.

Зустрічі дали змогу деталізувати застосування нової моделі на рівні установ і узгодити підходи до використання коштів у 2026 році.

([вгору](#))

Додаток 4

11.03.2026

57 університетів України включено до QS World University Rankings Europe-2026

Найкращим українським закладом вищої освіти визнаний Київський національний університет ім. Шевченка, що посідає 288 позицію європейського рейтингу ([Освіта.ua](#)).

Друге місце серед українських вишів посів Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут ім. Сікорського» з 342 позицією.

Третє місце національного європейського підрейтингу обійняв Харківський національний університет ім. Каразіна з 346 позицією.

Львівський національний університет ім. Франка має 428 позицію в загальноєвропейському рейтингу.

Національний університет «Львівська політехніка» посідає 449 позицію.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» має 461 позицію.

Сумський державний університет опинився на 485 позиції рейтингу.

Міжрегіональна академія управління персоналом отримала 493 позицію.

Національний університет «Києво-Могилянська академія» – 511-520 позицію.

Харківський національний університет радіоелектроніки завершує десятку кращих українських вишів в європейському рейтингу на позиції 561-570.

Інші 47 українських закладів вищої освіти посідають позиції у проміжку 600–900 та 901+.

Найкращим університетом Європи визнано Оксфордський університет, ETH Zurich посів другу позицію, Імперський коледж Лондона отримав третю позицію.

РЕЙТИНГ УНІВЕРСИТЕТІВ ЄВРОПИ QS-2026

(вгорі)

Додаток 5

04.03.2026

Уряд затвердив механізм залучення іноземних викладачів, науковців і експертів до роботи в Україні через Фонд Президента

«Україна виходить у партнерство з позиції активного стейкхолдера в освіті, науці та дослідженнях. Маємо інтерес і готовність з боку викладачів університетів, науковців та експертів зі всього світу, зокрема із країн ЄС і НАТО долучатися до спільних освітніх та наукових розробок, досліджень і проектів тут, в Україні, а також працювати з українськими студентами та науковцями. Тепер маємо для цього всі інструменти: конкурси будуть прозорими, а фінансування — прогнозованим», — зазначив заступник Міністра освіти і науки України Микола Трофименко ([Урядовий портал](#)).

Також Микола Трофименко додав, що для українських університетів і наукових установ це практичний інструмент підсилення команд: коли міжнародний досвід не «приїхав, виступив і поїхав», а взяв участь в освітніх програмах, дослідницьких напрямках, спільних проектах й підготовці фахівців.

Проектом визначено процедуру організації та проведення конкурсного добору на отримання грантів, що здійснюватиметься з використанням інформаційно-комунікаційної системи грантової підтримки освітніх і наукових ініціатив Фонду Президента України — системи «Е-грант».

Порядок проведення конкурсу розроблятиме Фонд Президента України з підтримки освіти, науки та спорту, а затверджуватиме МОН. Далі —

оголошення конкурсів і відбір кандидатів відповідно до конкретних запитів університетів та наукових установ: під освітні програми, дослідницькі напрями, спільні проекти й прикладні розробки, які працюють на відновлення та розвиток України.

Фінансування здійснюватиметься в межах залучених коштів та інших джерел, не заборонених законодавством. Додаткових видатків із державного чи місцевих бюджетів не передбачено. Окремо визначено підхід до розрахунку граничного розміру гранту — з урахуванням середньомісячної оплати праці професорів у провідних іноземних університетах (250 найкращих у світових рейтингах), формату залучення (зокрема «візит-професор» або «гостьовий лектор») і країни перебування фахівця.

([вгору](#))

Додаток 6

06.03.2026

Понад 3 млрд грн на розвиток науки: затверджено порядок та розподіл фінансування

Загальний обсяг фінансування, розподілений за результатами державної атестації, становить **понад 3 млрд грн**. З детальним розподілом коштів між науковими установами та закладами вищої освіти можна ознайомитися за [посиланням](#) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Для реалізації рішення уряду Міністерство освіти і науки України затвердило розподіл коштів для фінансування наукової та науково-технічної діяльності закладів вищої освіти і наукових установ, які за результатами державної атестації віднесено до груп А і Б.

Відповідний [наказ](#) підписав міністр освіти і науки України Оксен Лісовий.

Наказом МОН:

- затверджено перелік державних закладів вищої освіти та державних наукових установ із відповідними обсягами фінансування за кожним науковим напрямом у 2026 році;
- затверджено розподіл базового фінансування наукових підрозділів закладів вищої освіти та наукових установ;
- надано рекомендації (алгоритм) використання бюджетних коштів.

Крім цього, рішення уряду продовжило строк дії Свідоцтв про державну атестацію наукової установи за науковим напрямом «Військові науки» до 31 грудня 2026 року, що дасть змогу планово завершити процедуру їхньої атестації.

Як розподілятимуть кошти

Фінансування спрямують за трьома основними напрямками. Зокрема:

1. **1 921,2 млн грн** — на стимулювання наукових та науково-педагогічних працівників;

2. **638,1 млн грн** — на розвиток дослідницької інфраструктури та закупівлю сучасного обладнання;
3. **530,8 млн грн** — на інституційний розвиток наукових установ і закладів вищої освіти.

У межах цього підходу:

- **майже 70% фінансування** спрямовується на надбавки до заробітної плати наукових і науково-педагогічних працівників підрозділів, які за результатами державної атестації віднесено до груп А і Б. Надбавки нараховуватимуть з 1 січня 2026 року;
- **20% коштів** буде спрямовано на розвиток дослідницької інфраструктури. Заклади та установи формують плани розвитку, де обґрунтовують закупівлю обладнання для виконання стратегічних завдань досліджень. Обладнання встановлюватимуть насамперед у центрах колективного користування науковим обладнанням;
- **до 10% коштів** можуть спрямовуватися на проведення ініціативних науково-дослідних робіт, зокрема для залучення молодих науковців і підтримки наукових шкіл. Тематики формуються з урахуванням Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року;
- **5% коштів** базового фінансування, передбачених на розвиток закладів та установ, можуть спрямовуватися на компенсацію обсягів надбавок НП / НПП (у разі розбіжності між розрахунковою та фактичною чисельністю), а також на підтримку підрозділів, які забезпечують супровід досліджень (підрозділи закупівель і патентування, науково-дослідні частини (НДЧ), бухгалтерські служби тощо).

Кошти державним закладам вищої освіти та державним науковим установам, що є бюджетними установами, спрямовуються через казначейську мережу **без укладення окремих договорів з МОН**. З державними підприємствами, віднесеними до груп А і Б, МОН укладатиме відповідні договори.

Хто отримує фінансування

За результатами державної атестації **246 провідних наукових установ і закладів вищої освіти** отримають базове фінансування.

Завдяки цьому **понад 50 тисяч наукових і науково-педагогічних працівників** отримають додаткові надбавки до заробітної плати, пов'язані з результатами діяльності їхніх установ.

На обсяг фінансування щорічно впливатимуть такі показники:

- ефективність залучення зовнішнього фінансування (кошти бізнесу, міжнародні гранти);
- кількість публікацій найвищого квартилю (Q1) у Scopus/WoS;
- частка молодих учених;
- загальний кадровий потенціал установ.

Такий підхід спрямовує державні ресурси до тих установ, які демонструють високі результати досліджень і формують науковий потенціал країни.

Що мають зробити заклади та установи

Для отримання фінансування заклади вищої освіти та наукові установи повинні:

1. у разі відсутності під'єднання до казначейської мережі отримувачів коштів МОН — приєднатися до неї та відкрити відповідний рахунок. Для цього потрібно подати до МОН документи для внесення закладу / установи до **Мережі розпорядників та одержувачів коштів державного бюджету Міністерства освіти і науки України** як одержувача коштів за бюджетною програмою **2201390** (загальний фонд). Довідку можна отримати за тел. **481 32 44** (Тетяна Володимирівна);
2. у **Національній електронній науково-інформаційній системі (URIS)**:
 - заповнити планові показники чисельності працівників на 2026 рік відповідно до розрахункового розподілу коштів;
 - підготувати план розвитку дослідницької інфраструктури на 2026 рік;
 - за потреби сформулювати тематичний план ініціативних НДР на 2026 рік.

Плани закупівель обладнання мають бути узгоджені з МОН у системі **URIS до 1 червня 2026 року**, а процедури закупівель — розпочаті **не пізніше ніж 1 липня 2026 року**.

Що буде далі

Незабаром МОН проведе вебінар для працівників НДЧ та науково-організаційних служб закладів і установ, під час якого буде детально пояснено механізм фінансування досліджень і розробок у 2026 році. Для цього просимо сформулювати найважливіші питання до вебінару за [посиланням](#).

У другій половині березня в системі URIS буде відкрито доступ до відповідних модулів для подання інформації.

Читайте також: [Уряд ухвалив порядок розподілу коштів для фінансування наукових установ і досліджень університетів, – Юлія Свириденко](#)
([вгору](#))

Додаток 7

24.03.2026

Особливості розподілу 3 млрд грн додаткового фінансування науки: результати вебінару

Міністерство освіти і науки України провело вебінар щодо особливостей надання базового фінансування науковим установам і закладам вищої освіти за результатами державної атестації ([Міністерство освіти і науки України](#)).

З початку 2026 року МОН упроваджує нову модель фінансування науки, що базується на результатах (performance-based research funding). Для реалізації цієї програми фінансування наукової сфери з боку держави закладено понад 3 млрд гривень, які буде розподілено між університетами та науковими установами, що за результатами державної атестації віднесені до груп А і Б. Упровадження базового фінансування за результатами атестації в масштабі країни відбувається вперше, тому виникає багато питань про особливості такого розподілу й ефективного використання коштів для розвитку закладів та їхніх науковців.

Під час підготовки до вебінару МОН проводило опитування, у якому зібрано й опрацьовано понад 250 питань від ЗВО та НУ, відповідних уточнень і технічних пропозицій. Під час вебінару було детально представлено підходи до розподілу коштів, роз'яснено ключові параметри фінансування та надано відповіді на запитання від наукових установ і закладів вищої освіти, які надійшли до міністерства за час підготовки до заходу. З урахуванням деяких технічних зауважень, що надійшли до наказу МОН від 05.03.2026 №412, до нього було внесено відповідні уточнення, зокрема щодо розподілу фінансування, яке розраховується за єдиною прозорою формулою.

Матеріали вебінару доступні за посиланнями:

— відеозапис вебінару: <https://youtu.be/knR1MbbRwnc>

— презентація: <https://nauka.gov.ua/information/bf2026/>

— уточнений наказ МОН від 23.03.2026 №507: <https://mon.gov.ua/npa/pro- vnesennia-zmin-u-dodatky-do-nakazu-ministerstva-osvity-i-nauky-ukrainy-vid-05032026-412>

— уточнений розподіл базового фінансування: <https://atestat.nauka.gov.ua/uk/atestat-2025>

Поширені запитання та відповіді на них можна знайти тут <https://nauka.gov.ua/information/ptv-bf2024/>

Проведення державної атестації наукових установ і закладів вищої освіти стало можливим завдяки зокрема експертній та аналітичній допомозі, наданій у межах спільного проєкту Міністерства освіти і науки України та Світового банку «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів» (Ukraine Improving Higher Education for Results Project, UIHERP).

Міністерство освіти і науки України висловлює подяку всім, хто долучився до впровадження цієї реформи: командам наукових установ, експертам, фахівцям директорату розвитку науки, а також організаціям-партнерам — ДНТБ України, УкрІНТЕІ, Національному фонду досліджень України, Офісу «Горизонт Європа» в Україні, Erasmus+ Office in Ukraine, УКРНОІВІ, ДП «Інфоресурс» та іншим партнерам — за злагожену роботу в умовах повномасштабної війни.

(вгору)

11.03.2026

Збереження та розвиток академічної науки: Верховна Рада України прийняла рішення створити відповідну ТСК

До складу Тимчасової спеціальної комісії також запропоновано включити представників усіх депутатських фракцій та депутатських груп ([Верховна Рада України](#)).

Серед основних завдань ТСК:

1) підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері правового регулювання академічної науки, зокрема розробки проєкту закону «Про Національну академію наук України та про національні галузеві академії» на заміну Закону України «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, національних галузевих академії наук та статусу їх майнового комплексу» із внесенням відповідних змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;

2) дослідження стану дотримання законодавства, що визначає статус майна Національної академії наук України та національних галузевих академії, підготовка законодавчих ініціатив щодо підвищення ефективності використання такого майна;

3) розроблення заходів щодо протидії незаконному використанню майна Національної академії наук України та галузевих академії;

4) розроблення комплексу заходів та пропозицій щодо вдосконалення адміністрування академічної науки.

Головним з опрацювання відповідного проєкту Постанови Верховної Ради України був Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України. За наслідками розгляду проєкту акта Комітет рекомендував Парламенту розглянути його з урахуванням пропозицій Комітету та визначитися шляхом голосування.

([вгору](#))

16.03.2026

МОН розпочинає конкурс PhD-дослідницьких проєктів для проєктної аспірантури

Для університетів і наукових установ це можливість залучити молодих дослідників до роботи над пріоритетними науковими завданнями, а для самих здобувачів — здійснювати підготовку в аспірантурі через участь у реальному дослідницькому проєкті, поєднуючи виконання наукової роботи з набуттям дослідницьких компетентностей ([Міністерство освіти і науки України](#)).

«Проєктна аспірантура — це пілотна модель, яка має показати, як може працювати підготовка PhD, коли здобувач чи здобувачка від початку

працює над чітко сформульованим дослідницьким проектом із визначеними цілями, ресурсами й очікуваними результатами. Для молодих дослідників і дослідниць це можливість зосередитися на власному дослідженні та будувати наукову кар'єру через реальну роботу над проектом. Для держави — інструмент формування сильних дослідницьких команд і підтримки досліджень, що мають практичну цінність. Якщо модель доведе свою ефективність у межах експерименту, її можна буде масштабувати», — зазначив міністр освіти і науки України **Оксен Лісовий**.

Водночас цей формат **не скасовує традиційну аспірантуру**, йдеться про експериментальну модель, яка впроваджується паралельно.

Етапи конкурсного добору

Конкурс відбудуватиметься у два етапи:

- **Перший етап**

16 березня – 1 травня 2026 року (до 13:00 за київським часом)

Підготовка та подання заявок через Національну електронну науково-інформаційну систему (URIS).

- **Другий етап**

2 травня – 8 червня 2026 року

Опрацювання та наукова експертиза поданих матеріалів.

Заплановано, що результати експертизи розгляне Науковий Комітет Національної ради з питань розвитку науки і технологій України та Науково-експертна рада МОН до **17 червня 2026 року**.

Наказ про результати конкурсного добору планується підготувати до **26 червня 2026 року**.

Початок виконання і фінансування відібраних PhD-проектів розпочнеться з **1 липня 2026 року**.

Хто може брати участь

Учасниками експериментального проекту можуть бути заклади вищої освіти та наукові установи, які за результатами державної атестації наукової діяльності віднесені до групи А або Б за природничо-математичним напрямом, та мають ліцензію на підготовку здобувачів третього рівня вищої освіти (доктор філософії).

Хто подає PhD-проект

Заявка на участь у конкурсі формується **спільно двома учасниками**: потенційним здобувачем ступеня доктора філософії та потенційним **керівником PhD-проекту**.

Керівник повинен:

- мати науковий ступінь доктора наук, кандидата наук або доктора філософії;
- працювати у відповідному закладі за основним місцем роботи;
- перебувати та працювати в Україні щонайменше **6 місяців з останніх 12 місяців** до оголошення конкурсу.

Критерії до кандидатів:

- наявність диплома **магістра** (для випускників 2026 року — актуальна довідка з ЄДЕБО про статус навчання);
- проведення дослідницької роботи переважно на території України;
- підтверджений досвід наукової діяльності (публікації, участь у конкурсах, проєктах тощо).

Тематичні напрями досліджень

Конкурс охоплює пріоритетні напрями, які відповідають напрямам **Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року** та мають потенціал розвитку передової науки та/або практичного впровадження. Конкурс охоплює напрями природничих наук і технологій, зокрема:

1. Математика, статистика:

Data Science та аналітика великих даних; криптографія та математична безпека; цифрові двійники й інженерне моделювання; машинне навчання; квантові обчислення, комунікації, сенсори та метрологія.

2. Фізика й астрономія, прикладна фізика та наноматеріали:

системи спрямованої енергії; фізичний дизайн і застосування нових матеріалів (високоміцні композити, напівпровідники, енергоефективні та вуглецево-нейтральні матеріали, наноречовини, «розумні» матеріали, радіомаскувальні матеріали, 3D-друк тощо); технології сучасних атомних реакторів (SMR); технології спостережної астрономії та сенсорні мережі; технології супутникового зв'язку; квантова фізика.

3. Хімія:

створення, дизайн та інженерія спеціальних речовин; зелена хімія та сталий хімічний синтез; молекулярний дизайн нових матеріалів; фармацевтична хімія; квантова хімія.

4. Науки про Землю, екологія:

технології розвідки, видобутку та переробки критичних мінералів; природоорієнтовані рішення (лісонасадження, відновлення боліт, управління деградованими територіями); стале управління водними ресурсами й ґрунтами, зелені урбанізовані системи; природничо-наукові підходи до циркуляційної економіки; технології уловлювання та зберігання вуглецю (CCS).

5. Біологія та біохімія:

стійкість організму людини до екстремальних факторів; біологічна безпека й захист населення від біологічних загроз; біотехнології для сталого сільського господарства; молекулярно-біологічні та біохімічні основи біофармацевтики і регенеративних технологій; біо- та генетична інженерія.

Перевага надається проєктам, спрямованим на задоволення **пріоритетних потреб безпеки та економіки України**.

Основні вимоги до PhD-проєкту

PhD-проєкт подається через систему **URIS** та оцінюється за такими критеріями:

- наукове обґрунтування дослідження;
- новизна результатів;
- практична значущість і суспільна корисність;
- перспективи комерціалізації результатів;
- вплив на безпеку та економічний розвиток України.

Тривалість виконання PhD-проєкту визначається в межах строку підготовки здобувача.

Фінансування

Максимальна вартість PhD-проєкту до **900 тис. грн на 12 місяців**, у 2026 році (6 міс) — до **450 тис. грн**.

Оплата праці здобувача ступеня доктора філософії за **14-м тарифним розрядом із коефіцієнтом 3** — до **25 тис. грн на місяць**, а керівника проєкту — 0,25 ставки 18 тарифного розряду — до 4,4 тис. грн / міс (з урахуванням надбавок за науковий ступінь і вчене звання).

Також уперше під час підготовки PhD окремо фінансуються статті, матеріали / реактиви / відрядження — до 310 тис. грн/рік. Адміністративні витрати університету / інституту — до 135 тис. грн/рік.

Академічна доброчесність

У конкурсних заявках заборонено:

- фабрикацію або фальсифікацію даних;
- плагіат і самоплагіат;
- подання чужих результатів як власних.

Використання штучного інтелекту для повного генерування текстів заявки також розглядається як порушення академічної доброчесності, якщо це не передбачено завданням дослідження.

Що варто зробити зараз

Закладам вищої освіти та науковим установам варто вже на цьому етапі:

- ознайомитися з умовами конкурсу;
- перевірити відповідність вимогам участі;
- визначити потенційні команди «керівник + здобувач»;
- підготувати PhD-дослідницьке подання.

Де ознайомитися з умовами конкурсу

Умови конкурсного добору, перелік вимог до PhD-дослідницьких проєктів, формат подання та документи доступні за посиланнями: <https://nauka.gov.ua/information/pa2026/>

Довідково. Раніше МОН уже [повідомляло](#) про запуск експериментального формату проєктної аспірантури як моделі, що має посилити зв'язок між підготовкою наукових кадрів, реальною дослідницькою роботою та державними пріоритетами.

Детальніше про експериментальний проєкт та його особливості — [у картках](#).

([вгору](#))

10.03.2026

МОН пропонує нову модель обрання керівника та управління державними науковими установами

Вибори керівників державних наукових установ відновлено на законодавчому рівні — на 2026 рік Законом України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» зупинено дію пункту 7-1 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Що саме передбачає проєкт постанови

Проєкт акта передбачає затвердження кількох документів, які регулюють повний цикл управління державною науковою установою:

- **Методичні рекомендації щодо особливостей обрання керівника державної наукової установи;**
- **Типову форму контракту з керівником державної наукової установи;**
- **Рекомендації щодо формування ключових показників ефективності (КРІ) та оцінювання їхнього виконання;**
- **Порядок подання та розгляду щорічного звіту керівника.**

Такі інструменти мають забезпечити узгодження стратегічних цілей розвитку установи з персональною відповідальністю керівника за досягнення вимірюваних результатів.

Як працюватиме нова модель управління

Запропоновані МОН зміни поєднують **три взаємопов'язані інструменти управління діяльністю державних наукових установ.**

Перший інструмент. Керівника державної наукової установи обирають через таємне голосування колективу штатних наукових працівників на строк до п'яти років.

За рішенням організаційного комітету голосування може проводитися також у дистанційній електронній формі із застосуванням засобів електронної ідентифікації (зокрема КЕП, BankID, Дія.Підпис) за умови дотримання вимог захисту інформації та таємниці голосування.

Другий інструмент — контракт із керівником, який передбачає систему ключових показників ефективності (КРІ). Такі показники можуть встановлюватися за рішенням органу управління та пов'язуються зі стратегічними цілями розвитку установи.

Третій інструмент — системне щорічне звітування керівника. Керівник подаватиме щорічний звіт про діяльність установи, який розглядатиметься на зборах трудового колективу та вченою (науковою, науково-технічною або технічною) радою. Це дає змогу науковим працівникам ознайомитися з результатами роботи керівника та оцінити виконання визначених завдань.

Такий підхід дозволить органам управління здійснювати більш об'єктивний моніторинг діяльності державних наукових установ, стимулювати результативність наукової роботи та забезпечити змінність керівництва. Одна й та сама особа не може обіймати посаду керівника відповідної державної наукової установи понад **два строки**.

Оцінювання діяльності керівників

Проект акта передбачає запровадження системи ключових показників ефективності (КПІ) діяльності керівника.

Такі показники можуть встановлюватися за рішенням органу управління та пов'язуються з основними напрямками діяльності наукової установи: розвитком досліджень, кадровою політикою, залученням фінансування, міжнародною співпрацею, експертною діяльністю, модернізацією матеріально-технічної бази, що сприятиме успішнішому проходженню чергової державної атестації діяльності державних наукових установ.

Керівник щороку подаватиме звіт про діяльність установи, який розглядатиме вчена рада. У звіті передбачено аналіз результатів діяльності установи, зокрема SWOT-аналіз, а також інформацію про виконання встановлених показників.

Додаткові управлінські механізми

Проект постанови також врегульовує низку ситуацій, які раніше не мали чітко визначеного нормативного алгоритму. Зокрема, йдеться про:

- діяльність установ у стані реорганізації;
- виконання обов'язків керівника тимчасово призначеними особами;
- організацію діяльності наукових установ подвійного підпорядкування.

Також документ уточнює, що **у разі перейменування або реорганізації наукової установи строки перебування особи на посаді керівника підсумовуються**. Це унеможлиблює ситуації, коли керівник може фактично необмежену кількість разів переобиратися після формальних змін у статусі чи назві установи.

Це має забезпечити правову визначеність і передбачуваність управлінських процедур.

Громадське обговорення

Проект постанови [оприлюднено для громадського обговорення](#).

Зауваження та пропозиції проекту акта приймає Міністерство освіти і науки України **до 20 березня 2026 року** на електронну адресу: oksana.dvyhun@mon.gov.ua

Відповідальна особа — Оксана Двигун, державна експертка експертної групи з питань відкритої науки та систем оцінювання ефективності директорату розвитку науки
тел. **(044) 287-82-07**.

МОН запрошує долучатися до обговорення, щоб сформувати сучасну та прозору систему управління державними науковими установами.

([вгору](#))

02.03.2026

Атестаційна колегія МОН: кадрові рішення та оновлення мережі спецрад

(Міністерство освіти і науки України).

Ключові рішення Атестаційної колегії:

Підтримка академічного розвитку

Затверджено рішення про присудження 194 наукових ступенів і присвоєння 504 вчених звань.

Реагування на академічний плагіат:

Через встановлений у визначеному законодавством порядку академічний плагіат:

- скасовано (визнано недійсним) рішення спеціалізованої вченої ради щодо присудження одному здобувачу наукового ступеня доктора наук
- позбавлено наукового ступеня одну особу на підставі рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Розвиток якості наукової комунікації

До категорії А Переліку наукових фахових видань України переведено з категорії «Б» 2 наукових періодичних видань, що сприятиме інтеграції української науки у світовий науковий простір та Європейський дослідницький простір.

Контроль за присвоєнням вчених звань

Скасовано рішення двох вчених рад закладів вищої освіти про присвоєння вченого звання професора та доцента через невиконання вимог, визначених законодавством.

Оновлення системи функціонування спеціалізованих рад

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук утворюється МОН у закладі вищої освіти (науковій установі), що проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, має достатній рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення для підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації. Створюючи докторську спецраду, МОН установлює термін її дії, визначає її профіль (перелік спеціальностей) та затверджує персональний склад. Атестаційною колегією прийнято рішення враховувати результати державної атестації закладів вищої освіти та наукових установ, оскільки саме вона оцінює ефективність роботи наукової (науково-технічної) діяльності закладу/установи.

Отже, у закладах вищої освіти та наукових установах, які за результатами державної атестації отримали категорії А та Б, утворено 63 докторські спеціалізовані вчені ради строком на три роки. У ЗВО/НУ категорії В утворено 25 спеціалізованих вчених рад строком на два роки. У разі отримання категорії Г утворення спеціалізованих вчених рад не допускається — у 5 випадках у створенні рад відмовлено. Також 22

спеціалізовані вчені ради утворено строком на один рік за умови проходження ними державної атестації.

[\(вгору\)](#)

Додаток 12

23.03.2026

Оголошуємо конкурс проєктів з виконання наукових досліджень «Передова фундаментальна наука в Україні 2027-2029»

[\(Національний фонд досліджень України\).](#)

- **Тематичні напрями Конкурсу:** фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави (пріоритетний напрям, визначений пунктом 2 статті 3 Закону України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”);
- **Тривалість реалізації проєктів, що будуть відібрані за результатами Конкурсу:** до 3-х років;
- **Загальний обсяг фінансування проєктів, що будуть відібрані за результатами Конкурсу:** до 800 млн грн (в 2027 р. становить до 300 млн грн, у 2028 році – до 250 млн грн, у 2029 році – до 250 млн грн);
- **Дата та час початку подання заявок на Конкурс:** **25.03.2026 з 0:01;**
- **Кінцевий термін подання заявок:** **24.04.2026 до 23:59;**
- **Терміни проведення наукової і науково-технічної експертизи та підбиття підсумків Конкурсу:** до 15.12.2026 (орієнтовно).

Умови конкурсного відбору разом з вимогами до учасників Конкурсу, наукового керівника та виконавців проєкту, критеріями, за якими здійснюється відбір проєктів, та чисельне оцінювання проєктів, деталями щодо процедури попереднього розгляду, проведення наукової і науково-технічної експертизи та підбиття підсумків Конкурсу, переліком документів, які подаються учасником конкурсу разом із заявкою, підставами для відхилення заявки за формальними ознаками, містяться за покликанням [\(Умови Конкурсу\)](#).

Контактна інформація

Контактна інформація з питань проведення Конкурсу:

Тематика питання	Контактний підрозділ
Питання нетехнічного (довідкового) характеру з питань проведення Конкурсу	Управління грантового забезпечення НФДУ excellent.2026@nrfu.org.ua +(38) 044 298 16 30
Питання технічної підтримки (подача Заявок через АС “Конкурс проєктів НФДУ”)	Відділ інформаційного забезпечення support@nrfu.org.ua

Примітка: просимо враховувати, що ці канали комунікації працюють виключно у робочі години (ПН-ЧТ 9:00 – 18:00, ПТ 9:00 – 16:45). Принагідно рекомендуємо надсилати ваші запитання не пізніше 5 робочих днів до завершення строку прийняття заявок на Конкурс.

***Важливо:** Фонд не надає консультацій щодо відповідності осіб, які бажають взяти участь у Конкурсі (учасників Конкурсу, авторів проєктів), умовам Конкурсу, а також змісту проєктів, які плануються ними до подання на Конкурс (поданих на Конкурс), рекомендацій щодо заповнення заявок на одержання грантової підтримки (документів, що подаються разом з нею) тощо. Просимо використовувати вказані вище канали комунікації виключно в межах окресленої тематики питання (з метою отримання довідок з проведення Конкурсу або отримання технічної підтримки щодо роботи АС “Конкурс проєктів НФДУ”).*

Вебсайт Фонду: <https://nrfu.org.ua/>

Заявки подаються та реєструються в АС “Конкурс проєктів НФДУ” за покликанням: <https://grants.nrfu.org.ua>

Поштова адреса Фонду: 01001 м. Київ, вул. Бориса Грінченка, 1

Інформуємо, що навесні 2026 року НФДУ заплановано оголошення також конкурсу проєктів з виконання прикладних наукових досліджень (розробок) та конкурсу індивідуальних проєктів з виконання наукових досліджень (розробок). Слідкуйте за оголошеннями на офіційному сайті НФДУ.

(вгору)

Додаток 13

30.03.2026

Національний фонд досліджень України оголошує конкурс «Індивідуальні наукові проєкти 2027-2028»

[\(Національний фонд досліджень України\).](#)

- **Тематика проєктів з виконання наукових досліджень і розробок (далі – Проєкти), що подаються до участі в Конкурсі, має відповідати**

принаймні одному з напрямів розвитку науки і техніки (згідно зі статтею 3 Закону України [«Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»](#)):

- 1) національна безпека і оборона;
 - 2) фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави;
 - 3) інформаційні та комунікаційні технології;
 - 4) енергетика та енергоефективність;
 - 5) раціональне природокористування;
 - 6) науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань;
 - 7) нові речовини і матеріали.
- **Тривалість реалізації проєктів, що будуть відібрані за результатами Конкурсу:** до 2-х років
 - **Загальний обсяг фінансування проєктів, що будуть відібрані за результатами Конкурсу:** до 100 млн грн (до 50 млн грн у 2027 році та до 50 млн грн у 2028 році).
 - **Дата та час початку подання заявок на Конкурс:** 01.04.2026
 - **Кінцевий термін подання заявок:** 01.05.2026
 - **Терміни проведення наукової і науково-технічної експертизи та підбиття підсумків Конкурсу:** до 15.12.2026 (орієнтовно).

Умови конкурсного відбору разом з вимогами до учасників Конкурсу (наукового керівника проєкту), критеріями, за якими здійснюється відбір проєктів, та чисельне оцінювання проєктів, деталями щодо процедури попереднього розгляду, проведення наукової і науково-технічної експертизи та підбиття підсумків Конкурсу, переліком документів, які подаються учасником конкурсу разом із заявкою, підставами для відхилення заявки за формальними ознаками, містяться за покликанням ([Умови Конкурсу](#)).

Контактна інформація з питань проведення Конкурсу:

Тематика питання	Контактний підрозділ
Питання нетехнічного (довідкового) характеру з питань проведення Конкурсу	Управління грантового забезпечення НФДУ individual.2026@nrfu.org.ua +(38) 044 298 16 30 Відділ інформаційного забезпечення
Питання технічної підтримки (подача Заявок через АС “Конкурс проєктів НФДУ”)	support@nrfu.org.ua

Примітка: просимо враховувати, що ці канали комунікації працюють виключно у робочі години (ПН-ЧТ 9:00 – 18:00, ПТ 9:00 – 16:45). Принагідно рекомендуємо надсилати ваші звернення не пізніше 5 робочих днів до завершення строку прийняття заявок на Конкурс.

Фонд не надає консультацій щодо відповідності осіб, які бажають взяти участь у Конкурсі (учасників Конкурсу, авторів проєктів), умовам Конкурсу, а також змісту проєктів, які плануються ними до подання на Конкурс (поданих на Конкурс), рекомендацій щодо заповнення заявки на одержання грантової підтримки (документів, що подаються разом з нею) тощо. Просимо використовувати вказані в цьому оголошенні канали комунікації виключно в межах окресленої тематики питання (з метою отримання довідок з проведення Конкурсу або отримання технічної підтримки щодо роботи АС “Конкурс проєктів НФДУ”).

Вебсайт Фонду: <https://nrfu.org.ua/>

Заявки подаються та реєструються в АС “Конкурс проєктів НФДУ” за покликанням: <https://grants.nrfu.org.ua/index.html>

Поштова адреса Фонду: 01001 м. Київ, вул. Бориса Грінченка, 1 (місце проведення Конкурсу).

([вгору](#))

Додаток 14

09.03.2026

МІНЕКОНОМІКИ ПРОВЕЛО ЗАСІДАННЯ НАУКОВОЇ ПЛАТФОРМИ

Перше дослідження «**Результативність міжнародної допомоги для відновлення повоєнних економік окремих країн світу: корисний історичний досвід для України**», підготовлене науковцями Інституту економіки та прогнозування НАН України, показало, що досвід Боснії і Герцеговини, Хорватії, В’єтнаму, Німеччини, Японії, Південної Кореї, Сінгапуру та Кувейту демонструє наступне: обсяги допомоги самі по собі не гарантують довгострокового економічного зростання; ключову роль відіграють якість державного управління та прозорість використання ресурсів; найвищу результативність демонструють країни, які паралельно здійснювали ринкові реформи, модернізацію промисловості та інтеграцію у світову економіку; інвестиції в людський капітал та інфраструктуру формують основу стійкого розвитку; ефективна координація донорів мінімізує дублювання програм і знижує ризики нецільового використання коштів ([Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України](#)).

Висновки. Міжнародна фінансова та технічна допомога може стати потужним каталізатором післявоєнного відновлення України за умови її поєднання з глибокими структурними реформами та наявністю узгодженої довгострокової стратегії відновлення, системними інституційними змінами, верховенством права, прозорими процедурами управління коштами,

європейською інтеграцією, стимулюванням приватних інвестицій поряд із державною підтримкою.

У рамках другого дослідження за темою **«Незадекларована праця в Україні: рівень незадекларованої праці та її вплив на економіку країни (економічні втрати державного та місцевих бюджетів). Методи виявлення незадекларованої праці та шляхи її подолання»**, підготовленого науковцями Інституту демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи НАН України (далі – Інституту демографії НАН України), було визначено, що незадекларована праця в Україні не є виключно вітчизняним феноменом і має багато рис спільних із незадекларованою працею в різних європейських країнах. Зокрема, подібно до європейських тенденцій, основними формами прояву незадекларованої праці в Україні є:

- неформальна зайнятість населення – яка сьогодні за оцінками Інституту демографії НАН України складає до 23% зайнятого населення;
- «зарплата в конвертах» – яку сьогодні за оцінками Інституту демографії НАН України отримує приблизно 2,7–3 млн осіб у формальному секторі економіки за частину виконаної роботи, яка не декларується офіційно;
- юридичне оформлення фактично найманих працівників у вигляді фізичних осіб підприємців – сьогодні за оцінками Інституту демографії НАН України приблизно 0,8 млн осіб, які в такий спосіб мінімізують податкові і страхові зобов'язання підприємств.

Загальна сума коштів, яка ними продукувалася і не підлягає коректному фіскальному обтяженню, у 2024 році за оцінками Інституту демографії НАН України досягала 900 млрд гривень.

Пріоритети та заходи мінімізації незадекларованої праці в Україні мають обиратися з урахуванням пріоритетів та стандартів ЄС та МОП: підвищення адміністративної спроможності вітчизняних інститутів інспектування праці; законодавче визначення фактичних ознак трудових відносин, а також правових та технічних інструментів забезпечення прозорості й декларованості усіх одиниць праці; модернізація відповідно до вимог ЄС та соціальних принципів правового поля регулювання нестандартної зайнятості; перегляд чинної системи грошових санкцій з врахуванням специфічних підстав диференціації їх розміру; запровадження додаткових не грошових санкцій, що обмежують можливості та мотиви роботодавців до використання незадекларованих трудових практик.

З метою переведення відповідних зусиль держави та соціальних партнерів на рейки доказової політики, базованої на даних та інституційних критеріях в Інституті демографії НАНУ розроблено та запропоновано до розгляду базові елементи Національної системи інформаційної прозорості та декларованості у сфері праці в Україні, яка спирається на використання

сучасних цифрових можливостей держави та методів профілювання ризиків у сфері зайнятості.

Висновки. Шкідливі наслідки від незадекларованої праці в Україні є масштабними і пов'язані не тільки із недоотриманням ПДФО та ЄСВ, а й з консервацією на теренах України простору неформальних відносин, що охоплюють більше 6 млн осіб і не підлягають соціальному захисту. Цей альтернативний простір утворює не тільки іншу економічну, а й соціальну, політичну та безпекову реальності. Його існування не дозволить Україні зрушити в бік побудови прозорої, інклюзивної та рівноможливої економіки.

Окрім учасників наукової платформи, в дискусії також взяли участь фахівці інших департаментів Мінекономіки та представники інших міністерств та відомств, у тому числі представники Федерації професійних спілок України.

([вгору](#))

Додаток 15

05.03.2026

Відновлення та модернізація дослідницької інфраструктури: результати другої зустрічі Технічного рівня Коаліції

У зустрічі взяли участь представники Міністерства освіти і науки України, Європейської комісії (DG RTD), ЮНЕСКО, Об'єднаного дослідницького центру (Joint Research Centre), учасники коаліції та запрошені. Співголовами стали генеральний директор директорату розвитку науки МОН України Григорій Мозолевич та керівник управління міжнародного співтовариства (Європа та Америка) DG RTD Європейської комісії Кароль Мансель-Бланшар ([Міністерство освіти і науки України](#)).

З презентацією про поточні ініціативи міністерства, що спрямовані на розвиток дослідницької інфраструктури в Україні та нагальні потреби, виступив заступник міністра освіти і науки України Денис Курбатов.

Пріоритети відновлення: від фізичної інфраструктури до цифрових систем

Під час зустрічі окреслено невідкладні потреби українських наукових установ: відновлення пошкоджених лабораторій, створення безпечних умов для збереження обладнання та роботи персоналу, зокрема облаштування укриттів, а також забезпечення стабільного енергопостачання через використання відновлюваних джерел енергії.

Окремий блок стосувався модернізації: передання сучасного обладнання відповідно до консолідованих потреб, створення сучасних лабораторій у пріоритетних технологічних напрямках та розвиток відкритої цифрової дослідницької інфраструктури. Йдеться, зокрема, про розбудову репозитаріїв наукових даних, оновлення Національного репозитарію академічних текстів і впровадження систем перевірки академічної доброчесності.

Дослідницькі центри передового досвіду та інфраструктурні інвестиції

Одним із ключових інструментів модернізації є формування Дослідницьких центрів передового досвіду. Добір здійснюється на конкурсній основі, у фокусі — прикладні дослідження і розробки із потенціалом впровадження в реальному секторі економіки. 20 млн євро передбачається на 2024–2026 роки. Водночас підтримка партнерів важлива в контексті передання досвіду, залучення іноземних експертів до проведення експертизи, співфінансування взаємовигідних проєктів.

Також МОН за підтримки ЄК отримало частину коштів від повернення членського внеску України за участь у Програмі «Горизонт 2020». Приблизно 1 млн євро з цих коштів спрямовано на модернізацію лабораторій у 2024–2027 роках. Це дає можливість українським установам оновлювати дослідницьку інфраструктуру та готуватися до участі в конкурсах Програми «Горизонт Європа».

Паралельно реалізуються інфраструктурні проєкти Національного фонду досліджень України із фінансуванням близько 5,5 млн євро (10 проєктів у 2024–2026 роках), спрямовані на оновлення дослідницької бази та посилення спроможності установ.

Окремим стратегічним напрямом є ініціатива Camrex, що реалізується за підтримки Світового банку. Загальний обсяг фінансування становить приблизно 60 млн євро, термін реалізації — 2026–2035 роки. Camrex передбачає створення міждисциплінарних кампусів передового досвіду при провідних університетах, які поєднують освіту, дослідження та інновації в пріоритетних напрямках розвитку.

Енергетична стійкість: практичні результати

У 2024–2025 роках 39 центрів колективного користування науковим обладнанням отримали фінансування на встановлення сонячних електростанцій загальною сумою близько 1,28 млн євро. Це забезпечує безперервність досліджень навіть під час перебоїв з електропостачанням, знижує витрати установ і мінімізує ризики втрати даних та пошкодження обладнання. Запрошуємо міжнародних партнерів долучитися до подальшого фінансування цієї ініціативи.

Інституційні зміни

Триває підготовка до запуску Агентства прикладних досліджень і механізму державного замовлення бізнесу на R&D. У Державному бюджеті на 2026 рік передбачено близько 1,97 млн євро на перші проєкти. Модель передбачає конкурентний добір, залучення зовнішньої експертизи та можливість співфінансування, що посилює зв'язок науки з реальним сектором економіки.

Відновлення як частина європейської інтеграції

Ратифікація Угоди між Україною та ЄС про науково-технологічне співробітництво та впровадження принципів відкритої науки створюють

нормативну основу для глибшої інтеграції до Європейського дослідницького простору.

За підсумками зустрічі учасники домовилися зосередитися на переході від точкової допомоги до довгострокових партнерств, системного співфінансування та координації підтримки через механізми коаліції. Також домовлено розвивати єдиний канал для комунікації з метою подолання фрагментації в артикулюванні потреб та ініціатив, які їх вирішують.

Відновлення дослідницької інфраструктури розглядається як стратегічний інструмент економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності українських установ та зміцнення позицій України в європейській дослідницькій екосистемі.

[\(вгору\)](#)

Додаток 16

26.03.2026

ЦЕРН звільнив Україну від сплати внесків на 2026 рік: підтримка української науки триває

25 березня 2026 року Фінансовий комітет Європейської організації ядерних досліджень (ЦЕРН) ухвалив рішення звільнити Україну від сплати фінансових внесків на 2026 рік. Рішення стало результатом системної дипломатичної роботи ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Міністерство освіти і науки України ще на початку року звернулося до керівництва організації з відповідним запитом: лист міністра освіти і науки України Оксена Лісового № 1/11-26 було надіслано генеральному директору ЦЕРН Марку Томсону з проханням розглянути можливість звільнення України від сплати внеску у 2026 році.

«Для нас важливо, щоб українські вчені залишалися в міжнародних дослідженнях та мали доступ до професійного розвитку на міжнародному рівні. Участь України в роботі ЦЕРН — це інвестиція в людей, знання і майбутнє української науки. Завдяки цьому рішення нашi вчені й надалі зможуть працювати в міжнародних дослідницьких командах, а держава — спрямувати ресурси на критично важливі потреби країни. Важливо, що навіть у складних умовах Україна зберігає присутність в одному з найважливіших світових центрів фундаментальної науки. Вдячний керівництву ЦЕРН за цю можливість та солідарність з українською науковою спільнотою», — зазначив міністр освіти і науки України.

Відповідно до умов Угоди про асоційоване членство, щорічний внесок України до ЦЕРН становить щонайменше 1 мільйон швейцарських франків. Ухвалене рішення дає змогу уникнути цього фінансового навантаження у 2026 році та спрямувати ресурси на першочергові потреби української науки в умовах війни.

Співробітництво України з ЦЕРН здійснюється на основі Угоди між Україною і ЦЕРН від 3 жовтня 2013 року (ратифікованої Законом України

№1666-VII) та також Угоди між Урядом України і ЦЕРН про розвиток науково-технічного співробітництва в галузі фізики високих енергій від 2 квітня 1993 року. З 5 жовтня 2016 року Україна має статус асоційованого члена ЦЕРН.

Цей статус забезпечує українським ученим доступ до передових досліджень, можливість працювати в міжнародних наукових командах, брати участь у програмах професійного розвитку та освітніх ініціативах. Участь у проєктах ЦЕРН підсилює якість наукових розробок і підготовку дослідників.

Після початку повномасштабної агресії російської федерації значна частина дослідницької інфраструктури України зазнала пошкоджень або руйнувань, що обмежило можливості проведення досліджень. У цих умовах, починаючи з другої половини 2022 року, ЦЕРН щороку ухвалює рішення про звільнення України від сплати членських внесків. Такі рішення Фінансовий комітет організації ухвалює щороку в березні на відповідний календарний рік.

Українські вчені мають тривалий досвід участі в експериментах і дослідницьких проєктах ЦЕРН. Системна співпраця підтвердила надійність української сторони як партнера та створює підстави для її подальшого розвитку.

Міністерство освіти і науки України дякує керівництву ЦЕРН за послідовну підтримку України та солідарність з українською науковою спільнотою.

Окрему подяку висловлюємо директору Інституту сцинтиляційних матеріалів НАН України, академіку НАН України Борису Гриньову — представнику України в ЦЕРН, який бере участь у роботі Фінансового комітету, Науково-політичного комітету та сесіях Ради представників держав і послідовно представляє інтереси України у сфері науки та освіти.

(вгору)

Додаток 17

30.03.2026

Україна і Велика Британія посилюють наукове партнерство для відбудови та інновацій

Програму конференції було побудовано навколо практичних форматів співпраці: від презентацій поточних українсько-британських проєктів у сферах MedTech, енергетики та зеленої відбудови до стратегічних сесій щодо масштабування партнерств і доступу до фінансування в межах різних європейських програм, зокрема Horizon Europe ([Міністерство освіти і науки України](#)).

У своєму виступі Денис Курбатов окреслив ключові зміни в українській науковій політиці. Йдеться про перехід до моделі, де фінансування прив'язане до результатів досліджень.

Окремий фокус — міжнародна співпраця. Українські організації беруть участь у 246 проєктах програми Horizon Europe, з яких 97 реалізують разом із британськими партнерами. Водночас потенціал участі України значно ширший, а досвід британських партнерів є цінним для його розширення.

Також Велика Британія входить до Міжнародної коаліції з підтримки науки, досліджень та інновацій України, яка об'єднує 17 країн і формує довгострокову підтримку розвитку наукової системи.

Під час конференції окрему увагу надали бар'ерам, які стримують розвиток міжнародних дослідницьких проєктів — від складності доступу до фінансування до розривів між науковими і прикладними рішеннями. Саме ці питання стали основою для робочих сесій і формування практичних пропозицій для подальшої співпраці.

Українська сторона визначила кілька напрямів, де співпраця з Великою Британією може дати швидкий ефект:

- енергостійкість дослідницької інфраструктури;
- розвиток медичних технологій, зокрема у сфері діагностики та реабілітації;
- зелена відбудова та впровадження нових енергетичних рішень;
- масштабування спільних дослідницьких проєктів.

Паралельно Україна запускає нові інструменти розвитку науки та інновацій, які відкриті до міжнародної співпраці. Серед них — [проєктна аспірантура](#), [Національна система дослідників України](#), розвиток [Science.City](#) та створення Агенції прикладних досліджень.

«Ми будуємо систему, де наука працює на економіку і дає швидкий прикладний результат. І міжнародне партнерство — ключова частина цього процесу», — зазначив **Денис Курбатов**.

Участь у конференції стала кроком до розширення співпраці з Великою Британією та залучення нових партнерств для відновлення України через науку та інновації

([вгору](#))

Додаток 18

06.03.2026

Open Horizons оголошує третій набір: 55 тис. євро фінансування для жіночих deep tech стартапів

([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

У межах цього конкурсу пропонуються значні можливості для стартапів, очолюваних жінками у сферах deep tech технологій та цифрових інновацій. У цьому раунді відкрито **12 корпоративних викликів** від таких компаній-партнерів, як EY, Siemens, MIGROS та Stahl за такими категоріями:

- промисловий штучний інтелект і виробництво;
- передові матеріали та циркулярна економіка;
- FinTech/RegTech і міжнародна експансія;

- оптимізація ритейлу та логістики;
- HR Tech та автоматизація підприємств;
- аналітика даних і прогнозування ринку.

Стартапи повинні працювати у таких ключових доменах: штучний інтелект (AI), кібербезпека, інтернет-технології наступного покоління, блокчейн, передові обчислення, інтернет речей (IoT), метавсесвіт, енергетика, Green tech, Agritech або Fintech.

Хто може подати заявку?

Для участі стартап повинен відповідати певним критеріям:

- бути зареєстрованим у країні-члені ЄС або асоційованій країні Horizon Europe;
- очолюваним жінками: засновниця або співзасновниця посідає керівну посаду (наприклад, CEO/CTO), а жінки сукупно володіють щонайменше 25% частки компанії;
- перебувати на ранній стадії розвитку (компанія заснована від 6 місяців до 6 років тому) та залучити до 1 млн євро власного капіталу;
- відсутність конфлікту інтересів та подвійного фінансування запропонованої діяльності.

З метою детальнішого ознайомлення з конкурсом, проєкт організовує два інформаційні заходи для стартапів:

- **Info Day #1:** 18 березня о 10:00 (CET).
- **Info Day #2:** 16 квітня о 16:00 (CEST).

Дедлайн подання заявок: 19 травня 2026 року, 17:00 (CEST).

Подати заявку можна за [посиланням](#).
([вгору](#))

Додаток 19

10.03.2026

Міжнародний онлайн-захід «Connecting through LUKE: Презентація спільного конкурсу та вебсайту» об'єднав понад 400 учасників з усієї Європи

Захід об'єднав понад чотириста дослідників, інноваторів, менеджерів у сфері науки, підприємців та інших представників з різних країн Європи, зацікавлених у співпраці в межах проєкту LUKE та Спільного конкурсу LUKE ([Національний фонд досліджень України](#)).

Захід став корисним для представників України та інших країн, що мають право подавати заявки на участь у Спільному конкурсі LUKE: Австрії, Чеської Республіки, Естонії, Фінляндії, Німеччини, Латвії, Республіки Молдова, Польщі, Румунії та Туреччини.

Захід відбувся незабаром після офіційного оголошення Спільного конкурсу LUKE, тому учасники мали змогу отримати інформацію щодо тематичних напрямів конкурсу, критеріїв прийнятності та умов участі.

Окрім інформаційної частини, учасники мали змогу коротко представити себе та свої наукові інтереси, що сприяло неформальному обміну контактами та налагодженню подальшої комунікації між зацікавленими сторонами. Також було представлено платформу для пошуку партнерів і розвитку міжнародної взаємодії.

У межах заходу додатково було презентовано майбутні заплановані активності в межах проєкту LUKE.

Нижче розміщено презентаційні матеріали, представлені під час заходу:

- [“Connecting through LUKE: Introducing Joint Call and Website”](#)
Матеріали онлайн-заходу з комунікації, поширення та використання результатів (CDE) в межах проєкту LUKE: представлення спільного конкурсу та вебсайту 04 березня 2026 року (PDF, англ. мовою)

Корисна інформація

- Детальнішу інформацію про конкурс можна знайти у відповідному розділі [Спільний конкурс LUKE](#)
- Шукаєте партнерів або зацікавлені у подальшій участі у Спільному конкурсі LUKE? Ознайомтеся з розділом [Пошук партнерів](#)
- Потенційні заявники, які планують взяти участь у Спільному конкурсі LUKE та шукають можливих міжнародних партнерів, запрошуються зареєструватися на заході з пошуку партнерів: [Collaborative Partner Matchmaking Event](#)

Фінансується Європейським Союзом. Висловлені погляди та думки належать виключно автору(ам) і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу чи Європейської виконавчої агенції з наукових досліджень (REA). Ні Європейський Союз, ні орган, який надав фінансування, не можуть бути притягнуті до відповідальності за них.

(вгору)

Додаток 20

09.03.2026

Чому ШІ відключає гальма і як створити цифровий імунітет

Як ішлося у виступі, впровадження штучного інтелекту в оборону, енергетику та логістику — особливо в умовах війни та повоєнного відновлення — відкриває безпрецедентні можливості: від предиктивної аналітики, що запобігає катастрофам, до управління гетерогенними групами безпілотників ([Світ](#)).

Однак стрімкий розвиток випереджає методи контролю. За оцінками міжнародних баз даних інцидентів ШІ та профільних урядових структур, кількість інцидентів та аварій за участю штучного інтелекту за останній рік зросла втричі. Це ставить суспільство перед викликом: як перетворити ШІ з непередбачуваного об'єкта на гарантоздатну систему, де надійність,

кібербезпека та прогнозована поведінка є не бажаними параметрами, а стандартом.

У цьому контексті В'ячеслав Харченко згадав резонансний інцидент 2022 року в китайському місті Чаочжоу. Електромобіль Tesla Model Y, який мав зупинитися для паркування, раптово почав неконтрольовано прискорюватися. У результаті аварії загинули двоє людей, ще кілька осіб зазнали травм. Інцидент став предметом тривалих технічних дискусій і показав, наскільки небезпечними можуть бути непередбачувані збої в складних інтелектуальних системах. За однією із версій, аварія сталася через програмний збій штучного інтелекту, який сам розганяв автівку і відключив гальма. Цей випадок ще раз довів: без впровадження концепції гарантоздатності, де інтелектуальні підсистеми мають жорстко визначені рамки безпечної поведінки, подібні катастрофи відбуватимуться знову і знову.

Як йшлося в доповіді, сучасний розвиток штучного інтелекту — глибоке навчання, великі мовні моделі та синтетичні дані — демонструє вражаючі темпи, проте переважно екстенсивним шляхом. Професор Харченко зазначає, що накопичення технологій випереджає їхнє впорядкування: виникає «модельна невизначеність», яка є критично небезпечною для стратегічних галузей.

Рішенням стає концепція гарантоздатності. За словами доповідача, це «федеративний» термін, що об'єднує надійність, безпеку та кіберзахист. ШІ додав до класичних проблем (дефектів «заліза» чи коду) третій вимір — специфічні вразливості алгоритмів перед кібератаками. Саме тому гарантоздатність стає мірою якості для інтелектуальних систем.

На міцному фундаменті

Як зауважив доповідач, цей напрям має в Україні міцний фундамент. Зокрема, з 2006 року в країні проводиться міжнародна конференція з гарантоздатних систем (DESSERT). Ще у 2011 році за наукового керівництва В'ячеслава Харченка було розроблено галузеву настанову Національного космічного агентства України (ГНД 1-05.01.01:2011), що визначила засади гарантоздатності для критичних комплексів.

Дослідження, які висвітлив доповідач, стали основою для створення концептуальних засад гарантоздатних систем ШІ. Це дозволяє не просто накопичувати обчислювальну потужність, а розробляти методи математичного оцінювання та дотримання безпеки, перетворюючи ШІ на прогнозований і надійний інструмент.

Як розповів В'ячеслав Харченко, на основі аналізу нормативних документів та таксономічних моделей, що раніше використовувалися для комп'ютерних систем, сформовано концептуальні засади та розроблено модель гарантоздатних інтелектуальних обчислень. Запропонована модель дозволяє впорядкувати та гармонізувати класичні параметри комп'ютерингу зі специфічними характеристиками ШІ. За словами професора Харченка, гарантоздатність тут розглядається як комплекс, що забезпечує:

безвідмовність та готовність, функціональну безпечність, кібербезпеку (цілісність, доступність, конфіденційність), живучість та резильєнтність.

— Ми дослідили і показали, що в принципі системи ШІ є природньо резильєнтними, тобто здатними еволюціонувати в умовах вимог, параметрів середовища і виникнення так званих неспецифікованих відмов, — зауважив доповідач.

Також науковці розробили і дослідили множину сценаріїв і моделей поведінки систем штучного інтелекту. Як наголосив В'ячеслав Харченко, в основі досліджень лежить комплексний підхід — аналіз ШІ через триєдність його ролей у сучасних кіберфізичних системах: як об'єкта, що потребує захисту і може відмовляти; як інструмента, що підсилює механізми захисту та відмовобезпечності; як потенційного чинника, здатного посилювати кіберфізичні впливи на системи.

Для практичного застосування цієї моделі розроблено набір змагальних сценаріїв взаємодії інтелектуальних систем, що дозволяє досліджувати їхню поведінку в умовах конфліктних або загрозливих середовищ.

Як нагадав доповідач, цей науковий підхід базується на розвитку ідеї Джона фон Неймана, сформульованої майже 70 років тому. Йдеться про синтез гарантоздатних систем із компонентів або підсистем, які самі по собі не мають достатньої гарантоздатності. Науковці обґрунтували і розвинули принцип комбінованої диверсності. За словами В'ячеслава Харченка, цей метод, як і в атомній енергетиці, передбачає використання різних варіантів реалізації каналів: різних програмно-апаратних платформ та різних процесів розробки й тестування замість простого резервування.

Результатом досліджень, як зауважив доповідач, є формування теорії синергетичного інтелекту, який поєднує можливості ШІ та людського розуму як багатоверсійних систем, а головна мета такого поєднання — мінімізація ризиків «відмов за загальною причиною». «Це критично важливо для систем аварійного захисту реакторів та бортових комп'ютерів безпілотних систем, де надійність є визначальною», — додав В'ячеслав Харченко.

Практичне застосування

Сферами застосування результатів, які разом з партнерами отримали науковці ХАІ, є системи аварійного захисту реакторів АЕС, аерокосмічні та безпілотні інтелектуальні системи, мобільні системи екологічного моніторингу та розмінування.

Як розповів В'ячеслав Харченко, одним із прикладів є мультисенсорні інтелектуальні системи для пошуку вибухонебезпечних предметів. У таких комплексах використовуються різні типи сенсорів, для яких створюються спеціалізовані нейромережеві моделі. Дані з них інтегруються та аналізуються спільно, що дозволяє значно підвищити достовірність виявлення вибухонебезпечних предметів. На основі цих моделей формуються вимоги до систем, що дає змогу зменшити ризики, пов'язані із застосуванням компонентів штучного інтелекту.

— Інший напрям пов'язаний із використанням технологій доповненої реальності, — зауважив доповідач. — Результати обстеження територій та їх тривимірною картографування передаються саперам у вигляді 3D-моделей у шарі доповненої реальності. Це підвищує безпеку роботи та прискорює процес розмінування.

Принцип диверсності, як вже йшлося вище, широко використовується в системах безпеки критичного призначення, зокрема в системах аварійного захисту реакторів. Як розповів В'ячеслав Харченко, Науково-технічний центр аналізу та досліджень інфраструктурної безпеки науково-виробничого підприємства «Радій» протягом багатьох років бере участь у розробці та впровадженні таких систем для атомних електростанцій України та інших країн. За словами доповідача, ці системи безпеки будуються за принципом диверсності: основна та диверсна системи виконують однакові функції, але реалізовані на різних програмно-апаратних платформах.

Прикладом є платформа RadICS, сертифікована відповідно до жорстких вимог американського ядерного регулятора — U.S. Nuclear Regulatory Commission. До речі, технології платформи RadICS успішно адаптовані не лише для енергетики, а й для аерокосмічної галузі та кіберзахисту споживчої електроніки.

— Для таких систем ми розробили класифікатор видів диверсності — різних варіантів надмірності, які доповнюють традиційне резервування і дозволяють мінімізувати ризик так званих відмов за загальною причиною, — розповів В'ячеслав Харченко. — Диверсність може реалізовуватися через використання різної елементної бази, програмного забезпечення, алгоритмів, сенсорів або незалежних процесів розробки.

У доповіді наголошувалося, що принцип диверсності, який понад два десятиліття успішно застосовується у системах функціональної безпеки, сьогодні активно адаптується до систем штучного інтелекту. Зокрема, розроблено і запатентовано спосіб резервування систем ШІ, що ґрунтується на використанні різних джерел і наборів даних для навчання, альтернативних моделей і алгоритмів, а також незалежних каналів контролю їхньої працездатності. Такий підхід дозволяє створювати кілька незалежних версій системи, результати роботи яких можна порівнювати та перевіряти.

За словами В'ячеслава Харченка, застосування диверсності на різних етапах — від формування навчальних датасетів і побудови моделей до контролю функціонування систем — дає змогу істотно знизити ризики помилок, невизначеної або небезпечної поведінки штучного інтелекту. Комбінація цих методів підвищує надійність і стійкість інтелектуальних систем, що особливо важливо для їх використання у критично важливих сферах, де навіть поодинокі збої можуть мати серйозні наслідки.

Стандарти і проекти «Горизонту»

Як розповів професор Харченко, у співпраці з науковими та промисловими партнерами було розроблено 12 національних і галузевих стандартів, що визначають вимоги до функційної безпечності та кібербезпеки

інформаційно-керувальних систем атомних електростанцій. Ці стандарти сформували методологічну основу для подальшого розвитку підходів до забезпечення надійності та безпеки складних технічних систем, зокрема систем штучного інтелекту. Упродовж 2000–2020 років також виконано низку досліджень і розробок, спрямованих на створення програмно-технічних комплексів космічних систем, методів регулювання, проектування, верифікації та забезпечення ІТ-безпеки і гарантоздатності критичних інформаційно-керувальних систем.

Важливим напрямом міжнародної співпраці стала участь у проєкті ЕСНО, який реалізовувався у межах програми Horizon 2020 у 2019–2023 роках. Проєкт був одним із чотирьох пілотних ініціатив Європейського Союзу зі створення європейської мережі центрів компетенцій у сфері кібербезпеки. У його межах ХАІ разом із науковою школою В'ячеслава Харченка брали участь у розробленні моделей оцінювання надійності та безпеки для мультисекторальних сценаріїв застосування, зокрема у сфері критичної інфраструктури та автономних систем.

Крім того, виконувались й інші дослідницькі та прикладні проєкти, спрямовані на розвиток сучасних технологій кібербезпеки та інтелектуальних систем. Серед них — проєкт SI-CyberEDU, присвячений підготовці фахівців і розвитку методів кіберзахисту індустріальних інформаційно-керувальних систем, а також проєкт IFF-AUTODRONE, у межах якого розробляються мультисенсорні мобільні системи для автоматизованого розмінування. Ці ініціативи поєднують фундаментальні дослідження з практичним впровадженням і спрямовані на підвищення безпеки критичних технологій у різних галузях.

Від безпілотників до інтерактивного мистецтва

Як резюмував В'ячеслав Харченко, головним результатом досліджень стало створення концептуальних моделей, що заклали фундамент нового наукового напрямку — теорії критичного інтелектуального комп'ютингу. Цей напрям орієнтований на системи та інфраструктури, де помилка неприпустима, а безпека є найвищим пріоритетом. Щодо подальшого розвитку теорії гарантоздатного штучного інтелекту то за словами доповідача, він буде зосереджений на створенні систем із «природною резильєнтністю», здатних стабільно працювати навіть в умовах обмежених ресурсів.

Щодо перспективи, то, як зауважив В'ячеслав Харченко, особлива увага приділятиметься розробці інтелектуальних мобільних комплексів, що об'єднують безпілотники та наземну робототехніку. Крім того, паралельно розвиватимуться методи оцінювання ШІ як сервісу та впровадження інтелектуальної діагностики в енергетику. Також важливим етапом стане формування жорстких регулювальних вимог до програмного забезпечення та розвиток ідей «ноокомп'ютингу» — синергії людського та штучного розуму. Нарешті, поєднання ШІ з інтернетом речей та доповненою реальністю відкриє нові горизонти навіть у таких сферах, як інтерактивне мистецтво.

Не відстати у стратегічній галузі

Голова Державної служби спеціального зв'язку і захисту інформації України, доктор технічних наук Олександр Потій наголосив, що штучний інтелект належить до критичних технологій, які визначатимуть спроможність держав і суспільств у майбутньому. Наявність власних наукових і інженерних шкіл, здатних досліджувати, розробляти та впроваджувати такі технології, посилює потенціал держави, особливо в умовах війни, зокрема у сфері національної безпеки та загальної стійкості суспільства. Володіння цими інструментами відкриває можливості для створення проривних технологічних рішень у різних галузях, передусім у критичній інфраструктурі — енергетичному та нафтогазовому секторі, а також у розвитку сучасних систем озброєння, зокрема безпілотних морських, наземних і повітряних комплексів.

Окремо доповідач відзначив внесок наукової школи В'ячеслава Харченка, яка зосередилася на дослідженні гарантоздатності систем штучного інтелекту — аспекту, що досі недостатньо опрацьований розробниками сучасних інтелектуальних моделей. Науковці змогли адаптувати напрацьовані підходи до забезпечення надійності технічних і автоматизованих систем до нового класу — систем штучного інтелекту. Це створює передумови для їх безпечного використання у критичних сферах — від управління енергетичними та промисловими об'єктами до систем озброєння і кіберзахисту. За словами Олександра Потія, представлені результати мають як наукову новизну, так і практичну значущість, а тому подальша підтримка прикладних досліджень у цій сфері з боку наукової спільноти, держави та приватного сектору є надзвичайно важливою.

Генеральний директор ПАТ «Науково-виробниче підприємство «Радій» кандидат технічних наук Аліна Бегун наголосила, що значна частина досягнень компанії стала можливою завдяки багаторічній співпраці підприємства з науковою школою В'ячеслава Харченка та кафедрою кібербезпеки й інтелектуальних інформаційних систем ХАІ. Спільно було створено науково-технічний центр, що опікується питаннями кібербезпеки, надійності, диверсності систем і застосування штучного інтелекту в атомній енергетиці. За словами Аліни Бегун, використання штучного інтелекту може підвищити конкурентоспроможність галузі, однак для критичної інфраструктури воно потребує особливо ретельного наукового опрацювання.

Директор Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України член-кореспондент НАН України Володимир Мохор навів приклад із практики: у 2016 році Інститут розробляв для НАЕК «Енергоатом» концепцію галузевої системи збору та обробки інформації про технічний стан обладнання атомних електростанцій. Уже тоді стало очевидно, що обсяги даних і швидкість їхнього зростання є настільки значними, що традиційні технології та людські ресурси не здатні ефективно їх опрацьовувати.

На думку Володимира Мохора, нові можливості для розв'язання цієї проблеми відкриває застосування штучного інтелекту, однак його використання в критично важливих галузях, зокрема ядерній енергетиці, потребує особливої обережності, адже відповідальність за рішення та їхні наслідки має залишатися за людиною. У цьому контексті науковець відзначив запропонований В'ячеславом Харченком підхід диверсності, який передбачає використання кількох незалежних систем штучного інтелекту для перевірки та зіставлення результатів. Такий підхід, за його словами, відкриває перспективний науково-технічний напрям і може стати основою для підвищення довіри до рішень, сформованих ШІ. Він висловив переконання, що ці дослідження мають значну фундаментальну перспективу та заслуговують на підтримку, а Інститут проблем моделювання в енергетиці готовий долучитися до їх розвитку.

Академік-секретар Відділення інформатики НАН України Олександр Хіміч наголосив, що дослідження В'ячеслава Харченка у сфері гарантоздатних систем штучного інтелекту розглядаються як один із пріоритетних міждисциплінарних напрямів для НАНУ. Він зазначив, що стрімкий розвиток штучного інтелекту, зумовлений прогресом обчислювальної техніки, накопиченням великих масивів даних та поширенням нейромережових технологій, зробив цю сферу одним із ключових трендів сучасної науки. Водночас поряд із революційними досягненнями постають і серйозні виклики, пов'язані з надійністю результатів, які продукують системи штучного інтелекту. Серед основних проблем Олександр Хіміч назвав якість і репрезентативність даних, оскільки навіть досконалі алгоритми не можуть забезпечити надійний результат за наявності неповних або неточних даних.

Додатковими чинниками ризику є нестійкість моделей і так звані «погано обумовлені задачі», а також необхідність системного аудиту й оцінювання моделей штучного інтелекту.

Підсумовуючи, президент НАН України академік Анатолій Загородній наголосив на потребі інституційної підтримки цього напрямку досліджень. Він висловив переконання, що Академії варто започаткувати спеціальну наукову програму з досліджень штучного інтелекту, оскільки без системної підтримки Україна ризикує відстати у цій стратегічно важливій галузі науки і технологій.

Підготував Дмитро Шулікін
([вгору](#))

Додаток 21

19.03.2026

Керувати квантовим вихором

Про результати дослідження розповідають його виконавці – доцент кафедри квантової теорії поля та космофізики в КНУ імені Тараса

Шевченка Олександр Якименко (керівник проєкту на першому етапі) та доцентка цієї ж кафедри Олена Приходько (керівник проєкту на завершальному етапі) ([Національний фонд досліджень України](#)).

«Ми запропонували на конкурс саме цю ідею, бо вона є точкою перетину фундаментальної фізики (науки про надплинність і макроскопічні квантові явища) та її практичного застосування, – пояснює Олександр Якименко. – Нас передусім цікавить питання: як у квантових системах виникають і еволюціонують топологічні збудження – квантові вихори – і чи можна ними керувати. Водночас контроль топологічних збуджень у квантових системах відкриває шлях до практичних рішень. Це фундамент для створення квантових гіроскопів (приладів, що визначають зміну положення об'єктів в просторі) та сенсорів наступного покоління. Вони будуть у тисячі разів чутливішими за сучасні аналоги. Це критично для систем навігації в умовах, де не працює GPS, для розвідки корисних копалин чи моніторингу гравітаційних змін. Саме тому такі дослідження важливі і для України, і для світу».

У чому ж суть проєкту? Що вдалося зробити?

«Уявіть, що ви хочете передати повідомлення, написане на поверхні води в басейні. Якщо ви просто сколихнете воду, хвилі швидко згаснуть і розсіються – інформація зникне. Але якщо вдасться створити маленький стабільний вир (воронку), він зможе довго подорожувати басейном, зберігаючи свою форму, – розповідає Олена Приходько. – У нашому мікросвіті такі «вири» називаються квантовими вихорами. Ми працюємо з надзвичайно холодними атомами (майже при абсолютному нулі), де зникає тертя, а отже рух атомів у такому вихорі не витрачає енергію і не згасає з часом. Суть нашого проєкту – навчитися «дресирувати» ці квантові вихори: створювати їх, пересувати їх спеціальними атомними каналами (маршрутами) і зчитувати інформацію, яку вони несуть. Ми розробляємо «транспортну систему» для квантового світу, де вихор — це надійна посилка, яка не розсіплеться по дорозі від найменшого поштовху чи шуму».

Під час виконання проєкту вчені отримали результати світового рівня, що підтверджено публікаціями у престижних журналах (зокрема *Physical Review* та *New Journal of Physics*). Розроблено, зокрема, теоретичні моделі керованого транспорту вихорів у складних атомних ланцюгах. Науковці довели, що вихорами можна керувати (маніпулювати) за допомогою лазерного світла та створювати умови для їх стабільного руху.

«Ми розрахували режими, за яких вихор стабільно коливається між двома кільцевими пастками для надплинної речовини. Створено модель квантового тригера, фактично – прототип елементарної комірки квантової пам'яті», – продовжує розповідь пані Олена.

Також науковці розробили перспективні фізичні платформи для створення нових типів сенсорів. «Це відкриває шлях до створення квантових гіроскопів, які будуть на порядки точнішими, ніж ті, що є сьогодні», – додала науковиця.

Проект успішно завершено, але його виконання аж ніяк не було легким.

«Війна стала серйозним випробуванням для виконавців проекту. На початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну фінансування було призупинено. Після відновлення роботи було дуже непросто виконувати тривалі розрахунки під час відключень світла, – згадує пані Олена. – Були й труднощі з поїздками за кордон, що ускладнило співпрацю з іноземними колегами. Попри це, ми зуміли виконати проект, отримати вагомні результати і перспективи для нових досліджень».

Ученим, які планують взяти участь у конкурсах НФДУ, науковиця радить не боятися «високої планки» і подавати сміливі ідеї, навіть якщо ці ідеї поки що здаються фантастичними. «Грантові комітети цінують наукову сміливість», – усміхається співрозмовниця.

Ще один секрет успіху – хороша команда. «Залучайте молодь. Енергія студентів та аспірантів у поєднанні з досвідом провідних учених – ідеальний мікс для успіху, – додає Олена Приходько. – Також важливо реалістично планувати і педантично звітувати. Ну й звичайно, потрібно бути кращим у своїй галузі науки».

Саме такий ідеальний мікс успіху можна побачити у команді, яка виконала проект. Поруч з досвідченими вченими працювали молоді дослідники, які не боялися брати на себе відповідальність і отримали блискучий результат. Для багатьох молодих учених проект став початком наукової кар'єри, дав можливість заявити про себе у великій науці.

«Ми будували роботу так, щоб сильні теоретичні ідеї підкріплювалися ретельними перевірками та командним обговоренням кожного кроку, – додала пані Олена. – Пройдено непростий шлях, на якому були й технічні глухі кути, й перерахунки, і пошуки кращих підходів. Але завдяки взаємній підтримці, дисципліні й довірі нам вдалося отримати результати, за які не соромно. Наша команда – це люди, які не просто виконують роботу, а живуть наукою. Саме завдяки їм проект і став успішним».

Інтерв'ю проводила Світлана ГАЛАТА

[\(вгору\)](#)

Додаток 22

27.03.2026

На «Вернадському» почала роботу 31-ша експедиція

На «Вернадському» завершилася перезмінка річних команд. 31-ша Українська антарктична експедиція повноцінно почала роботу на станції, а 30-та УАЕ вирушила додому ([O:NAUKA](#)).

На полярників та полярниць чекає тривалий шлях. Спершу наше судно «Ноосфера» доправить їх до порту Пунта-Аренас в Чилі. Звідти команда літаками діставатиметься Польщі, а потім автобусом — України.

Нагадуємо, що 30-та експедиція рік працювала на «Вернадському». Її учасники виконували дослідження за трьома основними напрямками: геофізика, метеорологія, біологія, а також підтримували роботу станції.

Насамперед команда забезпечувала збір, обробку та передачу даних, більшість рядів яких є найдовшими в Антарктиці. Ними користуються в усьому світі, щоб відстежувати глобальні процеси, що впливають на нашу планету.

Приміром, завдяки спостереженням за рівнем озону в атмосфері (вони тривають на станції з 1957-го) торік було зафіксовано позитивну динаміку щодо «затягування» озонової діри над Антарктикою. Вона закрилася не лише раніше очікуваного терміну, а й найраніше з 2019 року.

Інше вимірювання навпаки підтвердило загрозливу тенденцію щодо потепління в Антарктиці. Торік температура морської води в районі нашої станції жодного разу не опустилася нижче межі замерзання, а навколо острова не утворився стійкий льодовий покрив.

Окрім виконання наукової програми, 30-та експедиція активно долучалася до міжнародної співпраці, культурної дипломатії та популяризації науки. Зокрема, на «Вернадському» спільно з українськими вченими працювали учасники Першої мексиканської антарктичної експедиції. Це важливо не лише з точки зору наукової взаємодії, а й як інструмент нашої «м'якої сили» в країнах Глобального Півдня.

Також полярники 30-ї прийняли на станції майже 2 тис. туристів з різних куточків світу (звісно, крім РФ та РБ) та провели понад 130 онлайн зустрічей для школярів.

Тепер естафету української антарктичної місії підхопила 31-ша експедиція. Керівник 30-ї УАЕ Олександр Полудень віддав символічний ключ від «Вернадського» своїй наступниці Анжеліці Ганчук. Також вони разом підписали акт приймання-передачі станції та змінили прапори на флагштоку.

Бажаємо 31-й експедиції гарної зими та виконання всіх поставлених завдань, а команді 30-ї — безпечного та легкого шляху додому. Чекаємо!

[Джерело](#)
(вгору)

Додаток 23

25.03.2026

Енергетична стійкість: де історія Києва зустрічається з технологіями майбутнього

■ Наука в стінах легенди (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Мало хто знає, що цей Інститут розташований у будівлі з неймовірною історією. Це колишня Центральна електрична станція (ДЕС-1) на Подолі, зведена ще на межі XIX-XX століть. Саме вона була першою загальноміською електростанцією Києва, що давала струм для освітлення

міста та перших електричних трамваїв. Сьогодні цей комплекс – пам'ятка індустріальної спадщини, де замість старих парових машин працюють над газифікацією біомаси та отриманням водню.

🏗️Що розробляють науковці прямо зараз?

Директорка Інституту Наталія Дунаєвська представила проекти, які адаптовані до умов війни та потреб відновлення:

🌱Енергія з відходів: технології отримання синтез-газу та водню з біомаси та органічних відходів. Це реальний шлях до децентралізації енергетики.

🔥Мобільність та автономність: науковці продемонстрували прототип установки, створений за підтримки Національного фонду досліджень України. Вона здатна забезпечити теплом та світлом території, де через обстріли перерване централізоване постачання.

🌍Екологічність: нові методи очищення димових газів та термічної переробки палива, що відповідають сучасним стандартам.

([вгору](#))

Додаток 24

20.03.2026

ТНПУ розширює наукове партнерство з Національною академією наук України: затверджено новий крок у розвитку енергетичних технологій

Як зазначив Андрій Русанов, спільна робота ТНПУ та Національної академії наук уже дала вагомий результат — було розроблено тепловий генератор, що працює на непідготовленій біомасі із сільськогосподарських відходів: “Те, що зроблено в рамках цієї співпраці, це фактично вперше у світі. Ми розробили й запропонували такий тепловий генератор, який спалює непідготовлену біомасу. І при цьому вона спалюється дуже ефективно та автоматизовано. Ця технологія відкриває дуже багато переваг: це декарбонізація, це використання власних великих запасів в Україні, це стабільність роботи на перспективу. На відміну від інших відновлених джерел енергії, це - прогнозоване джерело. Тому те, що зроблено і вже впроваджено - це дуже велика основа для подальшого масштабування по всій Україні.” ([Тернопільський національний педагогічний університет](#)).

“Питання енергетики це сьогодні надзвичайно важлива тема, яка обговорюється на всіх майданчиках починаючи від законодавчого органу і закінчуючи органами місцевого самоврядування. Звичайно, цей варіант, який сьогодні пропонують вчені педагогічного університету, він представляє надзвичайно велику цінність, тому що він одночасно розв'язує дві проблеми: перша проблема - це генерація теплової електроенергії, а друга - це питання екологічної безпеки. Ці генератори, які розроблені, вони працюють на відходах агропідприємств, і водночас вирішується питання утилізації цих відходів, окрім цього є позитивний ефект, бо виробляється теплова енергія.

Сьогодні на Тернопільщині працюють вже чотири такі установки й стоїть питання про поширення цього досвіду», - сказав Іван Калаур, народний депутат України, заступник голови наглядової ради ТНПУ.

Зі слів ректора ТНПУ Богдана Буяка, університетські науковці вже впродовж 20 років працюють над тематикою енергоощадних технологій, відновлюваної енергетики та біоенергетики. До розробок залучені представники інженерно-педагогічного, хіміко-біологічного, географічного, фізико-математичного факультетів, що робить проєкт міждисциплінарним і надзвичайно актуальним.

“Сьогодні на багатьох наукових форумах лискутується ця тематика. Ці проєкти підтримуються нашою владою. До прикладу, ми маємо певні проєкти, які замовляє держава через Міністерство освіти та науки України, Тернопільська обласна військова адміністрація і наша міська рада. Мені дуже приємно, що науковці ТНПУ працюють над тематикою, яка сьогодні може конкурувати на міжнародному рівні і в перспективі ми плануємо ці розробки подавати на участь в конкурсних проєктах Горизонту, Еразмусу та інших”, - сказав Богдан Буяк.

Ірина Шевченко

Читайте також: [У тернопільському виші розроблятимуть біопаливні електрогенератори](#)
(вгору)

Додаток 25

23.03.2026

АНАТОЛІЮ ЗАГОРОДНЬОМУ ПРИСВОЄНО ЗВАННЯ ПОЧЕСНОГО ДОКТОРА УДУ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Засідання Вченої ради університету відкрив голова Ради, ректор Віктор Андрущенко, який наголосив на вагомості постаті лауреата для розвитку сучасної науки та освіти, підкресливши, що його науковий авторитет і багаторічна діяльність є надзвичайно важливими для формування світогляду студентської молоді, їхньої мотивації до наукового пошуку та професійного зростання. Ректор також відзначив, що присутність таких постатей в університетському середовищі зміцнює академічні традиції закладу, сприяє підвищенню його наукового авторитету та відкриває нові можливості для розвитку міжінституційної співпраці ([Український державний університет імені Михайла Драгоманова](#)).

Під час церемонії було виголошено біографічну довідку про науковий шлях Анатолія Загороднього, а також оголошено рішення Вченої ради університету про присвоєння йому звання Почесного доктора. Відповідний диплом та академічну мантию вручив ректор університету Віктор Андрущенко.

У своєму виступі Анатолій Загородній подякував університетській спільноті за високу честь і відзначив важливість єдності наукової та освітньої

сфер, особливо в умовах сучасних викликів. Він наголосив на необхідності підтримки молодих науковців, які поступово поповнюють наукову спільноту України, і проведенні спільних заходів, спрямованих на розвиток міждисциплінарної співпраці, обмін досвідом та інтеграцію української науки у світовий дослідницький простір. Особливу увагу було акцентовано на важливості створення сприятливого середовища для наукового зростання студентської молоді, розширення можливостей для їхньої участі у дослідницьких проєктах та міжнародних ініціативах.

З вітальними словами до новообраного Почесного доктора звернулися провідні українські науковці, зокрема президент Національної академії педагогічних наук Василь Кремень, голова Української Ради Миру Михайло Згуровський, директор Національного інституту серцево-судинної хірургії імені Миколи Амосова НАМН України Василь Лазоришинець та Надзвичайний і Повноважний Посол України, професор УДУ імені Михайла Драгоманова Валерій Цибух, які підкреслили його визначний внесок у розвиток науки, міжнародне визнання та вагомую роль у зміцненні наукового потенціалу України.

[Повний текст](#)
([вгору](#))

Додаток 26

04.03.2026

НАУКОВЦІ ТА СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ ОБГОВОРИЛИ КОНЦЕПЦІЮ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Особливого значення події надав той факт, що презентація відбулася у стінах Конституційного Суду України і стала першим спільним заходом Конституційного Суду України та Національної академії наук України, присвяченим обговоренню концептуальних засад розвитку національного законодавства ([ІПрНПЕ НАН України](#)).

Відкриваючи захід, виконувач обов'язків Голови Конституційного Суду України **Олександр Петришин** привітав учасників та наголосив на важливості системного наукового підходу до розвитку законодавства. За його словами, українське законодавство нерідко характеризується несистемністю та суперечливістю, а тому формування наукової концепції його розвитку є необхідною умовою підвищення його якості та узгодженості.

«Перш за все необхідно поставити розвиток законодавства на належний рівень — на рівень наукового підходу, на рівень наукового бачення чинників, форм і тенденцій розвитку законодавства», — зазначив він.

Олександр Петришин також привітав ініціаторів і авторів видання, підкресливши, що підготовка монографії є вагомим кроком до **відновлення авторитету науки у правотворчому процесі**.

Віцепрезидент Національної академії наук України **Олег Рафальський** у своєму виступі підкреслив, що право є фундаментальною основою існування держави, особливо в умовах сучасних викликів. Він зазначив, що Конституційний Суд України не лише застосовує право, а й виступає активним учасником правотворчого процесу. За його словами, саме науковий підхід є тим методологічним інструментом, який дозволяє підвищити якість і ефективність законодавства. Особливу увагу було приділено ролі Національної академії наук України у правотворчому процесі, адже відповідно до Закону України «Про правотворчу діяльність» НАН України визначена одним із ключових суб'єктів, які здійснюють **незалежну наукову експертизу законопроектів та прогнозування розвитку законодавства**.

«Ми не повинні бути «пожежною командою», яка реагує на проблеми постфактум. Наука повинна вести державу вперед, формуючи стратегічне бачення розвитку законодавства», — підкреслив він.

Директор Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України **Олексій Кот** у своєму виступі окреслив передумови підготовки монографії та звернув увагу на необхідність формування цілісної наукової доктрини розвитку законодавства.

«Академічна наука відіграє ключову роль у формуванні стратегічних орієнтирів державного розвитку. Представлена монографія є прикладом фундаментального дослідження, спрямованого на формування системного бачення майбутнього українського законодавства», — зазначив він.

Презентаційну частину заходу модерували суддя Конституційного Суду України **Оксана Грищук** та директор Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України **Олексій Кот**.

З ґрунтовною доповіддю виступила заступниця голови Науково-консультативної ради при Голові Верховної Ради України **Наталія Кузнєцова**, яка виступила одним із головних ініціаторів підготовки монографії, розповіла про ідею створення цього масштабного дослідження.

Вона зазначила, що більшість авторів видання є членами Науково-консультативної ради при Голові Верховної Ради України, які представляють різні наукові школи та регіони держави. За словами Наталії Кузнєцовой, до роботи над монографією були залучені представники провідних юридичних університетів і наукових установ України. Особливу подяку вона висловила Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, який забезпечив організаційну та наукову координацію роботи авторського колективу. У доповіді були окреслені теоретичні та практичні засади формування Концепції, її значення для розвитку законодавства, а також можливі моделі впровадження напрацювань у діяльність органів державної влади. Окремо Наталія Кузнєцова зупинилася на розділі монографії, який присвячений конституційним засадам розвитку законодавства. У роботі над цим розділом взяли участь судді Конституційного Суду України: Олександр Петришин, Оксана Грищук, Ольга Совгіря, Сергій Різник.

«Конституція України має стати концептуальним каркасом розвитку галузевого законодавства. У цьому процесі ключову роль відіграє Конституційний Суд України, який здійснює перевірку законів на відповідність Основному Закону держави», — наголосила Наталія Кузнєцова.

Директор Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка України **Оксана Васильченко** у доповіді зосередила увагу на конституційних засадах розвитку законодавства України. У виступі вона підкреслила ключову роль Конституції України як системоутворюючого фундаменту всієї правотворчої діяльності держави. За її словами, жоден нормативно-правовий акт не може бути ефективним без чіткого дотримання конституційних принципів, адже саме Основний Закон визначає межі та напрями розвитку правової системи. Доповідачка також звернула увагу на значення Конституційного Суду України у забезпеченні верховенства Конституції та узгодженості національного законодавства. Вона зазначила, що формування науково обґрунтованої концепції його розвитку має ґрунтуватися на конституційних принципах і практиці конституційного правосуддя.

З доповіддю також виступив суддя Конституційного Суду України **Сергій Різник**, який зосередив увагу на значенні наукових досліджень для розвитку сучасної правової системи та вдосконалення правотворчої діяльності. У своєму виступі він наголосив, що формування ефективного та узгодженого законодавства потребує системного наукового підходу, а також тісної взаємодії між науковою спільнотою, законодавцем і органами конституційної юрисдикції.

За словами судді, діяльність Конституційного Суду України тісно пов'язана з якістю законодавства, оскільки саме його системність і внутрішня узгодженість визначають ефективність захисту конституційних прав і свобод людини. Він також зазначив, що представлена монографія може стати надійним науковим орієнтиром для подальшого розвитку правничої доктрини.

У виступі заступника директора Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України з наукової роботи **Андрія Гриняка** було акцентовано увагу на підготовці концепцій розвитку галузевого законодавства, над якими нині працює Інститут у межах реалізації цільової наукової програми НАН України. Він зазначив, що відповідні дослідження спрямовані на формування системного бачення модернізації окремих галузей права, удосконалення нормативного регулювання та вироблення наукових прогнозів подальшого розвитку законодавства. За словами доповідача, одним із ключових завдань цих напрацювань є забезпечення узгодженості та системності правового регулювання, а також гармонізація національного законодавства з європейськими правовими стандартами. Він підкреслив, що розроблення концепцій галузевого законодавства є складовою наукового

забезпечення правотворчої діяльності держави та сприятиме формуванню довгострокових орієнтирів розвитку української правової системи.

Із виступом також звернулася заступник директора Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України **Наталія Оніщенко**, яка є одним з авторів презентованої монографії. У своєму виступі вона звернула увагу на значення правничої науки у формуванні стратегічних орієнтирів розвитку національного законодавства. Наталія Оніщенко зазначила, що підготовка науково обґрунтованих концепцій розвитку законодавства є необхідною передумовою забезпечення його системності та ефективності. Вона підкреслила, що такі фундаментальні дослідження сприяють формуванню сучасної правової доктрини та посиленню взаємодії між наукою, правотворчою практикою і державними інституціями.

Після презентації монографії відбулася жвава наукова дискусія, у якій взяли участь судді Конституційного Суду України, відомі українські правники і науковці.

Фото: «Юридична практика», «Юрінком Інтер».

Публікації про конференцію: [«Юридична практика»](#)
([вгору](#))

Додаток 27

27.03.2026

Академічна доброчесність у науковій діяльності

Цей документ набрав чинності 1 лютого 2026 року і вводиться в дію 31 липня нинішнього року. Отже, протягом півріччя наукова спільнота, освітяни, урядовці, видавці мають забезпечити умови для реального виконання норм нового закону. Тож організатори заходу [відділ науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства](#) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського запропонували широкому загалу – науковим працівникам, аспірантам, бібліотекарям наукових установ Національної академії наук України взяти участь у такому надзвичайно актуальному вебінарі ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

У презентації доповідач [Юлія Половинчак](#) детально виклала і базову проблематику, і методики, і нюанси, які слід враховувати при підготовці публікацій, щоб забезпечити дотримання вимог академічної доброчесності. Йшлося про такі питання, як уникнення плагіату, самоплагіату, а також коректне цитування, зокрема, використання тексту, згенерованого ШІ, декларування цього факту, відповідальність за зміст згенерованих текстів тощо. У презентації чітко викладено ознаки поданих до публікації статей, що можуть бути розцінені як плагіат, фальсифікація, помилка автора, компіляція — всі, так би мовити, «червоні прапорці», що застерігають авторів і редакції

наукових видань від порушення норм Закону України «Про академічну доброчесність».

Особливу увагу [Юлія Половинчак](#) приділила специфіці роботи з різноманітними антиплагіатними сервісами, можливими побічними ефектами після доопрацювання матеріалів, які навіть не були опубліковані. Наводилися також граничні відсотки збігів, цитувань та посилань, зафіксованих антиплагіатними програмами, що можуть вважатися неприйнятними для публікації статті.

Доповідач також чітко зорієнтувала учасників вебінару не тільки щодо вимог чи ознак якості та характеристик самих авторських текстів, а й так званих хижацьких (сміттєвих) видань, недоброчесних видавничих практик.

Учасники заходу під час обговорення теми вебінару зауважували, що, приміром, антиплагіатна інтернет-система [StrikePlagiarism.com](#) інколи не фіксує збіги в статтях, тоді як «прогон» у Google виявляє їх. Порушувалося також питання про відповідальність за відчуження авторства публікації, санкції за комерціалізацію наукових статей тощо.

Докладно ознайомитися з матеріалами вебінару можна на [YouTube каналі Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського](#). На сайті НБУВ також розміщена зазначена презентація у pdf-форматі.

Додаткові матеріали:

 [Презентація Ю. Половинчак "Академічна доброчесність у науковій діяльності"](#)
([вгору](#))

Додаток 28

11.03.2026

Теоретичні та прикладні аспекти біографістики

Відбулась конференція, присвячена 220-річчю від дня народження Левка Боровиковського ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

4 березня відбулася XI Всеукраїнська наукова конференція «*Теоретичні та прикладні аспекти біографістики: доба романтизму в особистісному вимірі (до 220-річчя від дня народження Левка Івановича Боровиковського)*», організована в онлайн-режимі [Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна](#), зокрема, його підрозділами: кафедрою українознавства Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Центром українських студій та краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька, відділом українських студій імені Д. І. Багалія, Центральною науковою бібліотекою університету. [Інститут біографічних досліджень](#) НБУВ цього року також виступив її співорганізатором.

Учасників із Києва, Львова, Запоріжжя, Дніпра, Одеси, Сум, Ужгорода, Ізмаїла та інших міст нашої країни, а також зі Швейцарії та Фінляндії, здобувачів освіти, викладачів, науковців і дослідників об'єднало незламне місто-герой Харків. У центрі обговорення були не лише питання, пов'язані безпосередньо з творчістю Левка Боровиковського (1806–1889) – випускника Харківського університету, одного з перших поетів Українського національного відродження, а й більш широкі проблеми особливостей доби романтизму на українських землях.

На конференції працювали також секції, присвячені теоретичним і прикладним засадам біографічних студій, історіографії та джерелознавству.

Серед привітань учасникам конференції від керівництва Університету та співorganizаторів форуму прозвучало звернення директора [Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ, доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України **Володимира Івановича Попика**. Він відзначив, що в атмосфері консолідації українського суспільства в боротьбі проти іноземної навали зримо зростає інтерес дослідників і широкого читацького загалу до яскравих постатей наших співвітчизників – представників минулих поколінь і сучасників, їх патріотичних переконань, втілених у ідеї, зусиль, боротьби, творчих досягнень. Пріоритетність погляду на світ через людську душу, інтелект, серце, волю – величезне досягнення української гуманітаристики і відродження давніх традицій, закладених ще Григорієм Сковородою.

На секційних засіданнях виступили з доповідями співробітники [Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ: кандидат історичних наук **Наталія Петрівна Марченко** – «Постать у фактах: дискурсивний поворот у сучасній українській біографістиці для дітей», кандидат історичних наук **Вікторія Василівна Патик** – «Інтеграція української біографістики до світової спадщини», кандидат філологічних наук, доцент **Оксана Валентинівна Плющик** – «Цифровий слід письменника: проблема верифікації біографічних джерел у онлайн-просторі» та молодші наукові співробітниці **Тетяна Володимирівна Котлярова** і **Тетяна Вікторівна Комарянська** – «Колективний портрет представників Харківської школи романтиків: ресурс Українського національного біографічного архіву».

У межах програми конференції відбулася презентація монографії доктора історичних наук **Надії Іванівни Любовець** «Українська мемуарна традиція: еволюція у вимірах часу (XII ст. – перша третина XX ст.)» (Київ, 2024).

Конференція засвідчила високу творчу активність освітньо-наукового співтовариства попри всі виклики часу, зосередження зусиль на вивченні проблем багатства людського потенціалу України крізь віки, традицій і естафети поколінь, збагачення національної пам'яті. Високий науково-методологічний рівень доповідей і широка географія учасників підтвердили

зростаючу актуальність біографічного знання в сучасному гуманітарному просторі.

З відеозаписами виступів учасників конференції можна ознайомитися за посиланням: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLVqzIULRBr4aq5-wu0n51lsTA0PIfjsiM> (Ютуб-канал Інституту біографічних досліджень «Biography. Біографіка. Біографістика»).

Оксана Плющик,
кандидат філологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень

([вгору](#))

Додаток 29

31.03.2026

У Могилянці відбулася наукова конференція «Юдаїка в архівах, бібліотеках та музеях України»

Конференцію відкрили вітальними словами президент НаУКМА Сергій Квіт, віцепрезидентка НаУКМА з науково-навчальних студій, наукова директорка проєкту Ольга Полюхович, заступниця міністерки культури України Богдана Лаюк, голова Представництва ЮНЕСКО в Україні професорка К'яра Децці Бардескі, а також керівниця Omeljan Pritsak Research Center for Oriental Studies – Kyiv-Mohyla Academy Таїса Сидорчук ([Світ](#)).

У своїх виступах спікерки наголосили на особливій актуальності теми в умовах повномасштабної війни.

«Документальна спадщина є життєво важливою для збереження української культури під час війни. Сьогодні, коли наша культурна спадщина щодня зазнає втрат, питання діджиталізації та забезпечення доступу до документів стає критично важливим», — зазначила Ольга Полюхович.

«Вивчення та оцифрування єврейської документальної спадщини в Україні дає нам змогу не лише зберегти історичні записи, а й відновити голоси, розповісти історії та поширювати спільне розуміння багатогранної та різноманітної культури України», — наголосила К'яра Децці Бардескі.

У межах двох тематичних секцій учасники представили результати досліджень єврейських колекцій із фондів українських архівів, бібліотек і музеїв. Доповіді охоплювали питання атрибуції та провенансу юдаїки, виявлення архівних джерел, дослідження музейних колекцій, а також окремі аспекти історії єврейського театру та Голокосту в Україні.

Окрему увагу було приділено проблемам доступу до джерел, їхнього збереження та інтеграції в сучасні дослідницькі й освітні практики.

Важливою частиною події стала виставка «Юдаїка в колекціях наукової бібліотеки та наукового архіву НаУКМА», де вперше було представлено рідкісні видання єврейських авторів і видавництв, а також унікальні

документи й автографи з університетських фондів. Після завершення конференції для учасників провели кураторську екскурсію виставкою.

Конференція відбулася в межах проєкту [Jewish Heritage in Ukraine](#), що має на меті формування комплексного бачення єврейського внеску в багатокультурну історію України та розвиток міждисциплінарного наукового діалогу.

Проєкт реалізується Національним університетом «Києво-Могилянська академія» у партнерстві з UNESCO Ukraine за фінансової підтримки Європейського Союзу. Зміст публікацій у межах проєкту є виключною відповідальністю партнера і не обов'язково відображає позицію ЮНЕСКО та Європейського Союзу.

([вгору](#))

Додаток 30

06.03.2026

Молоді вчені долучаються до формування державної політики: у Львові обговорили механізми співпраці науки й влади

5 березня 2026 року у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності відбувся Конгрес молодих вчених «Молодіжна наука для політики» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Участь у відкритті Конгресу взяли заступник Міністра освіти і науки України Денис Курбатов, ректор Львівського державного університету безпеки життєдіяльності Дмитро Бондар та голова Ради молодих вчених при МОН Анастасія Сімахова. У своєму виступі Денис Курбатов наголосив на важливості залучення молодих учених до підготовки рішень державної політики та розвитку прикладних досліджень, результати яких можуть використовуватися для реагування на актуальні виклики для країни.

Захід організовано Радою молодих вчених при Міністерстві освіти і науки України в межах реалізації Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору.

Конгрес об'єднав понад 100 учасників — молодих дослідників, представників університетів, наукових установ та органів влади. Під час заходу обговорили, як результати досліджень можуть використовуватися під час підготовки державних рішень та які інструменти співпраці між науковцями й органами влади вже працюють в Україні.

Науковці з різних регіонів України представили результати власних досліджень, зокрема у сфері безпеки держави, та обговорили можливості їх використання у державній політиці.

У межах заходу також відбулася регіональна зустріч рад молодих вчених Львівської області, під час якої учасники обговорили координацію роботи та подальшу співпрацю.

([вгору](#))

26.03.2026

Три науковиці НАН України увійшли до рейтингу «УП 100: Сила жінок 2026»

Про це ідеться у повідомленні пресслужби [Національної академії наук України \(Світ\)](#).

Христина Гнатенко – член-кореспондент НАН України, професор кафедри теоретичної фізики імені професора Івана Вакарчука Львівського національного університету імені Івана Франка. У 2020 році вона стала наймолодшим доктором фізико-математичних наук в Україні. Коло її наукових інтересів – квантова фізика та квантові обчислення. Окрім цього, Христина активно займається популяризацією науки та професійно грає на скрипці.

Олена Парійська – кандидат хімічних наук, наукова співробітниця Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України. Олена працює над створенням графенових матеріалів як альтернативи коштовним металам у процесах перетворення енергії. Її досягнення відзначені преміями Президента України, Верховної Ради та міжнародною премією L’Oréal-UNESCO.

Катерина Шаванова – біолог, кандидат біологічних наук, старша наукова співробітниця Інституту проблем безпеки АЕС НАН України. Сфера її діяльності – ядерна безпека та радіоекологія. Сьогодні Катерина захищає країну у лавах Збройних Сил України, несучи службу у 13-й бригаді НГУ «Хартія».

[\(вгору\)](#)

13.03.2026

Вчені, які наважилися: історії академічних стартапів

Про результати проекту, а також плани на майбутнє фахівці Центру інновацій Київського академічного університету розповіли під час зустрічі в Українсько-данському молодіжному домі, яка відбулася у змішаному форматі (офлайн і онлайн). На неї прийшли молоді й провідні вчені, засновники стартапів, підприємці, представники Міністерства освіти і науки України, Президії Національної академії наук України, Українського фонду стартапів, Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій, Київської міської державної адміністрації, Київської обласної військової адміністрації. Виступи, запитання і дискусії підтвердили – тема академічних стартапів і комерціалізації наукових результатів є надзвичайно актуальною для наукової спільноти. Учені зацікавлені в тому, щоб знання не залишилися «на полицях», а стали справжньою силою [\(Світ\)](#).

Зустріч було проведено за інформаційної підтримки МОН України, УКРНОІВІ, НаУКМА, Noosphere Engineering School, Українсько-данського молодіжного дому та Academ.Media.

Учасники зустрічі говорили про те, що велика ідея української науки – прокласти «місток» між винаходом і стартапом, створити можливість комерціалізації наукових розробок – поступово набуває реальних форм, мрії стають першими перемогами, а невідомість перетворюється на впевненість, що все вдасться.

Віцепрезидент НАН України академік Олег Рафальський під час вітального слова наголосив, що ініціатива проєкту наукового парку Academ.City є добрим прикладом для академічних установ, які прагнуть не лише зберігати наукові традиції, а й формувати сучасне інноваційне майбутнє. Навколо Academ.City і Київського академічного університету гуртується молодь, і це дає підстави сподіватися, що в майбутньому саме українські вчені посядуть ключові позиції в європейській та світовій науці.

Про співпрацю НАН України і КМДА розповів заступник директора Департаменту промисловості та розвитку підприємництва міської адміністрації Анатолій Баган. Він наголосив, що місто вже відчуло користь від впровадження наукових результатів. Завдяки цій співпраці у міській цільовій програмі сприяння розвитку промисловості, підприємництва і споживчого ринку з'явилися заходи, спрямовані на інноваційний розвиток міста, – індустриальний хакатон і міський корпоративний акселератор. І нині підприємці розуміють користь співпраці з науковцями. Зокрема, вчені знайшли рішення для поліпшення конкурентоспроможності продукції промислових підприємств.

«Вчимося, робимо помилки і виправляємо їх»

Ці та інші успіхи, за словами заступниці директора Київського академічного університету, керівниці проєкту Academ.City Олександри Антонюк, стали можливі завдяки підтримці НАН України, IP-офісу, фінансовій підтримці державної і міської влади та злагодженій роботі команди. «Ми починали з мрії, прагнули створити екосистему, у якій кожен науковець зможе реалізувати себе і сприяти розвитку держави, – розповіла пані Олександра. – Нині наш проєкт розвивається, ми вчимося, робимо помилки, виправляємо їх. Цей досвід допоміг багато чого переосмислити, і чимало речей уже стали в пригоді, наприклад, під час створення правового механізму проєкту Science.City».

«Це наш спільний здобуток»

Про ініціативи МОН щодо трансформації сфери науки та інновацій України розповів заступник міністра освіти і науки Денис Курбатов. Він наголосив, що чимало ініціатив уже впроваджено, багато – у планах.

Одним з важливих досягнень є збільшення фінансування наукової сфери, зокрема додаткове фінансування у понад 3 млрд гривень за результатами державної атестації. Уперше за результатами цієї атестації 50 000 наукових і науково-педагогічних працівників отримають надбавку до

заробітної плати. «Це наш спільний здобуток: ми робимо реформи і трансформації, які допомагають збільшити фінансування», – наголосив пан Денис.

Серед ініціатив МОН: створення центрів досконалості (на це передбачено мільярд гривень, кошти підуть і на обладнання, і на гідні заробітні плати); створення Національної системи дослідників; запуск проєктної аспірантури (цього року буде набрано перших сто аспірантів); конкурс державного замовлення на науково-технічні розробки; створення екосистеми Science City та інші.

Мріяти про велике

Про кейси взаємодії науки і бізнесу розповів виконавчий директор Української асоціації венчурного та приватного капіталу Дмитро Кузьменко. Він розпочав виступ зі слів, які можуть стати гаслом кожного академічного стартапу: «Dream big!» («Мрійте про велике!») – та навів рекомендації, як перетворити академічний стартап на бізнес європейського рівня.

Керівник Noosphere Engineering School Сергій Веретюк висловив тверду впевненість, що найважливішою ланкою конвертації науки у прикладні винаходи є інженерна діяльність. Він переконаний, що науковці не повинні «перекваліфіковуватися» у бізнесменів. Учені мають добудовувати наукову картину світу, а перетворювати знання в інноваційні технології – справа інженерів.

Важливіше за цифри

Найуважніше учасники зустрічі слухали короткі розповіді про результати проєкту стартап-школи та досвід команд академічних стартапів. У цих розповідях не було пафосу, але було щось набагато важливіше: впевненість, що зміни можливі, що створювати стартапи, співпрацювати з бізнесом і впроваджувати інновації – реально.

Про результати проєкту розповіла його керівниця, завідувачка кафедри менеджменту інновацій КАУ Наталія Гаращенко. Вона наголосила: ідея стартап-школи – допомога провідним ученим та науковій молоді у просуванні інновацій – «виросла» з досвіду роботи наукового парку Academ.City.

Науковці (ще до старту проєкту) проводили навчальні й просвітницькі заходи, консультували інноваційні команди. Фінансування, отримане в рамках проєкту, дало можливість інтенсифікувати цю роботу та придбати обладнання для лабораторії прототипування і 3D-друку, необхідне для створення прототипів і проведення досліджень.

«Фокус нашої уваги – саме на науковцях Національної академії наук. Метою проєкту є залучення науковців і студентів-дослідників до створення стартапів, впровадження і комерціалізації розробок», – зазначила пані Наталія.

Про успішність проєкту говорять цифри: показники, яких вдалося досягти, інколи на порядок перевищують заплановані KPI. Наприклад, стартапи отримали фінансову та іншу допомогу на суму майже 16 мільйонів

гривень, хоча планувалося лише 500 тисяч. Керівниця проєкту переконана, що ця підтримка допомогла інноваційним командам і стартапам зробити вагомі кроки на шляху комерціалізації і розвитку. Також команда прогнозувала, що заходи школи відвідають 140 слухачів, але до активностей долучилося понад 1440 (!) учасників. Менторську і консультаційну підтримку отримали 127 інноваційних команд.

Програма стартап-школи охоплювала широкий спектр напрямів: квантові технології, машинне навчання, штучний інтелект, нові матеріали, енергетичні рішення, біотехнології та нанотехнології. Серед ключових активностей — програми підтримки академічних стартапів і студентських науково-інноваційних проєктів, тренінги з підготовки грантових заявок, акселераційна програма, семінари і хакатони із цифрових інновацій, а також воркшопи з трансферу технологій, прототипування тощо.

«Команди приходили на певний захід, потім долучалися до інших програм і поступово рухалися до реалізації своєї мети і завдань, – продовжує розповідь пані Наталія. – Учасники школи розповіли, що змінили ставлення до бізнесу, до інновацій. І сьогодні вони інакше ставляться до співпраці з бізнесом, до участі в грантових програмах».

До речі, після індустріального хакатону, який було проведено у співпраці з КМДА, дев'ять підприємств висловили бажання поспілкуватися з науковцями, 14 наукових команд знайшли потенційних бізнес-партнерів, деякі з них продовжують співпрацю.

У планах на майбутнє: продовження роботи стартап-школи на засадах самоокупності (команда працює над дорожньою картою сталості проєкту), залучення нових джерел фінансування. Також вчені сподіваються, що МОН підтримає ініціативу на новому рівні, зокрема через створення спеціальних фондів для стартапів, які довели свою спроможність у межах проєкту.

Також започатковано дві магістерські програми – «Менеджмент інновацій у природничих науках» і «Менеджмент інновацій у біології», які готуватимуть фахівців, що стануть посередниками (фасилітаторами) між світом науки і світом бізнесу.

Підвищення кваліфікації для науковців НАН України

Однією з активностей, яка «виросла» з навчальних курсів стартап-школи, є курс підвищення кваліфікації для науковців і аспірантів установ НАН України. (Навчання організовано відповідно до розпорядження Президії НАН України від 24 листопада 2025 року № 579) Програма підвищення кваліфікації охоплює вісім тематичних напрямків і орієнтована на базові компетентності, які згідно з Європейською рамкою компетенцій для дослідників ResearchComp має опанувати сучасний науковець: від цифрових навичок і принципів відкритої науки до комунікації з суспільством і підприємницького мислення.

У грудні 2025 року стартував пілотний курс «Інноваційний розвиток і комерціалізація результатів наукових досліджень».

Запит науковців, за словами пані Наталії, виявився надзвичайним. На перший пілотний курс було подано 120 заявок. У грудні 2025 року курс пройшли 25 перших учасників.

Організатори курсу припускали, що науковці прийшли на навчання за розпорядженням керівництва установ, проте вже перші заняття засвідчили, що дослідники прагнуть комерціалізувати результати своєї роботи і хочуть навчитися це робити. Серед учасників – представники не лише технічних, а й гуманітарних інститутів: дослідники мови, культури, історичної спадщини. Вчені переконані, що їхні наукові здобутки мають служити суспільству, а не осідати в архівах.

Будь першим!

Детальніше про результати роботи розповіли керівники її напрямків та – команди стартапів.

Про результати Інкубаційної програми «BOOSTER інноваційних проєктів» розповіла завідувачка відділу екосистем відкритих інновацій КАУ Олена Ципліцька. У 2025 році програма проводилася двічі – навесні та восени. На неї зареєструвалися 133 учасники, було сформовано 30 команд. Учасники опрацьовували комерційну складову своїх наукових проєктів, досліджували ринок і фінансові показники, розвивали навички пітч-презентації.

Завідувачка кафедри менеджменту та маркетингу Національного університету «Києво-Могилянська академія», експертка проєкту Катерина Пічик розповіла про розвиток Могилянського відкритого хакатону BE FIRST. У хакатоні взяли участь понад 40 команд. Переможці вже знайшли інвесторів і реалізують свої проєкти.

Один зі фіналістів хакатону BE FIRST – стартап OUTECH. Як розповів його співзасновник Геннадій Чалий, команда створила застосунок для спорту та реабілітації, який працює на основі ШІ й допомагає аналізувати рухи користувачів та оцінювати правильність виконання вправ. Готовий продукт команда вперше представила на виставці CES у Парижі – найбільшій технологічній виставці Європи. Після демонстрації в США команда отримала першу інвестицію, яка дозволила сформувати стабільну команду та вийти на ринок. Сьогодні застосунок доступний для завантаження на пристроях Apple та Android.

Підтримати науковців

Експертка відділу міжнародної та грантової діяльності КАУ Катерина Вовк презентувала Програму менторської підтримки академічних стартапів, яка працює вже три роки. У ній взяли участь 30 студентів та аспірантів, які розробили науково-інноваційні проєкти у сферах біотехнологій, матеріалознавства, квантових матеріалів та інформаційних технологій. Програма поєднує освітню складову з менторською підтримкою від фахівців КАУ та Національної академії наук. Частина команд після навчання взяла участь у міжнародних конкурсах і отримала фінансування.

Одним з учасників програми є її команда академічного стартапу AIREST (що перекладається як «швидкий емоційний скринінг-тест на основі штучного інтелекту»). Як розповів молодий науковець Богдан Гаран, члени команди – молоді біологи – розробили програмний засіб медичного призначення для діагностики посттравматичного стресового розладу. Система аналізує міміку, погляд, голос і мовлення пацієнта та виявляє ПТСР, депресію і тривожність у п'ять разів швидше за існуючий «золотий стандарт». Результати подаються у звичних клінічних шкалах, зрозумілих психіатру. Команда вже має захищене авторське право, наукові публікації та перемоги в конкурсах. Найближчі плани – сертифікація МОЗ та вихід на ринки України і ЄС.

Біржа ідей і талантів

Експертка відділу міжнародної та грантової діяльності КАУ, доцентка КНЕУ Наталія Голіонко представила пілотний проєкт JoinNOW («Біржа ідей і талантів»), який об'єднав студентів КНЕУ й НаУКМА та науковців, які вже створили стартапи. Студенти розробляли маркетингові стратегії та бізнес-рекомендації для інноваційних проєктів і спілкувалися з командами стартапів.

Про академічний стартап Smart Materials, який брав участь у JoinNOW, розповіла Віра Філатова, старша наукова співробітниця Інституту металофізики імені Г. В. Курдюмова НАН України. Стартап розвиває одразу два напрямки. Перший – Flow Unlock, рішення для моніторингу водопостачання, розроблене під час хакатону КМДА для Київводоканалу, де команда здобула перемогу. Другий – сплави з ефектом пам'яті форми, необхідні для галузей медицини, авіації та космосу. Ефект, який лежить в основі цих матеріалів, був відкритий Георгієм Курдюмовим. З ідеєю застосування цих матеріалів у космічній галузі команда взяла участь у міжнародному хакатоні Act in Space у Франції і здобула перемогу як національний представник України. У квітні команда представлятиме Україну у фіналі у Бордо.

Від київських хабів до європейських ринків

Про здобутки Віртуального центру цифрових інновацій КАУ розповів завідувач відділу Володимир Ночвай. За останні два роки центр увійшов до європейської мережі цифрових хабів у складі консорціуму EDIH Kyiv HiTech і став першим у Східній Європі FIWARE iHub, надав послуги 18 підприємствам малого і середнього бізнесу за підтримки GIZ. Спільно з Українським кластерним альянсом та FIWARE Foundation центр провів хакатон, учасники якого представили проєкти на основі FIWARE-архітектури – цифровий двійник котла, рішення для розумних будинків та інші. Центр також розвиває лабораторію прототипування з Інститутом металофізики НАН України та разом із містом готує платформу наукових розробок, тендер на створення якої планується оголосити вже цього року.

Про цифрову платформу DPP Chain розповіла студентка Києво-Могилянської академії Євгенія Шемет. Цифровий паспорт DPP – це QR-код

на бірці виробу, відсканувавши який можна побачити повну інформацію про продукт: походження матеріалів, умови виробництва, логістичні переміщення, екологічний слід та можливості для ремонту й переробки. Платформа DPP Chain автоматизує збір цих даних від усіх постачальників у ланцюжку виробництва, стандартизує їх та формує звітність – без ручної роботи. Показово, що перші клієнти стартапу – не українські компанії, а іспанські партнери, які працюють із найбільшими fashion-брендами Іспанії.

Проект відповідає на новий виклик європейського ринку: з 2027 року ряд галузей – текстильна, меблева, шинна та інші – зобов'язані мати цифровий паспорт продукту (DPP). Без нього товари просто не зможуть потрапити на ринок ЄС.

Прохід через «долину смерті»

Керівниця відділу міжнародної та грантової діяльності КАУ Олександра Правдива розповіла про грантовий напрямок, який активно розвивається з 2022 року. Місія відділу – допомогти науковцям та стартапам пройти так звану «долину смерті» – етап між науковою ідеєю та виходом на ринок – саме за допомогою грантового фінансування.

У 2025 році відділ провів два тренінги з підготовки грантових заявок, у яких взяли участь понад 300 вчених з понад 80 установ і організацій. Також було проведено акселераційну програму Academ.City, побудовану на основі підходу Європейської ради інновацій. Упродовж шести тижнів 22 команди розробляли концепції проектів і подали десять заявок на європейський грантовий конкурс. Протягом року відділ провів одинадцять тематичних семінарів і воркшопів для 800 учасників з різних галузей: енергетики, агросектора, цифрових технологій, охорони здоров'я.

Яскравим прикладом того, як участь у програмах стартап-школи може вивести науковця на міжнародний рівень, є історія старшого наукового співробітника Інституту металофізики імені Курдюмова НАН України Віктора Кислюка. Після навчання у програмі BOOSTER, участі в індустріальному хакатоні та тренінгу з підготовки грантових заявок Віктор Кислюк зумів залучити одинадцять учасників з різних країн до міжнародного консорціуму і подати заявку на конкурс Horizon Europe. Проект AMELIO присвячений розробці технології діагностики матеріалів для інкапсулянтів сонячних модулів – компонентів, що визначають термін служби сонячних батарей в агресивних умовах експлуатації. За словами Віктора Кислюка, саме екосистема Academ.City навчила його сприймати проблеми не як перешкоди, а як можливості для розвитку.

Від лабораторії до цеху

Директор ТОВ «Проектний офіс Academ.City» та бізнес-ментор проекту Texture Match Вадим Горенко представив історію співпраці між Інститутом кібернетики НАН України та трикотажною фабрикою «Роза». Проект Texture Match розпочався як суто науковий – на його основі навіть була захищена PhD-дисертація. Однак під час підготовки до індустріального хакатону з КМДА стало зрозуміло, що розробка з виявлення дефектів у структурах

матеріалів може бути застосована безпосередньо у виробництві трикотажного полотна.

Команда змінила фокус і запустила проєкт смарт-контролю виробництва. Нині вони працюють над двома завданнями: автоматизованим контролем швидкості подачі нитки за допомогою оптичного сенсора та системою онлайн-виявлення дефектів полотна в режимі реального часу. Програмний продукт вже здатен визначати критичні дефекти, зокрема ті, які неможливо побачити візуально.

У 2026 році планується системний розвиток школи одразу за кількома напрямками. Як розповів керівник відділу підтримки академічних стартапів Олексій Фраєр, підтримка стартапів виходитиме за межі освітньої складової і включатиме консультаційний супровід, організаційну та юридичну підтримку, маркетинг і грантовий супровід. Продовжиться розвиток програм інкубації, акселерації та індустріальних хакатонів, а також запрацює нова програма відкритих інновацій Academ.City, спрямована на налагодження співпраці між наукою і бізнесом та створення прикладних продуктів.

Стратегічна мета – побудувати сталу екосистему, де наука, бізнес, влада і громадянське суспільство системно взаємодіятимуть, а наукові розробки матимуть реальний шлях до комерціалізації.

Підготувала Світлана ГАЛАТА
(вгору)

Додаток 33

24.03.2026

Відбулося засідання Координаційної ради Фармацевтичного кластеру Харківського регіону

16 березня на базі Національного фармацевтичного університету відбулося чергове засідання Координаційної ради Фармацевтичного кластеру Харківського регіону – і це вже не про плани, а про конкретну роботу. Про це розповіли у [НТК «Інститут монокристалів» НАН України \(Світ\)](#).

До зустрічі долучилися представники науки й освіти Харкова, зокрема команда НТК: генеральний директор Комплексу, академік НАН України Володимир Семиноженко, перший заступник генерального директора, директор Інституту хімії функціональних матеріалів НТК, академік НАН України Валентин Чебанов, заступниця директора ІХФМ з наукової роботи Олеся Кулик, завідувачка медико-біологічної лабораторії Вікторія Ліпсон та завідувачка лабораторії технології й аналізу лікарських засобів Олена Безугла.

У центрі уваги – розвиток кластеру, нові напрямки співпраці, підготовка фахівців та залучення партнерів. Зосередились на освіті у сфері фармацевтики, хімії та біології, а також способах заохочення молоді до природничих наук, адже саме це формує основу майбутніх інновацій.

Учасники обговорили перспективні наукові проєкти та визначили ті, що готові перейти від ідеї до реального впровадження у виробництво. Ключове рішення – приєднання до кластеру нових учасників: ДУ «Інститут мікробіології та імунології ім. І. І. Мечникова НАМН України» та ТОВ «Науковий центр розробок і впроваджень».

Підсумовуючи засідання, академік НАН України Володимир Семиноженко зазначив: «Робота не зупиняється – і це принципово важливо, особливо для прифронтового Харкова. Об'єднання науки, освіти та бізнесу дає синергію для створення рішень, які працюють на безпеку та майбутнє держави».

[\(вгору\)](#)

Додаток 34

30.03.2026

Створено Український альянс трансферу технологій для посилення комерціалізації наукових розробок

Альянс об'єднує тих, хто працює на цьому етапі: університети, наукові установи, офіси трансферу технологій, бізнес і незалежних експертів ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Ключове завдання — звести разом розрізнені практики та досвід і перетворити їх на узгоджену систему. Для цього альянс передбачає:

- створення платформи для обміну практичними кейсами та рішеннями, що вже працюють;
- спільну роботу над типовими бар'єрами трансферу технологій;
- формування професійного середовища, орієнтованого на результат і практику.

Учасники альянсу отримують можливість працювати в єдиному професійному полі: знаходити партнерів, використовувати напрацьовані рішення, узгоджувати підходи до роботи та інтегруватися у європейські практики.

Під час установчих зборів затверджено Концепцію розвитку та Регламент діяльності альянсу, обрано голову та членів координаційного органу. Окремий акцент — на інтеграції української спільноти у європейські професійні мережі, зокрема співпраці з ASTP (Асоціацією професіоналів з трансферу знань).

Генеральна директорка директорату інновацій та зв'язків науки з реальним сектором економіки МОН **Оксана Бережна** наголосила: *«Ми формуємо професійну спільноту, яка має поєднати науку з економікою. Без ефективного трансферу технологій наукові результати залишаються всередині системи. Завдання держави — створити правила і стимули, які дозволяють цим результатам працювати на розвиток економіки. Саме тому ми уже готуємо зміни в законодавстві, фінансові інструменти та запуск школи менеджерів трансферу технологій».*

Станом на сьогодні до альянсу вже долучилися понад 200 фахівців. Організація відкрита для всіх суб'єктів, реально залучених до процесів інновацій:

- представники органів державної влади та місцевого самоврядування;
- заклади вищої освіти, наукові установи;
- регіональні центри трансферу технологій, офіси трансферу технологій та TISC;
- наукові та індустріальні парки;
- представники підприємств та індустріальні партнери;
- індивідуальні практики та фахівці у сфері трансферу технологій та знань.

Альянс позиціонує себе як неформальне об'єднання та живе професійне середовище. Ключовий критерій участі — практичний досвід і готовність працювати над розвитком системи трансферу технологій в Україні.

Долучитися до альянсу можна, звернувшись до координаторки Наталії Гребенник:

tth.odessa@gmail.com, тел. +38 (050) 390-30-17.

Також можна звернутися до Міністерства освіти і науки України: maryna.zenova@mon.gov.ua, тел. +38 (044) 287-82-58.

Інформація про діяльність Альянсу та можливості участі також буде доступна на офіційних ресурсах.

([вгору](#))

Додаток 35

24.03.2026

European Deep Tech Week: як українські розробки інтегруються в європейську екосистему

Під час події команда МОН зосередилася на двох завданнях: розширення доступу українських університетів і стартапів до європейських програм та вибудова партнерств із ключовими індустріальними гравцями ([Міністерство освіти і науки України](#)).

До української делегації увійшли представники МОН, Українського фонду стартапів, провідних університетів та інноваційних команд. Зокрема, МОН представляла Марія Краснощок — консультантка з розвитку інноваційної екосистеми та міжнародної науково-технічної співпраці. Вона взяла участь у панельній дискусії «European Landscape: where do we stand?», де обговорювали позицію України в європейській інноваційній екосистемі та можливості прискореної інтеграції на взаємовигідних умовах.

Окремий блок роботи — зустрічі з європейськими інституціями та бізнесом. Зокрема, обговорено:

- участь українських стартапів і університетів у програмах European Innovation Council;
- співпрацю з регіоном Île-de-France у межах Horizon Europe;

- можливості партнерств із технологічними компаніями та інноваційними агентствами ЄС (Естонія, Латвія, Польща, ін).

Також відбулися one-to-one зустрічі з представниками європейських компаній і організацій, що формують попит на deep tech-рішення — від авіакосмічної галузі до цифрових технологій.

МОН продовжує системно працювати над міжнародною інтеграцією науки та інновацій — через участь у європейських програмах, розвиток партнерств і створення умов для виходу українських технологій на глобальні ринки.

До делегації також долучилися: Ксенія Семенова, ректорка Національного університету «Київський авіаційний інститут»; Андрій Шишолін, проректор з міжнародних зв'язків КПІ імені Ігоря Сікорського; Назар Подольчак, генеральний директор Науковий парк SID City Національного університету «Львівська політехніка»; Дмитро Софіна, керівний партнер Technopark Crystal та засновник R&D-центру WINSTARTS.AI; Яна Гулак, керівниця проєктів Українського фонду стартапів; Анастасія Кравченко-Угрехелідзе, заступниця керівника проєктів Українського фонду стартапів.

Довідково.

Участь української делегації підтримано проєктом EU4Innovation East, що фінансується Європейським Союзом, співфінансується урядом Франції та реалізується Expertise France.

[\(вгору\)](#)

Додаток 36

25.03.2026

МОН інформує про грантовий добір EU4Innovation East для розвитку інкубаційних програм в університетах

У межах добору передбачено створення національної інкубаційної програми, яка допоможе студентам, дослідникам і підприємцям на ранніх стадіях перетворювати наукові розробки на масштабовані бізнес-рішення. Програма має тривати щонайменше 6 місяців, охоплювати не менше ніж 10 регіонів України та підтримати щонайменше 50 команд у пріоритетних напрямках, зокрема AI, DeepTech, GreenTech, BioTech, MedTech, EdTech та Aerospace ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Загальний обсяг фінансування становить **150 тис. євро**. Передбачається надання одного гранту з умовою співфінансування не менше за 10% з інших джерел. Частину коштів можна спрямувати на субгранти (до 10 тис. євро) для підтримки найперспективніших стартапів.

Хто може взяти участь? Українські юридичні особи: заклади вищої освіти, наукові установи, стартап-школи, інкубатори, акселератори, громадські організації та консорціуми.

Програма має охоплювати менторство, розвиток партнерств, підтримку трансферу технологій, підготовку до залучення інвестицій та роботу з інтелектуальною власністю. Особливу увагу надано залученню жінок, молоді, ветеранів та внутрішньо переміщених осіб.

Добір відбуватиметься у два етапи: оцінювання концепції та повної заявки. Рішення ухвалюватимуть з урахуванням релевантності проекту, його реалізованості, впливу та ефективності використання коштів.

Онлайн-інформаційна сесія відбудеться **26 березня 2026 року**, кінцевий строк подання заявок — **13 травня 2026 року о 15:00 (за паризьким часом)**.

Посилання для участі в інформаційній сесії:
<https://zoom.us/j/94871106089?pwd=1yJlduP39VPX6P76Igv9ng3RWYdIjE.1>

За результатами добору одну організацію буде визначено відповідальною за реалізацію національної інкубаційної програми.

([вгору](#))

Додаток 37

04.03.2026

МОН долучається до Національної коаліції StartAid Ukraine

Ініціативу запущено з метою надання українцям доступу до можливостей European Digital Skills and Jobs Platform та створення національної платформи, спрямованої на розвиток цифрових навичок. Проект передбачає розширення доступу громадян України до розвитку цифрових компетентностей і сучасних інструментів професійної діяльності. Цільові аудиторії — науковці, студенти, підприємці, педагоги, ветерани та інші фахівці. Термін реалізації проекту — з 14 січня 2026 року до 31 березня 2027 року ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Технологічним лідером ініціативи є консорціум Champions for the Digital Decade (C4DD), що фінансується Європейською комісією в межах програми «Цифрова Європа» (Digital Europe Programme). Його головна мета — підтримати розвиток національних коаліцій із цифрових навичок та робочих місць, сприяючи досягненню цілей цифрового десятиліття ЄС. У межах проекту МОН, ДНТБ України та партнери проводитимуть низку інформаційно-комунікаційних заходів — вебінарів, тренінгів, майстер-класів і презентацій. Усі заходи відбуватимуться в онлайн-форматі з урахуванням безпекової ситуації.

Інформацію про реєстрацію, анонси та записи заходів буде оприлюднено на вебсайтах МОН України, ДНТБ України та на платформі StartAid Ukraine, яку буде інтегровано з European Digital Skills and Jobs Platform.

Читайте також: [Розпочато подання заявок на European Digital Skills Awards 2026: можливість для українських ініціатив](#)

([вгору](#))

10.03.2026

Як працюють програми підтримки для університетів і наукових установ: інфодовідка від УКРНОІВІ з навігацією по ключових інструментах

Заклади вищої освіти та наукові установи часто стикаються з тим, що логіка участі у програмах підтримки відрізняється. У кількох випадках у відкритому доступі може бути відсутній механізм прямої подачі заявок для окремих установ, тому важливо розуміти правильний маршрут взаємодії ([IP офіс](#)).

В інфодовідці ви знайдете:

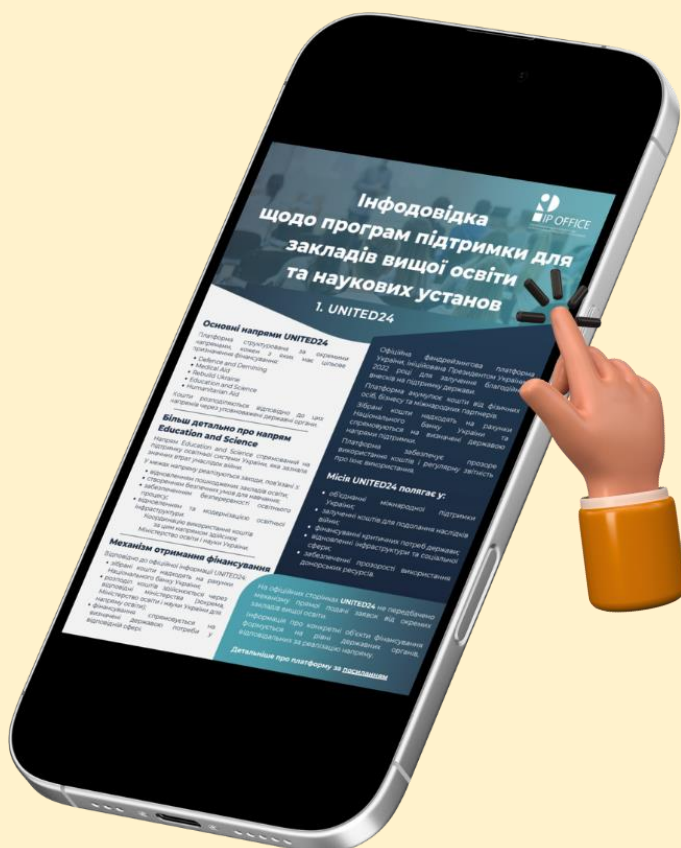
- перелік актуальних програм підтримки;
- короткі описи програм, пріоритети та мету кожної програми;
- механізм участі у програмі.

Матеріал підготовлено відділом координації [грантової діяльності](#) УКРНОІВІ для закладів вищої освіти та наукових установ.

Програми, про які інформує довідка:

- **UNITED24**: напрям Education and Science;
- **PREPARE Ukraine** (Project Preparation for Reconstruction and Recovery in Ukraine);
- **UNDP** (United Nations Development Programme);
- **Green Recovery Programme** for Ukraine від NEFCO.

Завантажити інфодовідку можна за [посиланням](#):

Консультації щодо грантів у ІР сфері

Залишилися питання?

За консультаціями ви можете звернутись до заступниці начальника відділу координації грантової діяльності Вікторії Кречко: +380 (95) 015-80-85, viktoriia.krechko@nipo.gov.ua

([вгору](#))

Додаток 39

09.03.2026

ОЕСР: ФІНАНСУВАННЯ АКАДЕМІЧНИХ СТАРТАПІВ

(Національний репозитарій академічних текстів).

У ньому зазначається, що наукові знання є ключовим чинником довгострокового економічного зростання, а університети та дослідницькі інститути відіграють життєво важливу роль у генерації та розповсюдженні нових ідей. Однак шлях від наукових знань до економічного ефекту потребує проміжного етапу у вигляді інновацій – продуктів, послуг, процесів чи бізнес-моделей, які продукують соціальну цінність. Академічне підприємництво, у рамках якого дослідники комерціалізують свої ідеї через стартапи, є ключовим механізмом перетворення наукових відкриттів у суспільну та економічну практику. Незважаючи на свій потужний потенціал, академічні стартапи через тривалі цикли розробки та специфічну академічну спрямованість стикаються з унікальними проблемами в частині доступу до фінансування. У цьому дослідженні розглядається фінансування академічних стартапів, роль венчурного капіталу та альтернативних інструментів. Проведений експертами організації аналіз охоплює понад 81 тис. стартапів, заснованих у країнах ОЕСР у період з 1990 по 2022 рік, 8 тис. з яких було засновано саме академічними підприємцями. Розглядаються типи фінансування, які залучають ці компанії, їх галузева приналежність, патентна активність, наслідки першого залучення фінансування для довгострокових фінансових результатів. Показано, що академічні стартапи частіше отримують гранти та допомогу, але не залучають більше фінансування, ніж неакадемічні стартапи. Перші джерела фінансування сильно впливають на наступні шляхи отримання коштів, оскільки стартапи, які фінансуються за рахунок грантів, часто стикаються з перешкодами при переході до фінансування на основі пайової участі. Державний венчурний капітал не надає суттєвої підтримки академічним стартапам, які зазвичай орієнтуються на неакціонерне фінансування. Є необхідність у спеціальних інструментах підтримки, таких як акселератори та інкубатори, що надають академічним стартапам не лише фінансування, а й ділові навички та допомагають у налагодженні зв'язків, що полегшує доступ до венчурного капіталу та сприяє вирішенню унікальних проблем академічних стартапів на пізніх етапах,

забезпечує комерціалізацію високоефективних інновацій, які приносять суттєву користь суспільству.

Детальніше: https://www.oecd.org/en/publications/how-do-non-equity-instruments-shape-the-financing-paths-of-academic-start-ups_9cf21625-en.html, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2026/02/how-do-non-equity-instruments-shape-the-financing-paths-of-academic-start-ups_b43303b0/9cf21625-en.pdf, <https://doi.org/10.1787/9cf21625-en>
(вгору)

Додаток 40

05.03.2026

ОЕСР: ПЕРЕХІД НА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

(Національний репозитарій академічних текстів).

У ньому зазначається, що рамкова політика допомагає регулюючим органам, особам, що приймають рішення та іншим учасникам цифрової екосистеми розробляти та упроваджувати ефективні цифрові стратегії задля розвитку інновацій, забезпечення економічного зростання та благополуччя. З моменту першої рамкової політики, підготовленої у 2017-2018 роках, цифрова трансформація неухильно прискорювалась, інтегруючись у всі аспекти повсякденного життя. Її нинішня версія базується на новітніх даних щодо впливу цифрових технологій на різні галузі політики усіх країн-членів ОЕСР. У документі подаються рекомендації щодо формування цифрової політики та її регулювання задля отримання максимального позитивного ефекту. Розглядаються сім взаємопов'язаних аспектів: доступ до комунікаційної інфраструктури, послуг та даних; ефективне використання цифрових технологій та даних; інновації, що базуються на цифрових технологіях та даних; гідні робочі місця для всіх; процвітаюче цифрове суспільство для всіх; довіра до цифрової ери; відкритість ринку в цифровому бізнес-середовищі. Разом усі названі аспекти забезпечують необхідні політичні основи для впровадження цифрових технологій для підтримки процвітаючих та інноваційних економік і суспільств. Розроблена з урахуванням інтересів різних зацікавлених сторін та міждисциплінарного підходу, пропонована концепція є гнучкою і визнає широкий спектр чинників, які впливають на політичне середовище.

Детальніше: https://www.oecd.org/en/publications/the-oecd-going-digital-integrated-policy-framework-2026_0254ae07-en.html, <https://doi.org/10.1787/0254ae07-en>
(вгору)

03.03.2026

IP офіс підготував інформаційну довідку щодо програм підтримки інновацій та IP в країнах Балтії

Нижче – короткий аналіз фактів щодо того, як у країнах Балтії стимулюють інновації ([IP офіс](#)).

Естонія: держава-акселератор та цифрова економіка

Естонія є світовим лідером цифрового врядування, де створено модель “держави-платформи”, яка максимально спрощує адміністрування бізнесу та стимулює реінвестування прибутку.

Серед найбільш показових фактів:

- корпоративний податок фактично становить 0% на реінвестований прибуток, що стимулює інвестиції у розвиток і R&D;
- Естонська агенція з бізнесу та інновацій надає єдине “вікно” для всіх фінансових і нефінансових інструментів;
- у 2025 році понад 52% інвестицій у стартапи припадало на deep tech.

Латвія: фінансовий інжиніринг та інноваційні ваучери

Латвійська модель підтримки інновацій базується на поєднанні грантів ЄС, фінансових інструментів та активній ролі державних інституцій розвитку. Важливі ініціативи:

- в країні запроваджено ініціативу Green Corridor, що скорочує адміністративні процедури для інвесторів щонайменше вдвічі;
- інноваційні ваучери можуть покривати до 100% витрат на дослідження або патентний пошук;
- держава може списувати до 30% інноваційного кредиту, якщо проєкт успішний.

Литва: консолідація інституцій та масштабні інвестиції

Литва зробила ставку на інституційне об’єднання і централізовану систему підтримки інновацій.

Серед ключових фактів:

- створено єдине агентство інновацій, що супроводжує бізнес від ідеї до міжнародних ринків;
- державна фінансова установа фактично працює як інвестиційний банк з портфелем понад 1,4 млрд євро;
- програма “Мільярд для бізнесу” передбачає позики до 150 млн євро на один проєкт.

Значення для України

Досвід країн Балтії демонструє ефективність переходу від моделі “держави-донора” до моделі “держави-акселератора”, де основний акцент робиться на інвестиціях у технологічні компанії, розвитку інноваційних екосистем і стимулюванні комерціалізації інтелектуальної власності.

Використання таких інструментів, як податкові стимули, інноваційні ваучери, державні венчурні фонди та цифрові сервіси, може бути корисним для формування сучасної політики підтримки інновацій і ІР в Україні.

Більш детальний аналіз – в інформаційній довідці за [посиланням](#)

Для кого і для чого?

Інформаційна довідка стане корисною для широкого кола стейкхолдерів інноваційної екосистеми.

Зокрема, вона буде актуальною для:

- органів державної влади та регіональних адміністрацій – як джерело практичних прикладів формування ефективної політики підтримки інновацій та інтелектуальної власності;
- малих і середніх підприємств, стартапів та інноваційних компаній – для розуміння сучасних фінансових і нефінансових інструментів стимулювання розвитку бізнесу;
- наукових установ, університетів та центрів трансферу технологій – з метою вивчення моделей співпраці науки і бізнесу, а також механізмів комерціалізації результатів досліджень;
- інвесторів, донорських організацій та міжнародних партнерів – як аналітична база щодо функціонування інноваційних екосистем у країнах ЄС;
- експертів у сфері інтелектуальної власності – для ознайомлення з сучасними підходами до стимулювання патентування, управління ІР та розвитку інноваційних ринків.

Довідка також може бути корисною для формування стратегічних рішень щодо розвитку інноваційної політики України та адаптації кращих європейських практик до національних умов.

([вгору](#))

Додаток 42

09.03.2026

Короткий звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2025 р.

У 2025 р. розпочатий проєкт «Формування ресурсів установ НАН України у складі Репозитарію наукових текстів НАН України», що виконувався в межах спільного цільового науково-технічного проєкту НАН України «Впровадження і підтримка відкритої науки в установах НАН України (OPENS2)» на 2025-2026 рр. (С. С. Гарагуля). Реалізована трикомпонентна структура Бібліотечного порталу НАН України LibNAS UA, що охоплює блоки дослідницької інформації щодо установ НАН України, її науковців та публікації співробітників Академії, зведені в Репозитарій наукових текстів НАН України. Бібліотечний портал містить широкий спектр дослідницької інформації щодо понад 200 установ та понад 2,1 тис. науковців. У Репозитарії представлено 181,2 тис. повних текстів статей з 347

академічних журналів. Ресурс активно поповнюється монографіями. Забезпечується актуалізація даних та інтеперабельність Репозитарію з партнерськими ресурсами та світовими харвестерами метаданих. Це сприяє уніфікації даних та наочності представлення доробку українських вчених у світовому масштабі. Зважаючи на виклики українського сьогодення, пов'язані з безпековими, енергетичними, міграційними ризиками тощо, саме дослідницька інфраструктура Відкритої науки виконує консолідаційну функцію та запобігає розпорошенню знань і здобутків українських вчених ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

В Інституті рукопису НБУВ (член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна) за результатами дослідження фондів ІР поглиблено теоретичні засади тенденцій і специфіки історичного розвитку рукописної культури та науково-практичні засади атрибуції наукового опису метаданих та обліку рукописних пам'яток і документів особового походження з врахуванням сучасних досягнень гуманітарних наук та новітніх інформаційних технологій. Уперше створено інноваційний інформаційний електронний ресурс на рукописні фонди наукової архівної установи, що включає систему облікових та науково-довідкових ресурсів на рукописні фонди як джерела національної історико-культурної спадщини України, які розкривають зміст та особливості джерельної бази розвитку сучасної гуманітаристики. Вийшли друком: каталог документів «Грецькі справи» з архіву Ніжинського грецького магістрату в Державному архіві Чернігівської області. Наукове дослідження. Археографічний опис»; збірник документів «Родинне листування Феофана Гавриловича Лебединцева»; каталог документів «Архів Петра Курінного»: збірка фотодокументів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : джерелознавче дослідження»; біобібліографічний покажчик «Любов Андріївна Дубровіна (до 75-річчя від дня народження і 50-річчя наукової діяльності)»; видання факсимільного типу «Турівське Євангеліє XI століття». Оpubліковано 4 випуски наукового журналу «Рукописна та книжкова спадщина України».

У межах проєкту «Інформаційні технології наукової бібліотеки в розвитку інфраструктури знань цифрового суспільства» (С. С. Гарагуля) співробітниками Інституту інформаційних технологій було виконано великий обсяг науково-дослідної роботи, спрямованої на розширення та вдосконалення електронних ресурсів; розвиток інформаційних технологій, а саме, модернізації локальної мережі та впровадження нових програмних рішень, що підвищують ефективність роботи бібліотеки; формування національних авторитетних файлів та удосконалення засобів тематичного пошуку; розвиток онлайн-сервісів. Результати цього дослідження прискорюють розвиток галузі бібліотекознавства та інформаційних технологій. Вони підкреслюють вирішальну роль, яку відіграють бібліотеки у полегшенні доступу до інформації та підтримці науки. Крім того, дослідження підкреслює необхідність постійної адаптації та інновацій у

бібліотечних послугах, щоб задовольнити мінливі потреби користувачів у цифрову епоху. За результатами опубліковано колективну монографію «Інформаційні технології наукової бібліотеки в розвитку інфраструктури знань цифрового суспільства»; науковий реферативний огляд «Наукова бібліотека в цифровому суспільстві: трансформація через інформаційні технології».

Інститут архівознавства (акад. НАН України О. С. Онищенко) у 2025 р. продовжив наукові дослідження за темою визначення шляхів інтеграції архівної наукової спадщини України в європейський інтелектуальний простір. Дослідження спрямовувалися на наукове розроблення та формування архівного комплексу документної наукової спадщини провідних українських вчених і актуалізацію їхнього інформаційного ресурсу з метою відтворення внеску українських учених в європейську науку, їх співпраці з академіями, науковими установами та вченими країн Європи. Здійснювалася аналітична робота з джерелознавчого пошуку, визначення інформаційного потенціалу та аналітичного опрацювання документів Архівного фонду НАН України з історії розвитку української науки та розкриття інформації архівних документів з метою її актуалізації та використання у подальших дослідженнях з історії української науки. Опубліковано науково-довідкове видання «Академік Михайло Птуха: з архівної спадщини» (С.М. Кіржаєв, Л.М. Яременко), посібник «Методичний посібник з авторського права і суміжних прав для архівістів» (Л. Ф. Приходько, О. В. Січова), персональний бібліографічний довідник «Академік Олександр Миколайович Динник: український вчений-механік і організатор науки (1876–1950). До 150-річчя від дня народження» (А. І. Шаповал у співавторстві).

Інститут книгознавства НБУВ (Г. І. Ковальчук) розпочав роботу над виконанням наукової теми «Друкована історико-культурна спадщина України: дослідження, наукова каталогізація, введення в сучасний інформаційний простір». Основною метою роботи є книгознавчі дослідження історико-культурних фондів НБУВ, а саме: стародруків та рідкісних видань, бібліотечних зібрань та історичних колекцій, зарубіжної україніки, образотворчих друкованих видань (тиражних плакатів 1920–1930-х рр., видових поштових листівок ХІХ – поч. ХХ), нотних видань минулого та платівок першого акустичного періоду звукозапису, і розвиток на цій основі вітчизняного книгознавства, історичного бібліотекознавства і книжкового пам'яткознавства як наукової дисципліни і сфери практичної діяльності з такими спеціалізованими фондами. Опубліковано: першу книгу ґрунтовного наукового каталогу з відповідним дослідженням «Кириличні видання друкарні Почаївського Святоуспенського монастиря ХVІІІ – першої третини ХІХ ст.» (1734–1772 рр., за ред. Н. В. Заболотної); дослідження навчальних видань української діаспори ХХ ст. з науковим каталогом «Навчальна книжка з фондів відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Т. Д. Антонюк),

термінологічний словник «Лексикон бібліофіла» (Ковальчук Г. І.). Римарович І. О. завершено дослідження й захищено докторську дисертацію «Бібліотеки католицьких монастирів Луцької/Луцько-Житомирської дієцезії XVII–XIX століть: історико-бібліотечнознавчий аспект»; затверджено до друку у ВД «Академперіодика» її відповідну монографію.

Співробітники Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (В. М. Горовий) та Фонду президентів України (В. М. Удовик) вивчали вплив електронних технологій на оптимізацію процесу забезпечення інформаційними ресурсами органів державної влади та інших учасників загальносуспільних інформаційних обмінів. Практична діяльність полягала у підготовці науково-аналітичної та аналітико-прогностичної продукції на базі фахової верифікації та використання інформації електронних і друкованих ЗМІ, всіх видів фондів НБУВ, інших відкритих джерел з метою забезпечення управлінських структур загальнодержавного та регіонального рівнів, наукових установ, громадських організацій та суспільства оперативною соціально-політичною та економічною інформацією, що у концентрованому вигляді відображає ключові аспекти проблем і характеризує поточну ситуацію. Опубліковано 7 найменувань інформаційно-аналітичних журналів та бюлетенів, загалом протягом звітного року видано 425 випусків. На замовлення користувачів підготовлено біля 100 інформаційно-аналітичних матеріалів з актуальних суспільно-політичних та соціально-економічних питань.

Національна юридична бібліотека (Ю. М. Половинчак) працювала над науковою темою, що мала на меті отримання теоретичних та практичних результатів, орієнтованих на дослідження інформаційно-комунікаційної інфраструктури взаємодії особистості, суспільства та влади, визначення місця бібліотек у цій інфраструктурі, систематизацію наявного та розробку нового інструментарію бібліотечного обслуговування суспільних запитів із зосередженням уваги на тих із них, що визначаються умовами війни та повоєнного відновлення. Досліджено специфіку інформаційних ресурсів у системі політико-правового інформування (особливо відзначено роль бібліотечних інформаційно-аналітичних підрозділів та створених ними ресурсів, наголошено на важливості співпраці із інформаційними фахівцями органів державної влади); визначено складові та характеристики сучасної політико-правової інформаційно-комунікаційної інфраструктури, з'ясовано специфіку суспільного інформування в ній (дистанційний характер, оперативність та адресність, забезпечення стабільного доступу до інформації; принципова важливість інформаційної безпеки), особливо – в умовах воєнних викликів. Опубліковано науково-довідкове видання «Інформаційне забезпечення реалізації гендерної політики в Україні» (Л. Чернявська, Н. Іванова), науково-довідкове видання «Функції держави та напрями їх трансформації в умовах повоєнного відновлення України. Моніторинг наукових досліджень», три збірники наукових праць «Наукові праці НБУВ» (вип. 74, 75, 76), 23 випуски бюлетеню «Громадська думка про

правотворення», 12 випусків бюлетеню «Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти»; 47 випусків «Вимушені переселенці: стан, проблеми, перспективи», 12 випусків «Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення (моніторинг інформаційного поля)».

Наукові дослідження співробітників Інституту бібліотекознавства (О. М. Василенко) були спрямовані на розробку теоретичних засад, науково-методичного інструментарію і практичних рекомендацій щодо забезпечення ефективного функціонування бібліотечного науково-інформаційного комплексу в умовах несприятливих зовнішніх впливів і чинників. У відповідь на запити Представника Уповноваженого з соціальних та економічних питань Верховної Ради України та Міністерства культури та стратегічних комунікацій розроблено пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення нормативно-правової бази бібліотечно-інформаційної сфери. На запит Інформаційно-бібліотечної ради Президії НАН України проведено анкетування мережі бібліотек наукових установ НАН України та підготовлено аналітичну записку «Про стан зберігання книжкових пам'яток, цінних і рідкісних видань особових бібліотек та колекцій у бібліотеках наукових установ НАН України в умовах війни». Опубліковано: колективну монографію «Система підвищення кваліфікації бібліотекарів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського: історія, традиції і перспективи»; науковий збірник «Бібліотека в системі культурної спадщини і комунікації. Студії на пошану Любові Дубровіної»; збірник матеріалів конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Пріоритети сьогодення та перспективи : матеріали Міжнар. наук. конф. (1–3 жовт. 2025 р.) : у 2 т.»; науково-методичний довідник «Організація та управління бібліотечно-інформаційним комплексом: актуальні питання теорії та практики»; науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек наукових установ НАН України (надходження 2023–2024 рр.)»; інформаційно-аналітичний огляд «Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2024 році», вип. 30; бібліографічний покажчик «Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2025 році». Надруковано 4 номери науково-практичного журналу «Бібліотечний вісник» (щоквартальник).

Інститутом біографічних досліджень НБУВ (чл.-кор. НАН України В. І. Попик) досліджено проблеми теорії і методології біографічних досліджень, їх сучасний стан, тенденції, перспективи й завдання подальшого розвитку, питання освоєння в Україні новітніх здобутків світової біографіки, впровадження нових форм і методів біографічного письма, формування біографічних наративів, реконструкції біографій, пропаганди біографічних знань, зокрема, у діяльності бібліотек, інших закладів культури. На основі дослідження історико-меморіальних збірників, присвячених видатним діячам історії і культури, обґрунтовано висновок, що вони становлять окремий, особливий вид біографічних видань, не тотожний довідковим виданням –

словникам, довідникам, покажчикам. Опубліковано: науковий збірник «Українська біографістика» (вип. 26), електронний науковий збірник «Biography. Біографіка. Біографістика» (вип. 4).

Метою наукового проєкту з дослідження бібліографічного аспекту Української книга і періодики як джерела формування національно-культурної ідентичності (С. С. Кіраль) було вивчення, наукове опрацювання і введення до інформаційного простору відомостей про україномовну книги, розкриття джерелознавчого, інформаційного потенціалу газетної періодики України, визначення їх ролі у формуванні української національної ідентичності. Здійснювалося системне дослідження україномовних видань 1924-1939 рр., основна частина яких зосереджена у фондах НБУВ. Виконавці проєкту проводили виявлення, науковий опис та аналіз бібліографічних покажчиків української періодики, їх пошук у фондах НБУВ та електронному середовищі. Опубліковано: анотований бібліографічний покажчик «Леся Українка на сторінках українських газет 1921–2021 років (з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського)» (О. А. Вакульчук, О. С. Залізнюк, І. М. Швець), метабібліографічний довідник «Бібліографічні джерела українського літературознавства (2003–2021)» (Т.А. Гришина, Т.В. Добко, П.М. Штих), розділ до колективної монографії «У задзеркаллі художнього світу Марка Черемшини: колективне дослідження з нагоди 150-річного ювілею письменника» (Кіраль С. С.).

В межах наукового проєкту «Цифрова трансформація системи збереження фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Ю. С. Ковтанюк) здійснені експериментальні дослідження фізико-механічних властивостей модельних зразків паперу, оброблених новими фунгіцидними композиціями, виконані вперше, а отримані результати мають наукову та практичну значимість як нове наукове знання. У межах дослідження чинників довговічності особливо цінних бібліотечних фондів, що становлять культурне надбання України, створено моделі систем збереження раритетних бібліотечних документів НБУВ з метою осучаснення їх складових, проведена модернізація автоматизованої бібліотечної інформаційної системи із застосування нових серверів, реалізована оптимізація баз даних. У рамках удосконалення системи збереження фондів на сучасному етапі виконавцями здійснено розробку та впровадження практичних рекомендацій для забезпечення збереження унікальних рукописних та книжкових документів в умовах цифровізації. Здійснювалася валідація основних складових моніторингу сховищ і фактичного фізичного стану особливо цінних бібліотечних документів, що становлять національне надбання України та світову історико-культурну спадщину.

Міжнародна взаємодія НБУВ забезпечувала формування стійких партнерських зав'язків та дослідницьких ініціатив, підписано 3 міжнародні угоди з провідними бібліотечно-інформаційними та науковими інституціями світу – радою публічної бібліотеки Торонто (Канада), Українським Музеєм у Нью-Йорку (США), Національною бібліотекою імені Сечені (Угорщина,

Будапешт). Важливим пріоритетом є узгодження діяльності НБУВ із глобальними орієнтирами сталого розвитку, визначеними у Порядку денному ООН до 2030 року, а також із національною стратегією адаптації ЦСР. Серед важливих ініціатив, до яких долучена НБУВ, — проєкт «PSF Country: Support to Ukraine on Research Infrastructure Policy» (Horizon Europe), спрямований на розвиток політик дослідницької інфраструктури, а також проєкт «Open GLAM in Ukraine», що забезпечить оцифрування унікальних пам'яток культурної спадщини та їх популяризацію в глобальних ресурсах Вікімедіа. Співробітництво з RISM [1]: у 2025 році і з травня по цей час наші співробітники передавали pdf-файли разом з бібліографічними описами з нотної колекції найстаршого з синів гетьмана Кирила Розумовського — Олексія Кириловича (1748–1822). Загалом на цей час RISM дає змогу ознайомитися з 727 творами з нашої бібліотеки, що зберігаються у 272 нотних джерелах (рукописних нотах — 150 і нотних виданнях 112). На запрошення «Вікімедіа Україна» разом із Державним архівом Швеції та некомерційною організацією «Вікімедіа Швеція» представники НБУВ долучились до проєкту «Open GLAM in Ukraine: Opening up and Bringing Ukraine's Cultural Heritage to the Wikimedia Platforms». Метою зустрічі було ознайомлення із потребами українських архівів, бібліотек, музеїв та заповідників та можливостями шведських культурних установ та недержавних громадських об'єднань (НГО) в плані збереження української історико-культурної спадщини та розробка засад майбутнього проєкту, який сприяв би реалізації цієї мети. Здійснено підготовку проєкту тристоронньої угоди між НБУВ, Інститутом єврейських досліджень YIVO та приватним підприємством «Архівні інформаційні системи» щодо створення цифрових копій документів фондів юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на виконання Меморандуму про співпрацю між Інститутом єврейських досліджень YIVO (YIVO Institute for Jewish Research, New York, USA) та Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського у сфері наукових досліджень фондів юдаїки і створення їх цифрового ресурсу.

[1] RISM — скорочення від фр. Répertoire International des Sources Musicales (англ. International Inventory of Musical Sources, нім. Internationales Quellenlexikon der Musik, укр. — Міжнародний каталог музичних джерел). Режим доступу до сайту: <http://www.rism.info>

Читайте також: [Підбито підсумки бібліотечно-інформаційної діяльності НБУВ у 2025 році](#)
([вгору](#))

10.03.2026**Лагута Л.****Огляд нових професійних орієнтирів від зарубіжних колег**

Керівні принципи ІФЛА для зелених бібліотек IFLA Guidelines for Green Libraries (2026)

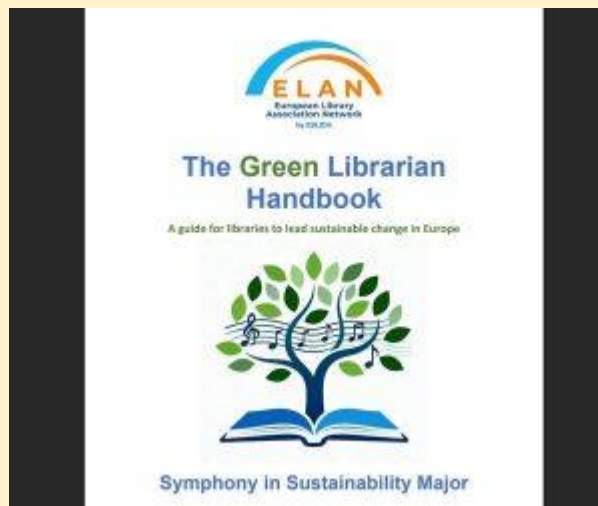
Один із найновіших міжнародних посібників для бібліотек ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

У документі подано **практичні рекомендації, кейси та індикатори**, які допомагають бібліотекам впроваджувати екологічну політику і підтримувати Цілі сталого розвитку.

Ці рекомендації забезпечують комплексну основу для розвитку, управління та оцінки «зелених» та «сталих» бібліотек у різних контекстах.

Грунтуючись на принципах екологічної відповідальності, соціальної справедливості та економічної доцільності, публікація окреслює практичні стратегії інтеграції сталого розвитку в усі аспекти бібліотечної роботи. Вона стосується управління, навчання персоналу, операцій, колекцій, послуг, правових та етичних міркувань, а також планування та управління будівлями та обладнанням бібліотек. Акцент робиться на залученні громади, доступності та інклюзії, ефективному використанні ресурсів та відповідальному застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій. У рекомендаціях також підкреслюється роль бібліотек як взірців та освітян у сфері сталого розвитку у своїх громадах. Завдяки моніторингу, оцінці та постійному вдосконаленню бібліотеки заохочуються узгоджувати місцеві дії з глобальними цілями сталого розвитку. Тематичні дослідження та передовий досвід ілюструють, як бібліотеки різного розміру та ресурсів можуть досягти значного впливу на навколишнє середовище та соціальну сферу.

Доступ до рекомендацій [тут](#)

Практичний посібник для бібліотек у часи екологічних та соціальних змін.

Eblida та ELAN представляють The Green Librarian Handbook: Symphony in Sustainability Major – практичний посібник для бібліотек у часи екологічних та соціальних змін.

Цей посібник знайомить із цілями сталого розвитку та кліматичними орієнтирами для бібліотек і бібліотечних фахівців, створений у співпраці з RECIDA (Мережа центрів екологічної інформації та документації).

Ознайомитись можна за посиланням: <https://eblida.org/.../09/ELAN-The-Green-Librarian-2025.pdf>

Бібліотеки по всій Європі вже показують приклади: від громадських садів до прокату інструментів, від виставок про зміну клімату до партнерств зі школами. У посібнику зібрано надихаючі приклади та конкретні практики, які доводять: кожна бібліотека — велика чи маленька — може зробити свій внесок.

Також у посібнику відображено й внесок українських бібліотек. Серед них — київська [Бібліотека на Пріорці для дітей](#) із проектом «Зелена бібліотека», а також [Львівська обласна бібліотека для дітей](#) з проектом [ЕкоЛеотека](#).

Назва посібника побудована на музичній метафорі: так само, як симфонія об'єднує багато інструментів у гармонії, бібліотеки поєднують різні дії, голоси та спільноти, щоб творити сталий розвиток. Формат «мажорної симфонії» символізує оптимізм, енергію та орієнтацію на майбутнє — на шлях до зеленішого світу.

Також відкрита реєстрація на серію вебінарів “Libraries Leading Change for Climate and Sustainability: The ELAN Webinar Series”:

Hope to Act – Envisioning Sustainable Futures at the Library

10 березня (10:00 – 11:00 CET)

Вступ до концепції «Futures Literacy» та її зростаючої ролі для бібліотек.

Embracing Complexity in Sustainability

- **Методологія:** покрокові інструкції з впровадження інновацій за участю громадян.
- **Практичні матеріали:** готові до друку шаблони, робочі аркуші (worksheets) та плакати-карти для натхнення (доступні кількома мовами).
- **Кейси:** приклади успішних пілотних проєктів, реалізованих у Гамбурзі, Ризи та Копенгагені.
- **Метафорична навігація:** для зручності автори використовують морську тематику (маяки, компаси, біноклі), щоб допомогти бібліотекарям «орієнтуватися в тумані» змін та складних потреб користувачів.

Цей інструментарій ідеально підходить для українських бібліотек, які зараз проходять шлях трансформації у безпечні громадські хаби та центри неформальної освіти. Він дає відповідь на питання: *«Як зробити так, щоб простір бібліотеки дійсно відповідав потребам людей, а не просто був наповнений книгами?»*

Офіційний PDF-посібник (повна версія): [The 4C Toolbox – Interreg Baltic Sea Region](#) — пряме посилання на завантаження інструментарію.

Сайт проєкту BALTIC UKH: interreg-baltic.eu/project/baltic-ukh/ — тут можна знайти шаблони, плакати та додаткові матеріали.

Керівні принципи ІФЛА для бібліотек, що підтримують переміщених осіб: біженців, мігрантів, іммігрантів, шукачів притулку

IFLA Guidelines for Libraries Supporting Displaced Persons: Refugees | Migrants | Immigrants | Asylum Seekers

Посібник є першим у IFLA документом, присвяченим бібліотечному обслуговуванню переміщених осіб.

Було використано поняття «переміщені особи» як узагальнювальний термін для чотирьох груп:

Біженець — особа, яка через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою раси, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи або через політичні переконання перебуває за межами країни своєї громадянської належності і не може або через такі побоювання не хоче користуватися захистом цієї країни.

Мігрант — особа, яка переїздить з місця постійного проживання — в межах країни чи через кордон — тимчасово або назавжди, з різних причин: пошук роботи, навчання, возз'єднання з сім'єю, бідність, природні катастрофи.

Іммігрант — з точки зору країни прибуття, особа, яка переїздить до країни, що є не країною її громадянства, і фактично обирає її як нове постійне місце проживання.

Шукач притулку — особа, яка шукає міжнародного захисту і чие прохання ще не розглянуто остаточно. Не кожен шукач притулку отримує статус біженця, але кожен визнаний біженець спочатку є шукачем притулку.

Посібник не лише охоплює визначення, а й висвітлює права людини, політику, бібліотечні послуги та програми, ідеї для навчання персоналу, побудови партнерств, оцінювання потреб, оцінки послуг, типові виклики та рішення, а також приклади того, як бібліотеки різних країн обслуговують переміщених осіб.

Цей посібник є найповнішим міжнародним методичним орієнтиром і для українських публічних бібліотек, що обслуговують внутрішньо переміщених осіб (ВПО) всередині України.

Посібник тут: <https://repository.ifla.org/items/7ce3fe3e-ce77-4dcb-9912-2e7d2dfcaab5>
(вгору)

Додаток 44

07.03.2026

Горчинська В.

Штучний інтелект та медіаграмотність: новий фронт роботи публічних бібліотек в умовах інфовійни (ч. 1)

Цей зсув ролі бібліотек не є випадковим. Згідно зі [звітом IFLA Trend Report](#), серед ключових напрямів розвитку бібліотек у 2024–2025 роках чітко названо зміцнення **інформаційної стійкості (Information Resilience)**. Світова бібліотечна спільнота визнає: у добу «постправди» вже недостатньо просто надати доступ до комп'ютера чи інтернету. Бібліотека має навчити користувача виживати в агресивному цифровому середовищі ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

Схожу позицію послідовно відстоює і **UNESCO**. У своїх рекомендаціях із медіа- та інформаційної грамотності ([Навчальна програма з медіа- та інформаційної грамотності MIL](#)) організація наголошує: критичне мислення — це не модна навичка, а **єдиний довгостроковий захист від дезінформації**. І саме бібліотеки мають усі передумови, щоб стати головними майданчиками для формування цих навичок.

Для українських публічних бібліотек ця місія звучить особливо гостро. Ми живемо в умовах повномасштабної інформаційної війни, де штучний інтелект використовується для створення дипфейків, підроблених новин,

фальшивих звернень і хвиль паніки в соціальних мережах. У такій ситуації бібліотека дедалі чіткіше сприймається громадою як **«територія перевіреної інформації»** – місце, де можна поставити запитання й отримати не емоцію, а факт.

Важливо й те, що бібліотеки залишаються одними з інституцій з найвищим рівнем довіри в громадах. Саме ця довіра робить їхню роль у сфері медіаграмотності надзвичайно відповідальною. Бібліотека сьогодні працює не лише з текстами чи цифровими платформами — вона працює з **психологічною стійкістю людей**, з умінням не піддаватися страху, сумніву й інформаційній втомі.

Кожна людина, яка навчилася перевіряти джерела, розпізнавати маніпуляції або свідомо користуватися інструментами штучного інтелекту, — це мінус один успішний інформаційний удар ворога. Саме тому поєднання **штучного інтелекту та медіаграмотності** стає для публічних бібліотек не додатковим напрямом роботи, а **новим рівнем професійної відповідальності**.

Поява генеративного штучного інтелекту – таких інструментів, як ChatGPT, Midjourney та подібних до них, — різко змінила правила гри в інформаційному просторі. Те, що ще кілька років тому вимагало часу, ресурсів і професійної підготовки, сьогодні створюється за лічені секунди. Тексти, зображення, «новини», фейкові цитати й навіть відео з імітацією реальних людей можуть вироблятися у промислових масштабах.

У цій новій реальності традиційних навичок медіаграмотності вже недостатньо. «Інформаційна броня» бібліотеки має отримати **цифровий шар захисту** – базове розуміння того, як працюють алгоритми штучного інтелекту, які ознаки має синтетичний контент і де проходить межа між допоміжною технологією та інструментом маніпуляції. Для бібліотекаря це означає опанування нових компетенцій: не програмування, а **критичне розуміння ШІ як явища**, його можливостей і ризиків.

Місія бібліотеки полягає в тому, щоб озброїти користувача знаннями, які зроблять його менш уразливим до маніпуляцій, навчать ставити правильні запитання й відповідально користуватися новими цифровими інструментами.

Виклики інформаційної війни: що змінив ШІ

Якщо ще кілька років тому дезінформація створювалася «вручну» — командами пропагандистів, тролів і фейкових акаунтів, — то сьогодні ми маємо справу з її **індустріалізацією**. Штучний інтелект перетворює інформаційні атаки на безперервний, автоматизований і майже самокерований процес. Йдеться вже не про окремі фейки, а про **системний тиск на інформаційний простір**, у якому людині дедалі важче відрізнити справжнє від штучного.

1. Швидкість і масштаб.

Генеративні мовні моделі (large language models, LLM) докорінно змінили масштаби створення текстового контенту. Вони дозволяють автоматично генерувати повідомлення, коментарі й «аналітичні» тексти, які

за стилем і мовою майже не відрізняються від повідомлень реальних людей. Один оператор, використовуючи інструменти штучного інтелекту, здатен за лічені хвилини створити тисячі унікальних дописів і коментарів. Вони не повторюються дослівно, але просувають однакові наративи. Так формується ілюзія «масової громадської думки», «обурення громади» або «загального страху», що швидко підхоплюється соціальними мережами.

! *Для бібліотекаря. Важливо пояснювати користувачам, що велика кількість схожих за змістом, але різних за формою коментарів у місцевих чатах і групах — це часто не ознака реальної суспільної дискусії, а результат роботи алгоритмів. Кількість повідомлень більше не дорівнює кількості людей.*

Про використання штучного інтелекту в інформаційних і кіберопераціях, зокрема проти України, докладно йдеться у [Microsoft Digital Defense Report 2024](#), де окремий розділ присвячено автоматизованим кампаніям впливу.

2. Візуальна дезінформація.

Одним із найнебезпечніших викликів інформаційної війни стала візуальна дезінформація — дипфейки та згенеровані зображення. Людина традиційно більше довіряє візуальним образам, ніж тексту, і саме цю особливість активно використовують маніпулятори.

Йдеться про відео або аудіозаписи, у яких реальним людям «приписують» слова чи дії, яких вони ніколи не здійснювали. Найчастіше це фейкові звернення політичних лідерів, військового керівництва або відомих публічних осіб.

Створюються «фотодокази» подій, яких насправді не було: нібито наслідки обстрілів, фейкові мітинги, вигадані інциденти. Мета таких матеріалів – викликати емоційну реакцію, паніку або недовіру до офіційних джерел.

! *Для бібліотекаря. Ключовим стає навчання простого, але ефективного правила: перш ніж поширювати шокуєче фото або відео, його необхідно перевірити — зокрема за допомогою зворотного пошуку зображень або перевірки першоджерела.*

Практичні інструменти та аналітику щодо виявлення візуальних фейків пропонує [MIT Media Lab](#) у межах своїх освітніх проєктів, [правила The Huffington Post](#), а також платформа [Sensity AI](#), яка спеціалізується на дослідженні дипфейків.

3. Персоналізація пропаганди.

Ще одна суттєва зміна, яку приніс штучний інтелект, — це **персоналізація інформаційного впливу**. Алгоритми аналізують цифрові сліди користувачів: їхні вподобання, страхи, теми, які викликають емоції, та навіть стиль споживання новин.

Сучасна пропаганда більше не є універсальною. Одній людині можуть показувати фейки про мобілізацію, іншій — про відключення електроенергії,

третій — про корупцію чи «зраду». Повідомлення підбираються так, щоб максимально влучити в особисті тригери конкретного користувача.

Алгоритми соціальних мереж підсилюють цей ефект, замикаючи людей у «бульбашках» зручної для них інформації. З часом це звужує світогляд, посилює радикальні погляди й знижує здатність чути альтернативні позиції.

Про вплив алгоритмів на суспільну думку, інформаційну безпеку та стійкість демократичних суспільств системно [пише NATO Strategic Communications Centre of Excellence](#), чії аналітичні матеріали широко використовуються в країнах ЄС і НАТО.

Сьогоднішня інформаційна війна не прагне переконати нас у чомусь одному. Її головна мета — **підірвати довіру як таку**, зробити так, щоб люди перестали вірити будь-кому: медіа, державі, експертам і навіть одне одному. У цій ситуації бібліотека має всі підстави стати **місцем верифікованої реальності**, де інформацію не нав'язують, а перевіряють, пояснюють і осмислюють разом із громадою.

Місія бібліотекаря 2.0: Від пошуку інформації до її верифікації

Якщо у XX столітті головним дефіцитом була інформація, то у 2026 році головним дефіцитом стала правда. Ми живемо в епоху надлишку даних і браку довіри. Раніше бібліотекар навчав читача користуватися каталогом, щоб знайти потрібну книжку. Сьогодні він навчає користуватися критичним мисленням, щоб відсіяти зайве, маніпулятивне й небезпечне.

1. Зміна ролі: від «провідника» до «фільтра»

У традиційній моделі бібліотекар був провідником: допомагав знайти джерело, зорієнтуватися у фондах, отримати доступ до знань. У моделі 2.0 він стає ще й фільтром — активним учасником процесу верифікації інформації. Ми більше не просто надаємо джерело – ми допомагаємо оцінити його надійність, контекст і походження.

Бібліотека може створювати «білі списки» перевірених ресурсів: рекомендовані медіа, фактчекінгові платформи, офіційні джерела, освітні курси. Це повертає бібліотеці роль авторитетного навігатора, але вже на новому рівні — як гаранта якості.

Бібліотекар 2.0 розуміє, що генеративні моделі можуть «галюцинувати» – видавати вигадані факти за реальні. Він пояснює обмеження ШІ: як працюють алгоритми, чому вони помиляються, чому відповідь чат-бота не є автоматично достовірною.

2. Бібліотека як «територія довіри»

У світі, де боти імітують людське спілкування, а штучний інтелект здатен генерувати переконливі тексти й голоси, жива людина з фаховою експертизою стає новим стандартом достовірності.

Бібліотекар – це той, кому довіряють особисто. Це не анонімний канал і не алгоритм. Саме ця довіра стає вирішальним у боротьбі з анонімними телеграм-мережами та фабриками фейків.

Публічна бібліотека – одна з небагатьох інституцій, де інформація надається без реклами, маніпуляції чи політичного

заангажування. Бібліотека стає простором, де можна поставити складне запитання і отримати відповідь без емоційного тиску.

3. «Цифрова гігієна» як базова бібліотечна послуга

Сьогодні ми маємо системно просувати цифрову гігієну. Ідеться не про одноразові заходи, а про постійну сервісну функцію бібліотеки.

Цифрова гігієна — це набір щоденних звичок: перевіряти джерела, не поширювати емоційний контент без аналізу, критично ставитися до «сенсацій».

Одним із практичних інструментів, які легко адаптувати для бібліотечних занять, є метод [SIFT \(The Four Moves\)](#):

- **S — Stop (Зупинися).** Не реагуй емоційно одразу.
- **I — Investigate the source (Досліди джерело).** Хто це написав? Чи це авторитетне джерело?
- **F — Find better coverage (Знайди краще висвітлення).** Чи повідомляють про це інші надійні медіа?
- **T — Trace claims to the original context (Відстеж твердження до оригіналу).** Звідки взялася інформація?

Методика **SIFT** активно використовується в міжнародних програмах медіаграмотності та легко інтегрується у формат бібліотечних тренінгів.

В українському контексті надзвичайно важливим ресурсом є національний проєкт [Фільтр](#), ініційований Міністерством культури та стратегічних комунікацій України. Платформа пропонує актуальні матеріали, кейси та рекомендації для роботи з громадою.

Додатковим інструментом є освітні курси на платформі [Дія.Освіта](#), де розміщено практичні модулі з медіаграмотності та цифрової безпеки, адаптовані до українських реалій.

Замість формальних лекцій бібліотека може проводити «квести з виживання в мережі», розбір фейків тижня, інтерактивні обговорення або симуляції інформаційних атак. Це робить тему живою і близькою до повсякденного досвіду користувачів.

Ми не можемо зупинити потік інформаційного бруду. Але ми можемо дати людям «мило й антисептик» для їхнього цифрового життя – інструменти перевірки, навички критичного мислення та впевненість у власній здатності розпізнати маніпуляцію. Саме тут професія бібліотекаря перестає бути допоміжною й стає стратегічною.

Читайте також:

[Штучний інтелект та медіаграмотність: новий фронт роботи публічних бібліотек в умовах інфовійни \(ч. 2\)](#)

[Штучний інтелект та медіаграмотність: новий фронт роботи публічних бібліотек в умовах інфовійни \(ч. 3\)](#)

([вгору](#))

16.03.2026

Li-Sci-Fi: Конкурс короткого науково-фантастичного оповідання про бібліотеки до IFLA100

[\(Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association\).](#)

Конкурс

Приймаються роботи у двох категоріях (один твір у кожній категорії від одного автора):

Flash short story — до 1000 слів

Short story — від 1001 до 2500 слів

Бібліотеки завжди дивилися вперед. Вони служать нинішнім і майбутнім поколінням, збираючи та зберігаючи контент, розвиваючи навички й світогляд, необхідні для впевненого руху в майбутнє.

Вони також були серед перших, хто впроваджував нові технології, ставали майданчиками для експериментів і робили внесок у розвиток інтернету через цифрові бібліотечні інструменти. Поєднуючи новітні засоби зі своїми давніми цінностями, бібліотеки знаходили способи просувати суспільно важливі місії.

Майбутнє бібліотек

Дивлячись у наступне століття бібліотек і міжнародного бібліотечного співробітництва в контексті IFLA100, ми ставимо запитання: «Які навички та ставлення потрібні, щоб упевнено дивитися в майбутнє?» Відповідь залежить від технологічних змін і того, що вони означатимуть для бібліотек та суспільств, яким вони служать.

Саме тут важлива ваша уява та творчість!

Ми оцінюватимемо:

Ідею та змістовність: цікавість і відповідність темі, здатність змусити замислитися.

Захопливий стиль: переконливі й запам'ятовувані персонажі, чітка структура, сильний початок і завершення, внутрішня логіка.

Оригінальність: креативність! Використання ШІ допускається лише для перекладу та незначного редагування, і має бути зазначене.

Участь безкоштовна.

Роботи будуть анонімно оцінені журі, а переможців обере Мері Робінетт Коваль. Організатори залишають за собою право не визначати переможця.

Приз

Переможець може обрати одну з нагород:

внесок до €500 на річне членство в IFLA,

безкоштовну реєстрацію на IFLA WLIC 2027 у Лондоні,

грошовий приз €500.

Як подати роботу

Можна надсилати тексти будь-якою офіційною мовою IFLA. Якщо це не англійська, бажано додати переклад або врахувати, що журі може користуватися автоматичним перекладом.

Надсилайте PDF або Word-файл на адресу ifla100@ifla.org до 1 вересня 2026 року. У темі листа зазначте Li-Sci-Fi. На першій сторінці вкажіть назву твору та кількість слів. Ім'я автора не слід зазначати ні в документі, ні у файлі.

Докладніше:

<https://www.ifla.org/.../li-sci-fi-ifla100-library.../...>

(вгору)

Додаток 46

20.03.2026

Онлайн-тренінги та семінари Elsevier для України

Компанія Elsevier постійно удосконалює та оновлює свої сервіси для клієнтів. Оновлений [Центр обслуговування клієнтів Південної, Центральної та Східної Європи](#) містить корисну інформацію для всіх дослідницьких потреб. На порталі представлені матеріали про важливість афілійованості авторів, посібники щодо використання рішень Elsevier, а також календар майбутніх вебінарів — від знайомства зі SciVal до вступу до Scopus. На допомогу викладачам та дослідникам на україномовному порталі представлений календар майбутніх навчальних вебінарів і бібліотека раніше записаних відео українською мовою ([O:NAUKA](#)).

Як повідомила менеджер із роботи з клієнтами ELSEVIER Research Intelligence Елісон Ферретт, на порталі вже оприлюднено [розклад нових вебінарів на 2-й квартал 2026 року](#), включаючи регіональні онлайнсесії та навчальні матеріали ширшої міжнародної команди. Ці ресурси стануть у пригоді викладачам, дослідникам, аспірантам і студентам, які працюють з науковою інформацією, оцінюванням досліджень та публікаційною діяльністю.

- Також на [україномовному](#) порталі Elsevier доступні: календар майбутніх навчальних вебінарів українською та англійською мовами;
- бібліотека раніше записаних відео українською;
- можливість обрати тематику, яка найбільше відповідає вашим освітнім чи дослідницьким потребам..Direct до оцінювання впливу досліджень за допомогою Scopus і SciVal;
- можливість обрати тематику, яка найбільше відповідає вашим освітнім чи дослідницьким потребам.

Безоплатний доступ від Elsevier для українських дослідників На порталі доступна можливість отримати безоплатний доступ до ресурсів [Elsevier](#)

(вгору)

19.03.2026

«ЕФЕКТ КРОКОДИЛА»: ВИДИМІСТЬ БЕЗ ЧИТАННЯ(Національний репозитарій академічних текстів).

Формується широка міжінституційна коаліція для дослідження впливу так званого ефекту «нульових переходів», коли користувачі завдяки інструментам великих мовних моделей отримують відповіді безпосередньо на сторінці пошукової системи і не переходять до першоджерел інформації. Масове використання відповідей, згенерованих штучним інтелектом, змінює саму логіку доступу до наукових знань. Хоча видимість досліджень у пошукових системах може зростати, кількість переходів до повних текстів постійно зменшується, що створює розрив між переглядами та фактичним використанням матеріалів. Наслідки цього виходять далеко за межі простого зниження вебтрафіку. Йдеться про більш глибокі проблеми наукової комунікації, зокрема – атрибуцію, контроль версій, довіру до результатів досліджень і збереження цілісності наукового знання. Якщо користувачі покладаються на узагальнені відповіді, сформовані алгоритмами, вони можуть не бачити контексту, обмежень або застережень, які містяться в оригінальних публікаціях. У процесі дослідження планується зібрати емпіричні дані про поведінку користувачів, а також розробити практичні рекомендації для видавців, технологічних платформ і дослідницьких організацій щодо забезпечення видимості якісного наукового контенту та його коректного використання в умовах поширення алгоритмічних інструментів пошуку. Нова ініціатива є відповіддю на виклики нинішнього етапу трансформації системи наукової комунікації, у якій змінюється баланс між доступністю знань та збереженням контексту й достовірності. Академічна спільнота потребує нових підходів до використання штучного інтелекту, які забезпечать не лише зручність доступу, а й довіру до наукового знання.

Детальніше: <https://blog.growkudos.com/news/elsevier-wiley-bmj-group-american-physical-society-oxford-university-press-join-kudos-zero-click-and-ai-search-study>, https://www.linkedin.com/posts/timsoulo_the-past-12-months-of-gsc-data-for-the-ahrefs-activity-7341034461481902080-JgxY/, <https://3cxvc.share.hsforms.com/2Zkn8u513RXeavugD0GjT0A>

(вгору)

12.03.2026

МІЖ НАУКОЮ І РИНКОМ: АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ(Національний репозитарій академічних текстів).

Чимало авторів стикаються з тривалими затримками у процесі розгляду рукописів, недостатньою комунікацією з боку редакцій або суперечливими відгуками рецензентів. Деякі дослідники розповідають про ситуації, коли після подання рукопису місяцями не отримували навіть підтвердження його отримання, а результати рецензування з'являлися лише після численних нагадувань. Такі затримки можуть тривати майже рік і більше, що ускладнює планування наукової роботи й підготовку нових досліджень.

Одним із прикладів, наведених у матеріалі, є досвід історика середини академічної кар'єри, який описує складний процес рецензування рукопису. Після тривалого очікування автор отримав два відгуки: один із них був конструктивним і позитивним, тоді як інший містив різку критику навіть щодо дрібних стилістичних аспектів і вимагав посилянь на сумнівні праці. Після суттєвого доопрацювання рукопису та повторного подання один рецензент підтримав публікацію, проте інший знову виступив проти, проігнорувавши внесені зміни. Редакція при цьому пояснила, що не може втручатися в рішення рецензентів і змушена керуватися їхніми рекомендаціями. Подібні ситуації, як зазначає автор, викликають запитання щодо прозорості та ефективності редакційних процедур. Водночас дослідники визнають, що проблеми не завжди пов'язані виключно з недоліками роботи видавців. Зростання кількості наукових публікацій і рукописів, що надходять до журналів та університетських видавництв, створює значне навантаження на редакційні команди та рецензентів, які зазвичай виконують свою роботу на волонтерських засадах. Це може призводити до затримок, непослідовності у прийнятті рішень і зниження якості редакційної комунікації.

У матеріалі також звертається увага на структурні зміни в академічному видавничому секторі: концентрація ринку в руках великих видавничих корпорацій, фінансовий тиск на університетські видавництва та загальне зростання обсягів публікацій створюють складну ситуацію, коли редакції змушені балансувати між вимогами якості, швидкості та економічної ефективності. Відповідно напруження у відносинах між авторами та видавцями лише посилюється. Ситуація є складною, на неї впливає багато зовнішніх і внутрішніх чинників. У результаті виникає розрив між зростанням обсягів наукових матеріалів і обмеженими ресурсами видавництв, що негативно позначається на публікаційному процесі в цілому.

Детальніше: <https://www.timeshighereducation.com/depth/authors-treatment-publishers-getting-worse>

(вгору)

Додаток 49

02.03.2026
ЗАЛУЧЕННЯ ПРАКТИКІВ В ЯКОСТІ РЕЦЕНЗЕНТІВ
НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

(Національний репозитарій академічних текстів).

Він свого часу отримав запрошення виступити рецензентом наукового рукопису і сумнівався, чи може відповідати академічним очікуванням видавця. Але тепер, маючи великий досвід рецензування усвідомив, що коментарі практиків часто резонують з думками академічних рецензентів та цінуються ними, дозволяють будувати діалог між дослідниками та практиками. Експерти-практики можуть зробити істотний внесок в оцінювання результатів наукових робіт, особливо тих, що мають прикладне спрямування. Практичний досвід дозволяє переосмислити наукові ідеї в реальному контексті, виявляти непомічені науковцями обмеження, уточнювати контекст і таким чином покращувати якість наукової дискусії. Разом із тим не слід хвилюватись, що такі рецензенти просувають корпоративні інтереси, – адже вони працюють від власного імені й дотримуються професійної етики, використовуючи загальнодоступну інформацію. Наразі практиків у пулі рецензентів надзвичайно мало. Щоб це змінити, журнали мають більш проактивно звертатися до професійних асоціацій і галузевих конференцій, а також прямо вказувати у запрошеннях, що цінуються рецензенти-практики. Було б доречно підготувати коротку ознайомчу програму для новачків-практиків, щоб вони краще розуміли очікування академічного сектору від їхнього рецензування. Звісно, робота практиків у галузі рецензування може відрізнятись від того, що роблять науковці. Вони частіше зосереджуються на глибокому аналізі проблеми та обґрунтуванні викладенні думки, зазвичай вимагають більше часу на підготовку відгуку. Але чи це є недоліком? Ні, скоріше відображенням їхнього звичного професійного підходу. Автор закликає редакторів наукових журналів та видавництв цінувати такі внески від практиків та розглядати їх в якості повноцінних учасників процесу рецензування. Така співпраця може сприяти не лише більш якійсній науковій оцінці, а й підвищенню впливовості досліджень.

Детальніше: <https://www.timeshighereducation.com/opinion/journals-should-make-more-use-practitioners-peer-review>

(вгору)

Додаток 50

06.03.2026

Тимчасові журнали з великими амбіціями: новий формат для науки

Ідея, на перший погляд, проста, але насправді доволі підривна для звичної системи: замість журналів, що об'єднують статті за темою, пропонується створювати тимчасові журнали під одне конкретне запитання (наприклад: “*Яка реальна віддача від інвестицій у науку?*”). Такий журнал працює кілька років, збирає всі релевантні дослідження, стимулює появу нових, синтезує результати й намагається дати узгоджену відповідь ([Пан Бібліотекар](#)).

Це принципово відрізняється від звичних спецвипусків, які, по суті, залишаються просто тематичними збірками статей. Спецвипуск не зобов'язаний відповідати на запитання – він лише демонструє, що відомо на цей момент. [Pop-up journal](#), навпаки, будується навколо ідеї, що знання повинне бути зведене до максимально чіткої, корисної для прийняття рішень форми. Тут важливий не сам факт публікації, а те, чи наблизилися ми до відповіді.

[Pop-up журнали](#) не обмежуються коротким дедлайном, як це відбувається у спецвипусках. Вони існують достатньо довго, щоб дослідники могли не просто “встигнути подати статтю”, а спланувати та виконати нові дослідження спеціально під поставлене запитання. Щобільше, передбачається, що після завершення одного циклу журнал може “перезапуститися” через кілька років, інтегруючи нові дані та оновлюючи відповідь. У цьому сенсі мова йде про перехід від статичних публікацій до своєрідних “живих відповідей”, які еволюціонують разом із наукою.

Ще один важливий аспект – легітимація тих типів досліджень, які традиційно залишаються на периферії академічного публікування. Реплікації, негативні результати, опис нових наборів даних – усе це вбудовується в логіку відповіді на запитання, а не відсіюється як “недостатньо нове” чи “нецікаве”.

Водночас ініціатива впирається у фундаментальну проблему сучасної науки: **систему стимулів**. Доки кар'єри дослідників визначаються престижем журналу, а не суспільною корисністю результатів, переконати їх публікуватися у тимчасових журналах без репутації буде непросто. Тому [Pop-Up Journal Initiative](#) – це не лише експеримент із форматом публікацій, а й тест на готовність академічної системи змінюватися.

У підсумку ця смілива модель виглядає як спроба перетворити наукові журнали з архівів знань на інструменти прийняття рішень. І якщо вона приживеться, то, можливо, ми нарешті почнемо оцінювати науку не за кількістю статей, а за якістю відповідей, які вона здатна дати.

([вгору](#))

12.03.2026

ЄС ЗМІЦНЮЄ НАУКОВУ ДИПЛОМАТІЮ ТА БЕЗПЕКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На сайті Європейської Комісії опубліковано матеріал «ЄС зміцнює наукову дипломатію та безпеку наукових досліджень для підтримки глобальної співпраці у галузі досліджень», підготовлений генеральним директором з досліджень та інновацій ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Наголошується, що в умовах посилення геополітичної конкуренції та перетворення досліджень та інновацій на основу економічної могутності, Європейська комісія розробляє нові заходи для зміцнення міжнародного співробітництва. Відповідна ініціатива спрямована на зміцнення глобальних партнерств, захист стратегічних інтересів, підтримку надійної міжнародної співпраці й підвищення привабливості Європи для талантів та інновацій. Ключовою є пропозиція рекомендацій Ради, яка встановлює першу в ЄС рамкову основу для наукової дипломатії, що дозволяє стратегічно на єдиній основі відстоювати свої позиції у міжнародних дослідженнях та інноваціях. Монітор безпеки досліджень 2025 року демонструє базові принципи політики у галузі безпеки досліджень, сприяє обміну досвідом, що особливо цінне у контексті зростаючих ризиків. У звіті за 2023–2025 роки розглядається прогрес у реалізації стратегії міжнародного співробітництва ЄС, підтверджується її актуальність та виокремлюються дії, що сприяють справедливій співпраці й роботі над спільними пріоритетами, такими як «зелений» та цифровий перехід. Наукова дипломатія використовує науку для підтримки дипломатичних цілей, а безпека досліджень спрямована на запобігання ризикам передачі знань та зловмисного впливу.

Детальніше: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/eu-strengthens-science-diplomacy-and-research-security-support-global-research-cooperation-2026-02-27_en, <https://eunewsletter.eu/ru/eu-strengthens-science-diplomacy-and-research-security-to-support-global-research-cooperation/>, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4b319f3d-e9ff-11ef-b5e9-01aa75ed71a1/language-en>

(вгору)

16.03.2026

ГЛОБАЛЬНА НАУКА ЧИ ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРІОРИТЕТИ: ДИЛЕМА НОВОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО ЦИКЛУ ЄС ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Наголошується, що в умовах глобальних викликів співпраця між країнами у сфері науки та інновацій є надзвичайно важливою. Саме тому програма «Горизонт Європа» позиціонується як відкрита до участі не лише держав-членів ЄС, а й асоційованих партнерів. Однак майбутній формат програми викликає дискусії щодо того, чи збережеться така відкритість у наступному фінансовому циклі в контексті посилення уваги ЄС до власної економічної й технологічної конкурентоспроможності. Нові політичні акценти можуть змістити баланс від глобальної співпраці до підтримки внутрішніх інноваційних екосистем. Це, у свою чергу, може зробити менш привабливою співпрацю з науковцями таких країн, як Канада, Японія чи Австралія. Автор звертає увагу на те, що для неєвропейських держав участь у програмі «Горизонт Європа» передбачає не лише доступ до фінансування та дослідницьких мереж, а й фінансові внески та прийняття правил ЄС. У цьому контексті виникає питання співвідношення витрат і вигід: якщо програма дедалі більше орієнтуватиметься на внутрішні пріоритети ЄС, мотивація партнерів може знижуватися. Водночас асоційований статус залишається найбільш повною формою участі, що забезпечує майже рівні права з державами-членами. Окремо автор звертає увагу на роль політичних чинників, які можуть впливати на переговори про приєднання: геополітична напруженість, зміни у міжнародних відносинах та питання стратегічної автономії ЄС формують складне середовище для наукової співпраці. У таких умовах навіть традиційно близькі партнери можуть переглядати свої підходи до участі в європейських дослідницьких ініціативах. Отже, майбутнє міжнародної співпраці у рамках наступної програми «Горизонт Європа» буде залежати від того, наскільки вдасться зберегти привабливість для глобальних партнерів на тлі посилення стратегічних пріоритетів розвитку європейської науки та інновацій.

Детальніше: <https://www.timeshighereducation.com/depth/will-next-horizon-europe-be-anything-non-eu-states-want-join>

(вгору)

Додаток 53

06.03.2026

ОЕСР: РЕФОРМА АКАДЕМІЧНОЇ КАР'ЄРИ В ЛАТВІЇ

[\(Національний репозитарій академічних текстів\).](#)

Виклики, з якими зіткнулась Латвія, прагнучи створити привабливі умови для академічної кар'єри, знайомі багатьом іншим країнам ОЕСР. Це необхідність сприяння університетській докторській освіті; нестабільність значної частини посад академічного персоналу; надмірна залежність академічної кар'єри від короткострокового фінансування досліджень; невирішеність питань щодо ефективного оцінювання дослідницької діяльності академічного персоналу на всіх етапах їхньої кар'єри. У Латвії політики, керівники закладів вищої освіти та зацікавлені сторони

співпрацювали задля того, щоб спрямувати на це більше ресурсів та вжити дієві заходи для покращення умов роботи академічного персоналу. Рамки академічної кар'єри тут реформуються одночасно з реформою кількох інших аспектів системи вищої освіти, створюючи динамічний контекст. Дорожня карта реформ докторської освіти та академічних кар'єр у Латвії містить три основні пріоритети для латвійського сектору вищої освіти та органів влади. Перший – постійне покращення умов праці академічного персоналу, включаючи дії щодо забезпечення плавного та ефективного переходу до нової моделі докторської освіти в усіх установах та просування науково обґрунтованих та узгоджених підходів до управління академічними кар'єрами. Другий – оновлення та узгодження політичних рамок, включаючи дії щодо забезпечення покращення умов праці академічного персоналу залишалося на передньому краї політики вищої освіти, досягнення належного балансу між стабільністю та ефективністю. Третій – обмін досвідом та спільна робота на благо академічного персоналу, включаючи створення міцної правової та фінансової основи для академічної спільноти.

Детальніше: https://www.oecd.org/en/publications/academic-career-reform-in-latvia_cd46e69c-en.html, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2026/02/academic-career-reform-in-latvia_fe18e927/cd46e69c-en.pdf, <https://doi.org/10.1787/cd46e69c-en>
(вгору)

Додаток 54

23.03.2026

ЗАЯВА Наукової ради Національного фонду досліджень України з приводу чергової спроби дискредитації діяльності установи

Національний фонд досліджень України (НФДУ, Фонд) є державною бюджетною установою, створеною Урядом України у 2018 році відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”. Діяльність Фонду спрямована на створення сприятливих умов для максимальної реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності на принципах змагальності та наукового лідерства. Основною формою реалізації завдань Фонду є проведення конкурсів проєктів на засадах чесної конкуренції, прозорих процедур, незалежного, неупередженого та об'єктивного експертного оцінювання якості пропонуванних для реалізації наукових досліджень і розробок. Від часу проведення першого конкурсу у 2020 році і дотепер, незважаючи на складні обставини пандемії та війни, було завершено 16 конкурсів (різного тематичного спрямування). Відповідно грантову підтримку від Фонду отримали майже 700 проєктів, до участі в яких було залучено близько 4 тис. українських вчених. Загальна сума грантів, наданих на виконання досліджень і розробок з коштів Державного бюджету України, становить близько 2,5 млрд.

грн. Крім того, завдяки активній роботі Фонду з пошуку додаткових можливостей фінансування української науки з альтернативних джерел, було реалізовано низку дво- та багатосторонніх конкурсів з іноземними партнерами, профінансованих установами й організаціями зі Швейцарії, Великобританії, США, Польщі, Естонії, Латвії, Нідерландів, Норвегії. Завдяки цьому наукові колективи ще 72 наукових проєктів отримали грантові кошти на реалізацію своїх досліджень і розробок на загальну суму, еквівалентну 506 млн грн ([Національний фонд досліджень України](#)).

Від часу заснування Фонд періодично зазнає атак, що мають на меті дискредитувати установу та підірвати довіру академічної спільноти до її діяльності, спрямованої на впровадження кращих світових принципів і практик фінансування наукових досліджень в Україні. Публічні наклепи у ЗМІ стали одним з основних інструментів брудної інформаційної кампанії проти Фонду. З цього приводу Фонд вже публікував докладні спростування (у [2020](#) і у [2024](#) роках). Водночас Фонд послідовно реагує на конструктивну критику та надає роз'яснення з питань, які виникають в науковій громадськості стосовно його діяльності. Та це не зупиняє тих, для кого незалежна позиція Фонду та чесний розподіл грантових коштів (без кумівства, відкатів та інших корупційних схем) – наче кістка в горлі.

Нещодавня наклепницька [публікація Р. Панчука у “Дзеркалі тижня”](#) є черговою спробою дискредитації Фонду з наміром посіяти недовіру до інституції з боку вчених та роздмухати ворожнечу поміж Фондом та іншими органами державної влади, які забезпечують розвиток наукових досліджень в Україні. Варто зауважити, що Р. Панчук не вперше використовує ЗМІ для оприлюднення неправдивої інформації щодо роботи Фонду. Об'єктивність позиції самого Р. Панчука вкрай сумнівна, адже науковець має особисту образу на Фонд. Від 2024 року він судиться з Фондом через виключення його заявки з конкурсу за порушення [“Положення про дотримання принципів наукової етики”](#). На початку 2026 року Наукова рада Фонду [викрила його у співпраці з представниками](#) установи, яку заснувала і фінансує окупаційна російська влада на території Республіки Крим. Подаючи заявку на конкурс НФДУ, Р. Панчук свідомо приховав цей факт. В результаті Наукова рада Фонду наклала на нього обмеження щодо співпраці з Фондом та позбавила грантового фінансування. Задля зведення поррахунків з Фондом Р. Панчук обрав шлях маніпуляцій та відвертої дезінформації. Таке свідоме введення в оману наукової громадськості не робить честі вченому.

Однією з маніпуляцій у згаданій публікації є безапеляційне твердження Р. Панчука, що єдиним критерієм оцінки ефективності наукової діяльності вчених є статті у високорейтингових журналах. Насправді, дискусія з приводу доречності наукометричних показників в оцінюванні наукового доробку дослідників, колективів та установ не лише не завершена, але й набуває нових обертів в Україні та світі. Свідченням цього є активна діяльність міжнародної Коаліції з реформування оцінювання наукових досліджень ([Coalition for Advancing Research Assessment, CoARA](#)), що об'єднує понад 700 організацій

(університетів, наукових фондів, дослідницьких структур і державних органів) з метою реформування методів і процедур оцінювання результатів наукової праці, з огляду на невідповідність наукометричних підходів для низки наукових галузей. Учасниками цієї коаліції є НФДУ та ще 21 науково-освітня установа України. При цьому НФДУ послідовно демонструє гнучкість та прислухається до думки наукової спільноти, щоб розробляти і застосовувати такі критерії і вимоги для представників різних дисциплін, які відповідають науковій практиці та типу наукового продукту, що його генерують вчені в результаті дослідницької діяльності. Насторожує, що представник біологічних наук зарозуміло береться робити широкі узагальнення про якість опублікованих статей за результатами проєктів, фінансованих НФДУ, навіть у тих галузях знань, де він не має жодної експертності. Та наводити конкретні приклади у своїй царині автор наклепу чомусь не наважується.

Водночас Р. Панчук дозволяє собі робити відверто неправдиві і нічим не підкріплені заяви. Він стверджує, що “серед результатів проєктів Фонду відсутні публікації у журналах, що входять до топ-10% Web of Science.” Це твердження не відповідає дійсності – його легко спростувати шляхом простого пошуку подяк НФДУ у відповідних виданнях. Так, наприклад, у галузі фізики найбільш престижними для наукових публікацій є журнали серії “Physical Review” (PR), кожен з яких має високий імпакт-фактор та належить до квартилю Q1. Статистика публікацій, підготовлених у межах виконання проєктів, які отримали грантову підтримку НФДУ, є такою: у PR Letters – 42 статті; у PR Apply – 10; у PR A – 22; PR B – 44; PR C – 8; PR D – 96; PR E – 12; Physical Review Accelerators and Beams – 2, у PR Research – 8. Загалом за результатами виконання проєктів НФДУ оприлюднено 234 публікації у виданнях “Physical Review”. Отже, з 498 публікацій з фізики, у яких є подяка фонду за грантову підтримку, майже половина опублікована у високорейтинговому виданні, що належить до найбільш престижних у фаховому середовищі.

Подібна ситуація спостерігається й в інших науках, де публікації у статусних періодичних виданнях є адекватним індикатором наукової успішності. Показовим прикладом є астрономія – високотехнологічна й передова галузь досліджень, для якої на інформаційному ресурсі [NASA https://ui.adsabs.harvard.edu/](https://ui.adsabs.harvard.edu/) зібрано повний каталог публікацій. На запит про статті, у яких є подяка НФДУ за період 2020–2025 років ця база даних знаходить 88 таких публікацій. При цьому з них 40 статей оприлюднено у трьох найбільш авторитетних і статусних журналах у цій царині – “Astronomy and Astrophysics” (Європа), “Monthly Notices of the Royal Astronomical Society” (Велика Британія) та “The Astrophysical Journal” (США). Твердження Р.Панчука про відсутність публікацій у поважних наукових виданнях світового рівня не лише не відповідають дійсності, але й фактично знецінюють величезну працю та досягнення українських науковців, чийого здобутку він воліє не помічати.

Не витримує критики й звинувачення Р. Панчука щодо неналежної організації конкурсних процедур, які, на його думку, забирають занадто багато часу, у порівнянні з “турбо-режимом” конкурсів МОН. Саме свідома відповідальність Фонду за якість процесу оцінювання конкурсних заявок (професійність, незалежність, неупередженість, об’єктивність і обґрунтованість експертизи), від якого залежить, чи отримають кошти на дослідження кращі з кращих, спонукала Фонд розробити та втілити такі [конкурсні процедури](#), які чітко розмежовують функції і повноваження конкурсної комісії, експертів, дирекції та наукової ради Фонду. Саме ці – складні, багатоступеневі, але продумані і вивірені — процедури фактично унеможливають зовнішнє втручання у процес та запобігають сторонньому впливу на оцінювання заявок з боку зацікавлених сторін.

Закид щодо відмови НФДУ об’єднати власну базу експертів з МОН лише засвідчує, як мало важать для Р. Панчука принципи академічної етики та дотримання правових засад у діяльності державної установи. Чи треба пояснювати, що реєструючись в АС “Конкурси НФДУ”, українські чи іноземні вчені надають свою згоду на співпрацю саме з Фондом, вказуючи свої персональні дані виключно для використання у взаємодії з НФДУ? Без особистої поінформованої згоди кожного такого експерта (а їх зараз у базі вісім тисяч!) передача цієї інформації третій стороні (хай навіть урядовій структурі) є правопорушенням, не кажучи вже про те, що це неетично і було б виявом неповаги до колег-учених.

Безпідставним є й звинувачення Р. Панчука щодо вибірковості ставлення НФДУ до порушників розділу 14 “Положення про дотримання принципів наукової етики...” про неприпустимість співпраці з представниками держави-агресора та тимчасово-окупованих територій, серед яких – і сам Р. Панчук. Проте наведені ним приклади, як і інші його псевдо-аргументи, не відповідають дійсності. Проєкт, в авторів якого було встановлено факт співпраці з представниками тимчасово окупованих територій, не отримав грантового фінансування від НФДУ. А згаданий Донецький фізико-технічний інститут імені О.О. Галкіна НАНУ не працює на тимчасово окупованій території – установу було [релоковано до Києва ще наприкінці 2014 р.](#)

Іншим цілковито маніпулятивним є й твердження про те, що саме “Міністерство освіти і науки нещодавно ініціювало [зміни](#) до урядового положення про НФДУ, які остаточно позбавляють Фонд права відхиляти проєкти за формальними ознаками та дозволяють конкурсантам виправляти такі помилки під час подання документів.” Насправді саме НФДУ, який вже у перших своїх конкурсах зіткнувся з проблемою неможливості внесення будь-яких змін *post-factum* в уже подані і зареєстровані заявки (це було нормою закону відповідно до положень Постанови КМУ № 1170), звернувся до Наглядової ради (функції якої щодо НФДУ виконує Науковий комітет Національної ради України з питань розвитку науки і технологій) з клопотанням про ініціювання відповідних змін до законодавства. Перші пропозиції щодо спрощення адміністративних процедур було сформовано в

листі Наукового комітету від 19 травня 2023 р. (за підписом голови Олексія Колежука), адресованого заступнику Міністра освіти і науки України Денису Курбатову. Після активних консультацій, листування та обговорення необхідних змін до нормативної бази, яка регламентує правила роботи НФДУ, майже через рік від першого звернення, з'явився Наказ МОН України № 430 від 02.04.2024 «Про утворення робочої групи з питань розбудови спроможності НФДУ, диверсифікації напрямів і дебюрократизації процесів його діяльності» за участі представників НФДУ. За результатами її роботи було підтримано пропозиції представників НФДУ щодо внесення змін до Постанови КМУ № 1170, одна з яких передбачає можливість подання уточненої інформації у разі виявлення під час попередньої перевірки її відсутності в документах, що подаються разом із заявкою (довідка з місця роботи, згода керівника, згода авторів, заява про допустимість державної допомоги, CV, анкети тощо). Це відображено у протоколі висновків Робочої групи від 02.07.2024 р. Проте для імплементація цих змін до чинних правових норм у межах процедур КМУ знадобилося ще майже рік роботи – нова норма знайшла своє відображення лише в постанові КМУ № 803 від 7 липня 2025 року. Саме НФДУ від самого початку боровся за вдосконалення правил і процедур, які змушували відкидати важливі наукові проекти за неналежно оформлені документи, і саме НФДУ (через Науковий комітет) ініціював відповідні зміни до нормативної бази, пропри те, що має доволі обмежені важелі впливу на такі зміни і не має повноважень суб'єкта законодавчої ініціативи.

Показово, що Р. Панчук висловлює невдоволення щодо незалежності Фонду і обмеженого впливу інших органів державної влади на його діяльність. Те, що Наукова рада та Науковий комітет працюють у тісній взаємодії, втілюючи покладену на Фонд місію та відстоюючи інтереси української академічної спільноти на доступ до гідного фінансування наукових досліджень на конкурсних засадах, Р. Панчук називає “формуванням замкнутої системи”, яка начебто самовідтворюється. Насправді ж в обох структурах регулярно – що 2 роки – відбуваються ротації членів. Оновлення складу здійснює Ідентифікаційний комітет, який складається з незалежних українських та міжнародних експертів, на основі конкурсу серед кандидатів, яких номінують наукові установи, заклади вищої освіти та наукова спільнота. Аби посіяти сумнів і викликати підозри щодо доброчесності авторитетних вчених, які безоплатно працюють в обох структурах на благо реформування української науки, Р. Панчук вдається до негідних прийомів. Він свідомо вводить в обману читачів, заявляючи, що “після завершення каденцій їхні представники нерідко переходять з одного органу до іншого”. Та просте зіставлення списків членів Наукового комітету і Наукової ради – від початку заснування і дотепер — засвідчує, що єдиним вченим, кого після завершення повноважень у складі Наукової ради було обрано до Наукового комітету, є Станіслав Вільчинський, колишній голова Фонду.

Від самого початку діяльності НФДУ незалежність цієї інституції викликає атаки зі сторони недоброчесних навколонукових ділків, які не гребують ніякими засобами, аби позбавити Фонд автономності та осідлати ще один “грошовий потік”. Брудна інформаційна кампанія з дискредитації Фонду триває. Та, як писав класик, нам своє робить. Цього року НФДУ проведе 10 конкурсів проєктів наукових досліджень і розробок, в тому числі – низку конкурсів для молодих вчених, масштабні конкурси з фундаментальних і прикладних досліджень, конкурс індивідуальних наукових проєктів, а також спільний конкурс з норвезькими партнерами та мультилатеральний конкурс в межах проєкту LUKЕ з одинадцятьма грантодавачами з країн ЄС та асоційованих країн. Щораз більше українських науковців долучається до роботи Фонду у ролі членів комісій конкурсів та експертів, отримуючи можливість на власному досвіді пересвідчитись у чесності конкурсних процедур, професіоналізмі працівників дирекції, відданості справі членів Наукової ради. Коло тих, хто має позитивний досвід співпраці з Фондом, розширюється. НФДУ відкритий до конструктивної предметної критики. А усіх, хто справді зацікавлені вдосконалювати роботу НФДУ, запрошуємо розглянути можливість взяти участь [у конкурсі до складу Наукової ради](#) Фонду, який незабаром буде оголошено.

Наукова рада Національного фонду досліджень України
([вгору](#))

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

Інформаційно-аналітичний бюлетень
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Упорядник **Натаров Олег Олександрович**

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz2014@ukr.net
Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7871 від 28.06.2023 р.